Calhoun: The NPS Institutional Archive

DSpace Repository

Theses and Dissertations | 1. Thesis and Dissertation Collection, all items

1976-12

An Iranian language interpretation of financial and managerial accounting terminology

Koohi, Mehrdad

Monterey, California. Naval Postgraduate School

http://hdl.handle.net/10945/17826

Copyright is reserved by the copyright owner

Downloaded from NPS Archive: Calhoun

Calhoun is the Naval Postgraduate School's public access digital repository for research materials and institutional publications created by the NPS community. Calhoun is named for Professor of Mathematics Guy K. Calhoun, NPS's first appointed -- and published -- scholarly author.

Dudley Knox Library / Naval Postgraduate School
411 Dyer Road / 1 University Circle
Monterey, California USA 93943

http://www.nps.edu/library

AN IRANIAN LANGUAGE INTERPRETATION OF FINANCIAL AND MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY

Mehrdad Koohi

DUDLEY KNOX LIBRARY
NAVAL POSTGRADUATE
MONTEREY, CA 9394'

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL
Monterey, California

THESIS

An Iranian Language Interpretation of
Financial and Managerial
Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi

December 1976

Thesis Advisor: J. C. Tibbitts

Approved for public release; distribution unlimited.

T176644

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

REPORT DOCUMENTATION PAGE

READ INSTRUCTIONS BEFORE COMPLETING FORM

1. REPORT NUMBER

2. GOVT ACCESSION NO.

3. RECIPIENT'S CATALOG NUMBER

4. TITLE (and Subtitle)

An Iranian Language Interpretation of Financial and Managerial Accounting Terminology

5. TYPE OF REPORT & PERIOD COVERED

Master's Thesis; December 1976

6. PERFORMING ORG. REPORT NUMBER

7. AUTHOR(s)

Mehrdad Koohi

8. CONTRACT OR GRANT NUMBER(s)

9. PERFORMING ORGANIZATION NAME AND ADDRESS

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

10. PROGRAM ELEMENT, PROJECT, TASK AREA & WORK UNIT NUMBERS

11. CONTROLLING OFFICE NAME AND ADDRESS

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

12. REPORT DATE

December 1976

13. NUMBER OF PAGES

223

14. MONITORING AGENCY NAME & ADDRESS(if different from Controlling Office)

Naval Postgraduate School
Monterey, CA 93940

15. SECURITY CLASS. (of this report)

UNCLASSIFIED

15a. DECLASSIFICATION/DOWNGRADING SCHEDULE

16. DISTRIBUTION STATEMENT (of this Report)

Approved for public release; distribution unlinited.

17. DISTRIBUTION STATEMENT (of the abstract entered in Block 20, if different from Report)

18. SUPPLEMENTARY NOTES

19. KEY WORDS (Continue on reverse side if necessary and identify by block number)

Accounting, Financial Accounting Managerial Accounting Terminology Debit Credit Decision Language Ledger Assets Investment

20. ABSTRACT (Continue on reverse side if necessary and identify by block number)

The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language.

English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology.

DD FORM 1 JAN 73 1473 (Page 1)

EDITION OF 1 NOV 65 IS OBSOLETE
S/N 0102-014-6601

UNCLASSIFIED

SECURITY CLASSIFICATION OF THIS PAGE (When Data Entered)

20. Abstract (continued)

Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Iranian students can build a sound understanding of accounting principles.

An Iranian Language Interpretation of Financial and Managerial Accounting Terminology

by

Mehrdad Koohi
Lieutenant Commander, Imperial Iranian Navy
B.S., Accounting, Accounting College, Tehran, Iran, 1969

Submitted in partial fulfillment of the
requirements for the degree of

MASTER OF SCIENCE IN MANAGEMENT

from the

NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL
December 1976

DUDLEY KNOX LIBRARY
NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in the Farsi (Iranian) language.

English accounting textbooks were screened and studied to develop a complete understanding of accounting terminology. Complicated terms were discussed with appropriate faculty members of the Naval Postgraduate School. The meanings of the key concepts and terms were then written in the Iranian language in such a way that future Indian Iranian students can build a sound understanding of accounting principles.

TABLE OF CONTENTS

I. INTRODUCTION ---------- 7

II. NATURE OF PROBLEM ---------- 8

III. PROCEDURES FOLLOWED ---------- 9

APPENDIX A - FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE ---------- A-1

APPENDIX B - MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE ------ B-1

BIBLIOGRAPHY ---------- 10

INITIAL DISTRIBUTION LIST ---------- 11

ACKNOWLEDGMENT

I wish to sincerely thank my thesis advisor, CDR J. C. Tibbitts, Jr. for his encouragement, advice, and kindness during preparation of this thesis and my second reader LCDR Joseph F. Owens as well.

Appreciation also goes to Mr. John Caspari for his assistance in interpreting the subject area of managerial accounting.

Finally, I am deeply grateful to my wife Firoozeh for her encouragement, faith, and patience during this effort.

I. INTRODUCTION

This thesis is written to introduce the major concepts and terminology of financial and managerial accounting in terms of Farsi (Iranian language). The major objective of this thesis is to assist Iranian students in the study of accounting when presented in the English language.

This thesis includes only that accounting terminology most frequently used. The intent of this thesis is to provide a clear understanding of these major concepts so that every reader can develop a sound understanding of accounting principles and procedures.

In addition, this thesis has given the author an excellent opportunity to study and do research in this most interesting field, and has enabled him to obtain a greater understanding of key accounting concepts in order to help others as well as improving his own knowledge.

II. NATURE OF PROBLEM

Familiarity with the terminology of a subject area is a most important factor for the person who is studying in that particular area. This factor is even more important when the area to be studied is written in a foreign language.

Farsi is a quite different language than English. Most of the terms and concepts in accounting are therefore quite new and strange to all Iranian students. This adds greatly to the already large number of problems confronting the typical Iranian student who studies in the United States.

As Iran is becoming more and more industrialized in the future, the importance of accounting and communication of financial and other economic data is vitally important. With the large growth in Iran's industries the number of accounting colleges and related institutions are increasing rapidly. But accounting books and other documents about accounting information are not changing and developing accordingly. This interpretation of accounting terminology should be of future use in helping to remedy this problem.

III. PROCEDURES FOLLOWED

The following steps and procedures were utilized in writing this thesis.

Step 1. An outline of terminology to be interpreted was developed. Considerable research was undertaken in different accounting textbooks and literature to determine the most important terminology and concepts of financial and managerial accounting.

Step 2. The outline of terms was approved by the thesis advisors. The discussion insured that the author had a clear understanding of the terminology and concepts.

Step 3. The meaning of the terminology and concepts was written in Farsi (Iranian) language.

Step 4. The Farsi version of the terminology and concepts was again discussed with the thesis advisor, again to insure the correct meaning.

Step 5. The meaning was corrected where necessary.

Step 6. The English and Farsi portions of the thesis were typed. The Farsi typing was accomplished in Tehran, Iran.

BIBLIOGRAPHY

1. Earl A. Spiller, Jr. "Financial Accounting" Revised edition 1971, Richard D. Irwin, Inc.

2. Glenn A. Welsch and Robert N. Anthony, "Fundamentals of Financial Accounting," Richard D. Irwin, Inc., 1974.

3. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume One," Farvardjn, Inc., 1969.

4. Dr. Aziz, Nabavi, "Principle of Accounting, Volume Two," Ziba, Inc., Tehran, 1970.

5. Ronald M. Copeland and Paul E. Dascher, "Managerial Accounting," Hamilton Publishing Company.

6. James M. Fremgen, "Accounting for Managerial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1976.

7. Pearsun Hunt, Charles M. Williams and Gordon Donaldson, "Basic Business Finance," Richard D. Irwin, Inc.

8. Erich A. Helfert, "Techniques of Financial Analysis," Richard D. Irwin, Inc., 1972.

9. Walter B. Meigs, E. John Larsen and Robert F. Meigs, "Principles of Auditing," Richard D. Irwin, Incs., 1973.

10. Adolph Matz and Milton F. Usry, "Cost Accounting Planning and Control," South-Western Publishing Co.

INITIAL DISTRIBUTION LIST

		No. Copies
1.	Defense Documentation Center Cameron Station Alexandria, VA 22314	2
2.	Library, Code 0142 Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
3.	Chairman Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	2
4.	CDR J. C. Tibbitts, Code 55Ti Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
5.	LCDR Mehrdad Koohi Imperial Iranian Navy c/o M. Shahidi 650 Monica Lane Campbell, CA 95008	2
6.	LCDR J. F. Owens, SC, USN Administrative Sciences Department Naval Postgraduate School Monterey, CA 93940	1
7.	Professor John Caspari Visiting Assistant Professor The University of Nebraska-Lincoln College of Business Administration Lincoln, Nebraska 68588	2
8.	Ahmad-Shekarsroosh Box 541 American International College Springfield, Massachusetts 01109	1

APPENDIX A

FINANCIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGAUGE

	Term Pages
ACCELERATED DEPRECIATION (see Depreciation: b-accelerated)	
ACCOUNTING	A-10
a. definition	A-10
b. accrual	A-13
c. cash	A-13
d. cost	A-15
e. financial	A-15
f. managerial	A-16
g. period (cycle)	A-16
ACCOUNTS	A-17
a. definition	A-17
b. chart of	A-22
c. payable	A-25
d. receivable	A-25
ACCRUAL ACCOUNTING (see Accounting: b-accrual)	
ACCUMULATED DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ACTIVITY METHODS OF DEPRECIATION (see Depreciation c-activity method)	
ADJUNCT ACCOUNT (see Contra Accounts)	
ADJUSTING ENTRIES (see Entries: a-adjusting)	
ALLOWANCE FOR DEPRECIATION (see Depreciation: d-accumulated)	
ALLOWANCE FOR DOUBTFUL (see Bad Debt: a-allowance for)	
AMORTIZATION	A-25
ANNUITY	A-26
APPRECIATION	A-26

	TERM PAGES
ASSETS	A-27
a. definition	A-27
b. current	A-27
c. noncurrent	A-28
d. intangible	A-28
e. useful life	A-29
AUDINTING	A-29
AUDITOR	A-31
AVERAGE COST-INVENTORY (see Inventory: i-average cost)	
BAD DEBT	A-31
a. allowance for	A-33
BALANCE SHEET	A-38
b. definition	A-38
b. equation	A-38
c. ratio analysis	A-39
current ratio	A-40
quick ratio	A-40
equity ratio	A-40
fixed ratio	A-41
d. price level adjustment A-41	A-41
BONDS A-42	A-42
a. definition	A-42
b. debenture	A-43
c. mortgage	A-44
d. convertible	A-44
e. discount	A-44
f. indenture	A-45
g. premium	A-45
h. issue	A-46
i. stated interest rate	A-46
j. maturity value	A-46
k. callable	A-46
l. book value	A-47
BOOK VALUE OF BOND (see Bonds: l-book value)	
BOOKKEEPING	A-50
a. definition	A-50
b. single-entry	A-50
c. double-entry	A-51

	Term Pages
BUSINESS CONSOLIDATION	A-51
a. purchase	A-51
b. pooling	A-51
CALLABLE BOND (see Bonds: k-callable)	
CAPITAL STOCK	A-52
a. common	A-53
b. dividends	A-55
c. market value	A-55
d. par value vs. no par value	A-55
e. preferred	A-56
f. split	A-56
g. stated value (same as par value)	
h. treasury	A-57
CAPITAL SURPLUS	A-57
CAPITALIZATION	A-58
CASH	A-58
CASH ACOUNTING (see Accounting: c-cash)	
CASH DISBURSEMENT JOURNAL (see Journal: b-cash disbursement)	
CASH RECEIPT JOURNAL (see Journal: c-cash receipt)	
CHART OF ACCOUNT (see Accounts: b-chart of)	
CLOSING ENTRIES (see entries: b-closing)	
COMMON STOCK (see Capital Stock: a-common)	
CONTINGENT LIABILITY (see liabilities: b-contingent)	
CONTRA ACCOUNT	A-58
CONVERTIBLE BOND (see Bonds: d-convertible)	
CORPORATION	A-60
COST VS. EXPENSES	A-60
COST ACCOUNTING (see Accounting: a-cost)	
COST OF GOODS SOLD	A-61
COSTING METHOD INVENTORY (see Inventory: n-costing method)	
CREDIT	A-61

	Term Pages
CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTS (CPA)	A-61
CURRENT ASSETS (see Assets: b-current)	
CURRENT LIABILITY (see Liabilities: a-current)	
DEBENTURE BOND (see Bonds: b-debenture)	
DEBIT	A-62
DEFERRED CHARGE	A-62
DEFERRED REVENUE	A-63
DEPLETION	A-64
DEPRECIATION	A-64
a. straight-line method	A-67
b. accelerated method	A-70
1. sum-of-the-years digits method	A-71
2. double-declining method	A-73
c. activity method	A-76
1. working hours method	A-76
2. units of production method	A-78
d. accumulated	A-81
e. decreasing charge per period (same as accelerated method)	
f. uniform charge per period (same as straight-line method)	
g. varying charge per period (same as activity-line method)	
DISCOUNT BOND (see Bonds: e-discount)	
DIVIDENDS (see Capital Stock: b-dividends)	
DIVIDEND PER SHARE (see Capital Stock: b-dividends)	
DOUBLE ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: b-double entry)	
EARNING PER SHARE	A-82
EARNED SURPLUS (see retained earning)	

Term	Pages
ENTRIES	A-82
a. adjusting	A-82
b. closing	A-84
c. journal	A-85
d. ledger	A-87
e. posting	A-89
EQUITIES	A-89
EXPENSES	A-89
a. accrued	A-89
b. expired (see Cost vs. Expenses)	
EXTRAORDINARY ITEMS	A-90
FACE VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)	
FIFO (see Inventory: j-FIFO)	
FINANCIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-financial)	
FINANCIAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD	A-91
FINISHED GOODS (see Inventory: d-finished goods)	
FIXED ASSET (see Assets: c-noncurrent)	
GENERAL LEDGER (see also Accounts)	A-92
GENERAL JOURNAL)see Journals: c-general)	
GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES	A-92
a. cost principle	A-93
b. revenue principle	A-93
c. matching cost against applicable revenue	A-94
d. objectivity	A-94
e. consistency principle	A-94
f. full disclosure principle	A-95
g. exception principle	A-95
h. separate entity assumption	A-95
i. continuity	A-96
j. unit of measure	A-96
k. time period	A-96
GOOD WILL	A-97
GROSS MARGIN	A-97
INCOME	A-98

	Term Pages
INCOME STATEMENT	A-98
INCOME TAXES	A-98
INDENTURE OF BOND (see Bonds: f-indenture)	
INSTALLMENT SALES	A-98
INTANGIBLE ASSET (see Assets: c-intangible)	
INTERNAL REVENUE SERVICE	A-99
INVENTORIES	A-99
a. merchandise	A-101
b. raw materials	A-101
c. work in process	A-102
d. finished goods	A-102
e. supplies	A-102
f. periodic system	A-103
g. perpetual system	A-104
h. costing methods	A-105
i. average cost	A-106
j. first in first out (FIFO)	A-108
k. last in first out (LIFO)	A-110
l. specific identification	A-112
JOURNALS	A-113
a. cash disbursments	A-114
b. cash receipts	A-116
c. general	A-117
d. purchase	A-118
e. sales	A-119
JOUNRAL ENTRIES (see Entries: d-journal)	
LEASE	A-120
LEDGER ENTRIES (see Entries: d-ledger)	
LEDGER GENERAL (see General Ledger, also Accounts)	
LIABILITIES	A-120
a. current	A-120
b. contingent	A-121
c. long-term	A-121
LAST IN FIRST OUT METHOD (see Inventory: k-LIFO)	

Term Pages

MANAGERIAL ACCOUNTING (see Accounting: e-managerial)

MARKET A-121

MARKET VALUE OF STOCKS (see Capital Stocks: c-market value)

MATURITY VALUE OF BOND (see Bonds: j-maturity value)

MERCHANDISE INVENTORY (see Inventory: a-merchandise)

MONETARY ASSETS A-121

MORTGAGE (see Bonds Mortgage)

NONCURRENT ASSETS (see Assets: d-noncurrent)

NO PAR VALUE STOCK (see Capital Stocks: d-no par value)

NOTES A-122

a. payable A-122
b. receivable A-123

OWNERS EQUITY A-123

PAR VALUE STOCK (see Capital Stock: d-par value)

PARTNERSHIP A-124

PENSIONS A-124

PERIODIC-INVENTORY SYSTEM (see Inventory: f-periodic system)

PETTY CASH A-125

POSITION STATEMENT (see Balance Sheet)

POSTING ENTRY (see Entries: e- posting)

PREFERRED STOCK (see Capital Stock: e-preferred)

PREMIUM BOND (see Bonds: g-premium)

PREPAID EXPENSE (see Deferred Charge)

PRINCIPAL A-125

PROFIT AND LOSS STATEMENT (see Income Statements)

PURCHASE DISCOUNT A-125

Term Pages

PURCHASE JOURNAL (see Journals: d-purchase)

PURCHASE RETURN A-127

RAW MATERIALS (see Inventory: b-raw material)

REPLACEMENT COST A-128

RESERVE FOR BAD DEBT (see Bad Debt: a-allowance for)

RETAINED EARNINGS A-129

RETIERMENT OF LONG-TERM DEBT A-129

a. redemption A-130
b. conversion A-130
c. refunding A-130

REVENUE A-131

RESIDUAL VALUE (see Salvage Value)

SALES JOURNAL (see Journal: e-sales)

SALES REVENUE A-131

SALVAGE VALUE A-131

SEC (see Securities and Exchange Commission) A-132

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION

SINGLE-ENTRY BOOKKEEPING (see Bookkeeping: a-single entry)

SINKING FUNDS A-132

SOLE PROPRIETORSHIP A-133

SPECIFIC IDENTIFICATION (see Inventory: 1-specific identification)

STATED INTEREST OF BOND (see Bonds: i-stated interest rate)

STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION A-133

STOCK (see Capital Stock)

STOCK SPLIT (see Capital Stock: f-split)

Term Pages

STRAIGHT-LINE METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation a-straight-line method)

SUM-OF-THE-YEARS-DIGITS (see Depreciation: b-1)

SUPPLIES (see Inventory: e-supplies)

T ACCOUNT (see Account)

TREASURY STOCK (see Capital Stock: h)

TRIAL BALANCE A-134

UNCOLLECTABLE ACCOUNT (see Bad Debt: a)

UNEARNED INCOME (see Deferred Revenue)

UNIFORM CHARGE PER PERIOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)

UNITS OF PRODUCTION METHOD OF DEPRECIATION (see Depreciation)

USEFUL LIFE OF ASSET (see Asset: e)

WAGES AND SALARIES A-134

WORKING CAPITAL A-135

WORK IN PROCESS (see Inventory: c)

ACCOUNTING

حسابداری :

a. Definition

الف- تعریف حسابداری :

حسابداری عبارت از فن و روش است بمنظور جمع آوری ومخابرات اطلاعات مربوط به رویدادهای اقتصادی وفعالیت های مالی یك موءسسه درقالب اعداد قابل سنجش بپول . وظیفه نهائی آن فراهم آوردن اطلاعات مالی مورد نیاز جهت افراد وگروههای مختلف که بطریقی ذینفع وعلاقمند به وضع مالی سازمان وموءسسه هستند میباشد .

برای روشن شدن مطلب بایستی که کلمه جمع آوری ومخابره راکه در تعریف ذکر گردیده است بیشتر مورد مطالعه وتفسیر قرار داد . میتوان گفت مرحله جمع آوری عبارت از انتخاب و ذخیره اطلاعات حسابداریست که خود از سه مرحله شناسائی (انتخاب) ، سنجش و ثبت تشکیل میگردد .

منظور ازمرحله شناسائی (انتخاب آن است که سیستم حسابداری درمیان رویدادهای مختلف اقتصادی فعالیتها ومعاملاتی راشناسائی و یا انتخاب نماید که بنحوی در وضع مالی موءسسه تاءثیر گذاشته و یا بعبارتدیگر زیربط باشد . منظور ازمرحله سنجش پیدا نمودن یك رابطه منطقی جهت تبدیل این فعالیتها ورویدادهای اقتصادی درقالب پول میباشد . ویا بعبارتدیگر اعدادی که در دفاتر حسابداری نشان داده میشوند وثبت میگردند معرف حجم و یا مقدار اموال نمیباشد

بلکه در این مرحله این مقدار و حجم بطریق منطقی برحسب واحد پول تبدیل گردیده وثبت میشوند . بالاخره در مرحله ثبت بایستی کلیه خصوصیات فعالیتها را تجزیه و تحلیل ومشخص نموده ومورد بررسی دقیق قرار داد وهر فعالیت را برحسب خصوصیات آن در دفاتر موءسسه بطور دقیق ومرتب ثبت ونگهداری نموده . در مرحله ثبت کلیه فعالیتهای مالی موءسسه در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میگردند . پس بطور خلاصه چنین نتیجه میگیریم در مرحله جمع آوری (منظور از مرحله جمع آوری) رویدادهای اقتصادی وفعالیتهای مالی ذیربط یك موءسسه شناسائی شده وطبق معیارهای منطقی به اعداد قابل سنجش به پول تبدیل گردیده ودر دفاتر آن ثبت ونگهداری میگردند .

مرحله مهم دیگر که در تعریف فوق تحت عنوان مخابره ذکر گردیده استنیز شامل سه مرحله طبقه بندی ، تلخیص ، و تعبیر وتفسیر نتایج حاصله میباشد . در مرحله طبقه بندی کلیه اعداد وارقام ثبت شده در دفتر روزنامه به حسابهای مختلف وجداگانه ای که دفتر کل نامیده میشود نقل میگردند . در این حالت برای هر فعالیت مالی که دارای خصوصیات مشترکی میباشند دفتر وحساب جداگانه تهیه شده و معاملات مربوط در آن ثبت ونگهداری میشوند . مانند حساب خرید که کلیه عملیات مربوط به خرید در این حساب نگهداری میشود وهنگامیکه نتیجه فعالیتها ومعاملات بدین ترتیب طبقه بندی گردند اطلاعات منطقی ومفید تری در اختیار مدیران وافراد ذینفع قرار میدهند . مثلاً برای دانستن موجودی نقدی موءسسه کافیست بحساب صندوق و یا بانك مراجعه نموده . در مرحله تلخیص کلیه اطلاعات جمع آوری وطبقه بندی شده در

هرفاصله‌زمانی معین (معمولاً یکسال که دوره‌حسابداری نامیده‌میشود) خلاصه گردیده‌ودرقالب صورت حسابهای مالی گزارش‌میشوند . ویابعبارتدیگر راین مرحله حسابداری استکه‌نتایج فعالیتهای مالی یك واحد اقتصادی بصورتگزارشهای مالی و صورتحساب ها تهیه و تنظیم‌گردیده و گزارش‌میشوند . تهیه وتنظیم گزارشهای مالی باید طوری باشد که‌بطور خلاصه وساده‌حداکثر اطلاعات‌مالی مورد نیاز رادراختیار مدیران‌وافراد ذینفع قرارد هد . واهم‌این صورتحسابها عبارتند از ترازنامه (بیلان) که‌وضع‌مالی سازمان رابطور خلاصه دریك تاریخ معین نشان‌میدهد وصورتحساب‌سود وزیان که‌وضع‌مالی وعملکرد یك موءسسه‌رادرفاصله زمانی معین (دوره‌حسابداری) نشان‌میدهد . بالاخره منظورازتعبیروتفسیر که‌مهمترین‌وظیفه حسابداری‌میباشد تفسیروتجزیه‌وتحلیل کردن صورتحسابهای مالی جهت سنجش عملکرد ادوارگذشته‌وکارآیی افراد سازمان‌میباشد . دراین مرحله مدیران‌واستفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری که‌بعلت مشغله زیاد نمیتوانند درجریان روزمره فعالیتهای‌مالی ومعاملات موءسسه‌قرارگیرند ویادراین‌رشته‌تخصصی ندارند ازوضعیت مالی موءسسه‌کاملاً آگاهی پیدا نموده وراهنمائی میشوند .

تلخیص وتفسیر فعالیتهای‌مالی موءسسه یکی ازمهمترین مراحل‌حسابداری‌است که باعث جداسازی‌حسابداری‌ازدفترمیگردد .

پس بطورخلاصه باتوجه‌به‌تعریفی که‌درقسمت اول این قسمت ذکر گردیده‌وتشریح مراحل‌مختلف‌حسابداری‌را نیزمیتوان‌چنین تعریف کرد .

حسابداری عبارت از فن شناسائی ، سنجش ، ثبت ، طبقه‌بندی ، تلخیص (خلاصه‌کردن) رویدادهای اقتصادی ویا فعالیتهای مالی یك موسسه در قالب اعداد سنجش به پول وتعبیر وتفسیر نتایج حاصله میباشد .

لازم به یاد آوری است که حسابداری برحسب نوع استفاده کنندگان ووظیفه آن بانواع مختلف تقسیم میگردد که اهم آن عبارتند از : حسابداری مالی ، حسابداری مدیریت ، حسابداری قیمت تمام شده (حسابداری صنعتی) ، حسابداری دولتی ، حسابداری مالیاتی ، حسابرسی ونظایر آن که در بخشهای دیگر هرکدام را باختصار شرح میدهیم .

ب ـ حسابداری تعهدی : b. accrual

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات وفعالیتهای مالی یك سازمان برمبنای تاریخ وقوع وانجام فعالیت در دفاتر موسسه مذکور ثبت میگردد نه براساس تاریخ دریافت وپرداخت پول . ویا بعبارت دیگر در حسابداری تعهدی بمحض اینکه وقوع هزینه ای قطعیت پیدا میکند و یا تحصیل درآمد محقق میشود جریان امر در دفاتر ثبت میگردد ولو اینکه دینار وصول ویا پرداخت نگردیده باشد .

پ ـ حسابداری نقدی : c. cash

عبارت از روش حسابداری است که براساس آن کلیه معاملات وفعالیتهای

یك سازمان برمبنای تاریخ دریافت وپرداخت پول حاصل ازفعالیت در دفاتر آن ثبت میگردد . یابعبارت دیگر در حسابداری نقدی درآمد وقتی در حسابها ثبت میشود که نقداً دریافت وهزینه هنگامی به حساب منظور میشود که وجهی عملاً پرداخت شده باشد . این روش بدلیل اینکه ممکن است تاریخ دریافت ویاپرداخت وجه حاصل ازفعالیت باتاریخ دوره مالی انجام فعالیت فرق داشته باشد روش خوبی نمی باشد . برای روشن شدن مطلب به مثال زیرتوجه شود .

فرض کنیم تجارتخانه امید درآخر اسفند ماه هرسال دفاتر حسابداری خود راجهت تهیه صورت حسابهای مالی می بندد . درتاریخ پانزدهم اسفند ماه ۲۵۳۰ شرکت فوق بمبلغ ۳۰۰۰۰ ریال کالا بطور نسیه بفروش میرساند که تاریخ دریافت وجه آن پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱ میباشد . همانطوریکه گفته شد براساس این روش مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال بتاریخ پانزدهم فروردین ماه ۲۵۳۱ (تاریخ دریافت وجه) در حساب فروش شرکت ثبت میگردد . درنتیجه درتاریخ تهیه صورتحسابهای مالی (پایان اسفندماه) مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال فروش که عملاً انجام گردیده در حسابها منعکس نشده است. بنابراین صورتحسابها ارقام واقعی رانشان نمی دهند که خلاف اصول حسابداری میباشد . باین دلیل روش فوق رایج نمی باشد .

ت ـ حسابداری قیمت تمام‌شده (حسابداری صنعتی): d.Cost

برقراری روشهای خاص حسابداری جهت محاسبه دقیق قیمت تمام شده یک واحد کالا واتخاذ سیستمی که اطلاعات دقیق ولازمه را جهت تعیین قیمت تمام‌شده یک واحد ازمحصول یک کارخانه ویا مرحله‌ای ازمراحل تولید کالا را در اختیار استفاده‌کنندگان قرار دهد ازوظایف حسابداری صنعتی میباشد . یابعبارت دیگر وظیفه حسابداری صنعتی تهیه اطلاعات دقیق وصحیح برای سطوح مختلف مدیریت جهت کمک بآنان در تصمیم گیری ، برنامه‌ریزی ، کنترل عملیات تولیدی است وهمچنین تعیین قیمت تمام‌شده یک کالا (فروش رفته ویاموجود درانبار) میباشد .

ث ـ حسابداری مالی : e.financial

همانطوریکه در تعریف حسابداری توضیح داده شد حسابداری مالی یکی از تقسیمات حسابداری است .عملیات مربوط به تشخیص ، ثبت طبقه‌بندی ، تلخیص بخصوص تهیه اطلاعات مالی مورد نیاز برای افراد ذینفع خارج از سازمان (صاحبان سرمایه ، بانکداران ، بستانکاران) ازوظایف حسابداری مالی میباشد . واین اطلاعات را ازطریق تهیه وتنظیم صورتحسابهای مالی ـ (ترازنامه ـ سود وزیان) در اختیار آنان قرارمیدهد .بدیهی است صاحبان سرمایه وسهامداران موءسسات بازرگانی همیشه علاقمند ند از وضع مالی وسود وزیان شرکت خود بااطلاع باشند .

حسابداری مالی باتهیه صورتحسابها این اطلاعات را در اختیار آنان قرار میدهد .

با بررسی این اطلاعات است که صاحبان سرمایه میتوانند نسبت به درجه کفالت مدیران و گردانندگان موءسسه خود مطلع شوند . همچنین بانکداران و بستانکاران (طلبکاران) که طرف معامله موءسسه هستند از طریق گزارشاتی که حسابداران مالی در اختیار آنان قرار میدهند از وضع مالی موءسسه با اطلاع شده و میتوانند در مورد میزان اعتباری که باید برای موءسسات مذکور قائل شوند تصمیم گیری نمایند . تهیه چنین اطلاعاتی در غالب صورتحسابهای مالی از وظایف حسابداری مالی میباشد .

ح ـ حسابداری مدیریت : f. managerial

یکی دیگر از تقسیمات حسابداری بنام حسابداری در مدیریت میباشد . تهیه اطلاعات مالی مورد نیاز مدیران داخلی سازمان (مدیر فروش، مدیر تولید وغیره) جهت کمک بآنان در امر برنامه ریزی ، کنترل تصمیم گیری از وظایف حسابداری مدیریت است . مثلاً برای تعیین سطح تولید و یا میزان خرید ، سطح فروش مدیران احتیاج به اطلاعات دقیق وصحیحی جهت برنامه ریزی و تصمیم گیری دارند . این اطلاعات از طریق حسابداری مدیریت در اختیار آنان قرار میگیرد .

ج ـ دوره حسابداری (دوره مالی) : g. period- cycle

معمولاً عمر فعالیت موءسسات نامحدود میباشد و عاقلانه بنظر نمیرسد تا پایان عمر و اتمام فعالیت سازمانها بمنظور مشخص نمودن وضع مالی آن صبر نمود .

ازاینرومؤسسات وسازمانها غالباً در هرفاصله زمانی وضع مالی مؤسسه را مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرار داده وصورتحسابهای مالی تهیه مینمایند این فاصله زمانی که بسته به هرسازمان فرق مینماید وممکن است یکماه ، دوماه ، ششماه ویایکسال باشد دوره عالی (دوره حسابداری) مینامند . ویابعبارتدیگرعبارت ازدوره‌ای استکه در پایان آن حسابهای مؤسسه بسته و صورتحسابهای مالی برای پایان دوره ویا طول دوره تهیه و تنظیم میگردد .

حساب : ACCOUNTS

الف ـ تعریف حساب : a. definition

عبارت از سرفصل ویاعنوانی استکه در آن کلیه معاملات وفعالیتهای یک مؤسسه که دارای خصوصیات مشترکی هستند ثبت ونگهداری میشود . مانند حساب خرید که در آن کلیه معاملات وعملیات مربوط به خرید مؤسسه ثبت ونگهداری میشود .

برای تسهیل تهیهٔ صورتحسابها باید حساب هریک ازاقلامی که در ترازنامه وصورتحساب سرمایه وسود وزیان دیده میشود بطور جداگانه نگهداری و محاسبه شود . وبدین منظوربرای هریک ازاقلام مذکور یک کارت ویاصفحه‌ای ازیک دفتر اختصاص داده میشود که این صفحه یا کارت یک حساب نامیده میشود .

مثلاً باید حساب جداگانه‌ای برای صندوق، بدهکاران، ساختمان، اثاثه، سرمایه، درآمد هزینه اجاره، هزینه حقوق ونظائر آن نگهداری ومرتباً افزایش ویاکاهش اقلام مذکور را درحسابهای مربوطه ثبت نمود . و مجموعه حساب یك موءسسه‌را دفترکل (Generalledger) مینامند .

حساب درساده‌ترین شکل خود دارای سه‌قسمت بشرح زیر میباشد

۱ـ عنوان حساب که‌عبارتست ازنام یکی ازاقلام دارائی ـ بدهی ـ سرمایه درآمد وهزینه .

۲ـ طرف راست حساب که‌دراصطلاح حسابداری آنرا بدهکارمینامند ودرانگلیسی درطرف چپ وبنام debit میباشد بدهکار=debit

۳ـ طرف چپ حساب که‌بستانکارنامیده‌میشود ودرانگلیسی برعکس در طرف‌راست قرارداد و بآن Credit میگویند .

این فرم حساب که‌بمناسبت شباهت آن‌به‌حرف T لاتین بفرم T معروف استوبشکل زیرنمایش داده‌میشود (توجه‌شود درانگلیسی درست بدهکار وبستانکار برعکس است)

درفارسی نام حساب

بدهکار	بستانکار

درانگلیسی TITLE

debit	credit
بدهکار	بستانکار

معمولاً حسابهائی راکه در اکثر موءسسات نگهداری میشود به پنج گروه تقسیم مینمایند (طبقه‌بندی میشوند) ۱ـ حساب دارائی ۲ـ حساب بدهی ۳ـ حساب سرمایه ٤ـ حساب درآمد ٥ـ حساب هزینه

چنانچه حسابها در یك موءسسه زیاد باشد باید برای سهولت تشخیص و تمیز حسابها وتسهیل در انجام عملیات حسابداری وهمچنین صرفه‌جوئی در وقت آنها رابوسیله شماره‌ویاعلائم معینی مشخص نمود وبمنظور شماره‌گذاری حسابها باید ابتدا لیستی کامل ازکلیه‌حسابهائیکه‌در موءسسه مربوطه مورد نیاز است تهیه وسپس برای هریك از حسابهای مذکور شماره‌لازم تعیین شود ودر تنظیم سیستم شماره‌گذاری‌وجود ترتیب ونظم‌و رابطهٔ منطقی بین شماره‌حسابها لازم وضروری‌است . مثلاً در طرح شماره‌گذاری زیر که‌بعنوان نمونه کوچکی ـ ارائه میشود شماره ها دارای‌دورقم است که‌طرف چپ رقم معرف طبقه‌وگروه حسابها و رقم سمت راست معرف تعداد آن‌میباشد مثلاً حسابهائی که بایك شروع‌میشود حساب دارائی وحسابهائی که‌با ۲ شروع میشود حساب بدهی والا آخر .

۱ـ حسابهای دارائی (۱۹ـ۱۱)

صندوق ۱۱

بدهکاران ۱۲

اسناد وصولی ۱۳

موجودی کالا ۱٤

زمین ۱٥

۲ـ حسابهای بدهی (۲۹ـ۲۱)

بستانکاران ۲۲

اسناد پرداختنی ۲۳

مالیات پرداختنی ۲٤

حقوق پرداختنی ۲٥

۳ـ حسابهای سرمایه (۳۹ـ۳۱)

سرمایه ۳۱

برداشت ۳۲

٤ـ حسابهای درآمد (٤۹ـ٤۱)

درآمد ٤۱

فروش ٤۲

۵ـ حسابهای هزینه (۵۹ـ۵۱)

هزینه آگهی	۵۱
هزینه حقوق کارمندان	۵۲
هزینه بیمه	۵۳
هزینه اجاره	۵۴
هزینه برق	۵۵

بدیهی است چنانچه شماره حسابها در یك موءسسه زیاد باشد میتوان از ـ عددهای دورقمی و یا بیشتر استفاده نموده ولی آنچه مهم است رابطه معقول بین شماره‌ها وحسابها ستکه در اینجا مثلاً رقم سمت چپ طبقه حسابها را معین مینماید .

ب ـ فهـــرست اسامـــی حســاب : b.chart of

عبارت از فهرست اسامـی وحسابهائی استکه موٴسسات جهت ثبـت عملیاتوفعالیت خود نگهداری مینمایند تعداد و اسامی این نوحسابهـــا بستگی به حجم فعالیت ، نوع فعالیت ونیاز موٴسساتدارد . نمونه زیـــر اسامی تعداد حسابهائی استکهمعمولا " درموٴسسات مورد استفاده قـــرار میگیـرد .

ـحسابهای دارائی ـ (۱) شامل :

۱ـ نامحساب :

۲ـ حسابصندوق 1- Cash

۳ـبدهکاران 2- Account Recievable

٤ـ اسناد دریافتـی 3- Note Recievable

٥ـموجودی مواد اولیه 4- Inventory Material

٦ـموجودی کالای درجریان ساخـت 5- Work in Process

۷ـ موجودی کالای تکمیل شـــد 6- Finished good

۸ـ بانـــك 7- Bank

۹ ـاثاثـه اداری 8- Office Furniture

۱۰ـ زمین 9- Land

۱۱ـ ساختمان 10- Building

۱۲ـ سرقفلـی 11- Good Will

ـ حسابهای بدهی شامل

1- Account Payable	۱ـ بستانکاران
2- Note Payable	۲ـ اسناد پرداختنی
3- Wage Payable	۳ـ حقوق پرداختنی
4- Mortage Bond Payable	٤ـ دیون رهنی پرداختنی

ـ حساب سرمایه شامل :

1- Capital Stock	۱ـ حساب سرمایه
2- Common Stock	۲ـ اوراق سهام

ـ حساب هزینه ها شامل :

1- Rent Expense	۱ـ هزینه اجاره
2- Sale Expense	۲ـ هزینه فروش
3- Depreciation expense	۳ـ هزینه استهلاك
4- Wage expense	٤ـ هزینه حقوق

ـ حساب درآمد ها شامل

Sale or Revenue	۱ـ درآمد فروش
Intrest Revenue	۲ـ درآمد بهره

وسایـــر حسابهـــا :

1- Cost of good Sold	قیمت تمام‌شـــده کالای فروش رفتـــه
2- Manufacturing cost	هزینه‌تولید
3- Over head Expense	هزیـــنه ســـر بار
4- Direct labor	حساب دستمزد مستقیم
5- Raw material	حساب‌مواد اولیـــه
6- Indirect labor	حساب دستمزد غیـــرمستقیم
7- Net income	حساب درآمد ویـــژه
8- Long term debit	بدهی‌های طویل‌المدت

پ ـ حساب بستانکاران : c. payable

عبارت از حسابی است که در آن بدهی موسسه ثبت ونگهداری میشود ومعمولاً این بدهی در مقابل خرید کالا بطور نسیه میباشد . ویا بعبارت دیگر مانده حساب بستانکاران حاکی از تعهداتی است که از خرید نسیه ویا دریافت وام ناشی میشود ودر مقابل آن سندی تنظیم نمی گردد .

ت ـ حساب بدهکاران : d. receivable

عبارت از حسابی است که در آن مطالبات موسسه از اشخاص ویا موسسات دیگر ثبت ونگهداری میشود ومعمولاً اقلام موجود در این حساب از فروش کالا یا انجام خدمت به نسیه ناشی میگردد ومانده حساب بدهکاران حاکی از مقدار طلب موسسه از افراد ویا موسسات دیگر میباشد .

AMORTIZATION

در حسابداری اصولاً حسابها را میتوان به پنج گروه ـ دارائی ، بدهی ، سرمایه ، درآمد وهزینه طبقه بندی نمود . حساب دارائی نیز به سه طبقه دارائی جاری ، دارائی ثابت ودارائی غیرمشهود تقسیم میشوند . دارائیهای غیر مشهود عبارت از دارائیهائی هستند که وجود آنها در خارج مشهود نمیباشد ولی برای موسسه دارای ارزش میباشند . اهم آن عبارتست از حق سرقفلی ، حق اختراع ، حق بهره برداری از معادن ، امتیاز طبع ونشر کتاب میباشد . بدیهی است که مدت استفاده از چنین حقوقی در موسساتی که مالک آن میباشد

نامحدود نمی باشد وبعلت آنکه دارائیهای مذکور بتدریج که مورد استفاده قرارمیگیرند ارزش قبلی خود را از دست میدهند وباید درهردوره مالی به نسبت استفاده ازآن مقداری استهلاك برای آن درنظـرگرفت . اصطلاح فوق عبارت ازتعیین استهلاك برای دارائی غیر مشهود میباشد .ومعمولا" بطریق خط ـ مستقیم (ساده) محاسبه میشود یعنی ارزش دارائی را برتعداد سالهای عمر آن تقسیم نموده وهمه ساله تاپایان عمر آن به حساب سود وزیان منظورمی نمایـــد ومعنی دیگر آن عبارت از پرداختوام ومستهلك کردن آن بطور اقساط میباشد .

ANNUITY

عبارت از یك سری دریافتها ویاپرداختهای مساوی پول درفاصله زمانـــی منظـم وبرای یك مدت معین میباشد ویابعبارت ساده تر عبارت از اقســـاط دریافتی ویا پرداختنـی است که مبلغ آن باهم برابر بوده (مثلا" ۲۰۰ ریـال هرقسط) وزمان پرداخت وسررسید هرقسط نیز باهم برابر باشد (مثـلا" هر۳ ماه پرداختویادریافت شود) وبرای مدت معین باشد (مثلا" ۲۰ مـاه)

APPRECIATION

معنی لغوی آن افزایش قیمت استودراصطلاح حسابداری عبارت از ترقی وافزایش قیمتها دراثـر تورم میباشـد .

ASSETS

دارائـــی :

a. definition

الف ـ تعریف دارائـی :

دارائی عبارت ازکلیه اموال وحقوق مالی متعلق بیك موءسسه میباشـد .

هدف ازبدست آوردن آن بامید سود آوری درزمانهای آینده وهمچنیـــن

انجام فعالیت مالی است . دراین متعلقات ممکن است بصورت تملك امـــوال

باشد مانند خرید زمین ، ساختمان ، ماشین آلات ، کالا وغیره و یا بدســت

آوردن وقرارداد انجام خدمت مانند خرید بیمه بمدت ۳ سال ویاپیش پرداخت

اجاره بها برای مدت معین که جزو دارائی موءسسه محسوب میشوند . بمنظـــور

تسهیل درامر تجزیه وتحلیل دارائی ونتیجه گیری مفید ازآن دارائی رابسه طبقـه

دارائی جاری ، دارائی ثابت ودارائی غیـر مشهود تقسیم مینمایند که درقسمتهای

مربوطه تعریـف میگردند .

b. current

ب ـ دارائـی جـاری :

آن قسمت ازدارائی که دریك دوره کوتاه مدت میتوان آنرا بپول نقد تبدیـل

نمود ویابعبارتدیگر قابلیت تبدیل آن بپول نقد زیاد میباشد ودرجریان عـادی

تولید وفعالیتهای مالی موءسسه درزمان نسبتاً کوتاه مورد مصرف قرار میگیرنـــد

را دارائی جاری مینامند . انواع مهم دارائی جاری عبارتند از صندوق (وجه نقد)

بانك ، بدهکاران ، موجودیها ، اسناد دریافتنی ، پیش پرداختها ونظایر آن .

پ ـ دارائیهای ثابت : c. noncurrent

عبارتاز دارائیهائی هستند که یا اصولاً وبالطبع غیرمنقول وثابت میباشند ویا بجهت اینکه عمر نسبتاً طولانی داشته ومؤسسات از آن برای مدت زیادی ـ (بیش از یکسال) استفاده می نمایند باین نام معروف شده اند . اهم دارائی ثابت عبارتند از ساختمان ، زمین ، ماشین آلات و تجهیزات ، سرمایه گذاری های طویل المدت در سایر کمپانیها ونظایر آن دارائی ثابت رانیز میتوان به دو طبقه تقسیم نمود . دارائی ثابت مشهود مانند زمین ، ساختمان وغیره ودارائی ثابت غیرمشهود مانند حق چاپ (برای مدت طولانی) ، حق ثبت ونظایر آن . دارائی ثابت مشهود نیز بدو دسته تقسیم میشوند . دارائی ثابت مشهود که در جریان فعالیتهای بازرگانی مؤسسه مورد استفاده قرار میگیرند (زمین ، ساختمان ، ماشین آلات) و منابع طبیعی .

ث ـ دارائیهای غیر مشهود : d.intangible

دارائیهای غیرمشهود عبارتاز دارائیهائی هستند که وجود آنها در خارج مشهود نمیباشد ولی برای مؤسسه دارای ارزش بوده و جزو دارائی آن ـ محسوب میشوند . معمولاً انواع این دارائیها در مقابل پرداخت پول بدست میآید . واهم آن عبارتند از حق سرقفلی ، حق چاپ ، حق اختراع ، حق بهره برداری از معادن ونظایر آن .

ث عمر مفید دارائی : e. useful life

عبارت از مدت زمانی استکه پیش بینی میشود که دارائی خریداری شده مورد استفاده وبهره برداری قرارگیرد . در ابتدای خرید دارائی های ثابت جهت محاسبه استهلاك آن مدت زمان معینی رابعنوان عمرمفید دارائی تعیین مینمایند (مثلاً ۵ سال) واین تخمین وبرآورد توسط کارشناسان مربوطه باتوجه به معیارهای مختلف انجام میشود . این مدت زمان ممکن است باعمر واقعی دارائی یکی نباشد .

حسابرسی : AUDITING

در دنیای پیچیده اقتصادی وصنعتی مخابره صحیح ودقیق اطلاعات حسابداری وسایر اطلاعات اقتصادی نقش مهمی رادارا میباشد . امروزه شرکتهای بزرگ سهامی وتجارتخانه های عظیم بازرگانی بوسیله تعداد بیشماری سرمایه گذاران تشکیل شده است ومدیران وسرمایه گذاران معمولاً ازجریان روزمره فعالیتهای مالی سازمان خود بدور میباشند . بدیهی است مدیران وصاحبان سرمایه ومؤسسین شرکتهای بازرگانی علاقمندند همیشه ازوضع مالی و سود و زیان مؤسسه ایکه متعلق بآنان است مطلع باشند . بستانکاران وبانکداران نیز به نوبه خود جهت اعطاء اعتبارو دریافت مطالبات خود ومیزان دادوستد به سرنوشت

مالی چنین موءسساتی علاقمند میباشند . دولت نیز از دونظر نیازمند باگاهی ازوضعمالی ونتایج فعالیتهای موءسسات انتفاعی وبازرگانی میباشد یکی ازنظر وصول مالیات که منبع مهم درآمد دولت استودیگری ازنظر طرح وتنظیم برنامههای اقتصادی . باتوجهبهمندرجات فوق سیستمحسابداری دقیق ومنظم وگزارشات وصورتحسابهای مالی تنهاوسیلهای است که میتواند اطلاعات مربوطه رادراختیار آنان (مدیران ، سرمایهگذاران ، بانکداران ، بستانکاران ، دولت) قرار دهد . حالا این سئوال پیش میآید کهتاچه حد میتوانبهصحت صورتحسابها واطلاعات بدست آمده ازآنکهدارای اهمیت بیشمارنی استواساس ومنشاء تصمیمات مهم مملکتی است اطمینان نمود ؟ جوابه چنین سئوالی باعث بوجود آمدن رشتهجدید حسابداریکهاهمیتخاصدارد وبنام حسابرسی گردیدهاست. حسابرسی عبارتاز بررسی وممیزیدقیق ومنظم صورتحسابهای مالی ، دفاتر ، مدارك حسابداری ، واسناد واوراق مربوطه بمنظورحصول اطمینانازصحت وسقم آنان (ازنظر کیفیت وکمیت) میباشد . حسابرسی بدوقسمت تقسیم میشود . حسابرسی داخلی کهتوسط حسابرسان وکارکنان خود موءسسهانجام میگیرد طی آنمدیران داخلیاز وضع مالی موءسسهوکارآیی افراد مطلعمیشوند . ودیگرحسابرسی استکه توسط حسابداران رسمی ومستقلانجامميگيرد ومعمولا " اینوع حسابرسی درپایاندورهمالی انجام شدهو مبنای محاسبه مالیاتی استوهمچنین مورد

استفاده بانکداران ، سرمایه‌گذاران وبستانکاران است. این گروه به‌صورت حسابها و گزارشات مالی که توسط حسابداران رسمی ومستقل ممیزی شده است اطمینان نموده ومورد قبول آنان میباشد .

حسابرس : AUDITOR

شخص ویا اشخاصی هستند که در رشته حسابرسی دارای تخصص و مدرک بوده وعمل حسابرسی راانجام میدهند .

بدهی مشکوک : BAD DEBIT

یکی ازخصوصیات مهم فروش در دنیای امروز فروش بطورنسیه میباشد و بسیاری از کالا ویاخدماتیکه دربازاراقتصاد عرضه میگردند بطور نسیه واقساط بفروش میروند . اتحاد چنین سیاستی موجب شده است که در ترازنامهٔ موءسسات تولیدی و بازرگانی حسابی تحت عنوان مطالبات (بدهکاران) بوجود آید . همچنین این خصوصیات موجب پیدایش ادارات ویا قسمتهائی تحت عنوان فروش نسیه ، فروش غیرنقدی ویافروش اعتباری ونظایر آن در سازمانهای بازرگانی و موءسسات تولیدی بزرگ گردیده است . وظیفه اصلی این قسمتها درسازمانهای ذکرشده بررسی وضع مالی مشتریان وپیش‌بینی عملکرد وسود وزیان آنان میباشد . تابدین ترتیب مشخص نمایند که باچه اشخاص ویاموءسساتی میتوانند معامله نموده و تاچه حد میتوانند برای آنان اعتبار قائل شوند .

چنانکه تجربه‌نشان میدهد باتوجه‌به‌تمام تدابیر ودقتی که درشناسائی مشتریان میگردد بازهم ممکن است مقداری از این مطالبات وصول نگردد ویابعبارت دیگرسوخت شود . همچنین ممکن است کالا ویا خدمتی که در یک دوره‌مالی بفروش میرود در دوره‌مالی بعد مشخص گردد که مقداری ازآن لا وصول مانده‌و سوخت شده‌است . درنتیجه صورت حساب سود وزیانی که‌برای این دوره‌مالی تهیه وتنظیم گردیده عاری‌ازحقیقت بوده و سود ویا زیان‌واقعی رانشان‌نمی‌دهد . بعلت آنکه مبلغی از فروش انجام‌شده وصول‌نگردیده‌و مادرحقیقت سود بیشتری‌رانشان‌داده‌ایم . مثلاً مادر دوره مالی منتهی به‌اسفند ٤٥ مبلغ ٢٠٠٠٠٠ ریال‌فروش نسیه‌داشته ایم که دراین‌مبلغ ١٥٠٠٠٠ ریال آنرادرهمان دوره‌وصول‌کرده‌ودر دوره مالی (پایان‌اسفند ٤٦) بعد نیز ٤٠٠٠٠ ریال‌آنراوصول نموده ایم ودرپایان دوره مالی منتهی به‌اسفند ٤٦ مشخص‌گردیده‌استکه ١٠٠٠٠ ریال‌باقیمانده قابل‌وصول نیست وسوخت گردیده‌است . درنتیجه‌سود وزیان سال‌منتهی به‌اسفند ٤٥ مبلغ ١٠٠٠٠ ریال‌اضافه نشان‌میدهد چون حساب فروش مبلغی رانشان داده که ١٠٠٠٠ ریال‌آن‌وصول نگردیده‌است . و ازطرف دیگرطبق‌اصول وموازین‌حسابداری‌صورتحسابها وگزارشات‌مالی بایستی متکی برحقیقت بوده‌واعداد وارقام مندرج درآن‌باید نشان‌دهنده واقعیت باشند تااستفاده‌کنندگان‌ازاین اطلاعات رادچارگمراهی ننمایند . وطبق اصل‌دیگر

حسابداری کلیه هزینه های دوره بایستی از درآمد همان دوره کسر گردد .

که در مثال فوق این اصول رعایت نگردیده است. علت اول آنکه صورتحساب بهای

مالی (سود و زیان) مال منتهی به اسفند ۴۵ را نشان نمی دهد چون فروش

مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال اضافه نشان میدهد وهمچنین مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال در —

دوره حسابداری منتهی به سال ۴۶ به حساب هزینه منظور گردیده درحالیکه

باید در سال ۴۵ منظور گردد . پس بطور خلاصه وبرای روشن شدن کامل

مطلب می گوئیم برای جلوگیری از چنین پیش آمدی بایستی در پایان هر دوره

مالی مقدار مطالباتی که وصول آن مشکوک بنظر میرسند تعیین و از حساب

موجودی مطالبات کسر نموده وبه حساب سود وزیان دوره منظور نمود .

طریق و روش محاسبه در قسمت اندوخته مطالبات مشکوک الوصول مورد بحث

قرار میگیرد .

الف — اندوخته مطالبات مشکوک الوصول : a. allowance for

همانطوریکه در قسمت بدهکاران توضیح داده شد مانده این حساب

حاکی از طلب موسسه از افراد ویا موسسات دیگر بوده ومعمولا " در مقابل

فروش نسیه میباشد . چنانکه غالبا " اتفاق می افتد ممکن است تمام ویا قسمتی

از این مطالبات وصول نگردد . بدبختانه معیاری وجود ندارد که در زمان فروش

کالا نشان دهد چه مبلغی از فروش قابل وصول نمی باشد تا بتوانیم سیاست

لازم را اتخاذ نمائیم. بنابراین لازم است در پایان هر دوره مالی مطالبات

موءسسه را ارزیابی نموده واقلامی ازمطالبات راکه وصول آن مشکوك بنظر میرسد پیش‌بینی وبرآورد نمود . این پیش بینی بایستی قبل از بستن حسابها وتهیه صورتحسابهای مالی صورت گیرد ونتیجه آن درحسابها و صورتحسابهای مالی جهت تعیین خط مشی آینده منعکس گردد . برای پیش‌بینی وبرآورد مبلغ مطالبات مشکوك الوصول روشهای مختلفی وجود دارد که بطورکلی میتوان آنرا بدو طبقه تقسیم نمود . ۱ـ پیش‌بینی مطالبات مشکوك برحسب درصد معینی ازفروش ۲ـ پیش‌بینی مطالبات برحسب حساب بدهکاران .

درروش اول همانطوریکه ازاسمش پیدا است درپایان هردوره مالی مقدار فروش نسیه راتعیین نموده وبرحسب تجربیات گذشته مقداری از آنرا بعنوان مطالبات مشکوك درنظر میگیرند . فرض کنیم در طول دوره مالی منتهی به اسفند ۵۰ موءسسه امینی مبلغ ۲۰۰۰۰۰۰ ریال فروش نسیه داشته است. تجربیات و معیارهای گذشته نشان داده است که ۲ ٪ ازوجوه حاصل ازفروش لا وصول مانده است . درنتیجه موءسسه امینی درپایان اسفند ماه سال ۱۳۵۰ مبلغ (۲۰۰۰۰۰۰×۲٪) ۴۰۰۰۰ ریال بعنوان مطالبات مشکوك درنظرمیگیرد . وپس ازپیش بینی مطالبات مبلغ آنرا به حساب هزینه مطالبات سوخت شده (مطالبات لا وصول) بدهکاروبه حساب اندوخته مطالبات مشکوك الوصول بستانکارمی نماید . که هزینه مطالبات سوخت شده که یك نوع حساب موقتی است (درپایان دوره مالی بسته میشوند وبه دوره مالی بعد نقل میگردند) بصورتحساب

سود وزیان جهت کسراز درآمد دوره مربوطه نقل میگردد . حساب اندوخته مطالبات مشکوک الوصول که یک حساب دائمی است (یعنی در پایان دوره مالی مانده گیری شده و مانده آن به دوره مالی بعد منتقل میگردد) در ترازنامه جهت کسراز حساب بدهکاران نشان داده میشود .

۲ـ پیش بینی مطالبات برحسب حساب بدهکاران را میتوان بچند طریق انجام داد . اولین روش آن استکه وضع فرد فرد بدهکاران را مورد بررسی وتجزیه و تحلیل قرار داده و چگونگی عملکرد و پیشرفت ویا تنزل کاری آنان را در نظر گرفت. وباتوجه به معیارهای فوق مقدار مطالبات مشکوک را پیش بینی وبرآورد نمود . بدیهی استاین روش فقط در مواردی امکان دارد ومناسب استکه تعداد بدهکاران محدود بوده وبتوان وضع مالی آنان را در مدتی مناسب مورد بررسی وتجزیه و تحلیل قرار داد . روش تعیین مدت بدهی بدهکاران دومین طریقه پیش بینی مطالبات مشکوک میباشد . در این روش کلیه اقلام بدهکاران در تاریخ تهیه صورتحسابها مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرارگرفته ومدت بدهی هریک ازبدهکاران تعیین میشود . وبافرض اینکه تاخیر در پرداخت بدهی ها ازطرف بدهکاران دلیل برعدم علاقه آنان به واریز بدهی های مذکور میباشد میزان مطالبات مشکوک الوصول پیش بینی میگردد . این روش نیزمانند روش قبل فقط در مواردی امکان پذیر میباشد که تعداد بدهکاران خیلی زیاد نباشد وبررسی وضع تمام آنان باتوجه به محدودیت زمانی مقدور باشد .

طریـق آخر پیشبینی مطالبات مشکوک به‌نسبت معینی ازمانده‌حساب ـ بد هکاران میباشد این روش رایج ترین متد پیشبینی مطالبات مشکوک در موسسات بزرگ که تعداد بد هکاران آن زیاد است میباشد . در این روش در پایان هر دوره مالی مانده بد هکاران را تعیین نموده و بر اساس تجربیات گذشته درصدی از آنرا بعنوان مطالبات مشکوک در نظر میگیرند . فرض کنیم مانـــده حساب بد هکاران در موسسه های داودی مبلـغ ۲۸۰۰۰۰ ریال را نشـان میدهد . تجربیات گذشته نشان داده است ٥٪ از مطالبات لا وصول و سوخت شده است. بنابراین موسسه داوری میتواند مبلغ ۱٤۰۰ (٥٪ × ۲۸۰۰۰۰) ریال را بعنوان مطالبات مشکوک الوصول در نظر بگیرد . و این مبلغ را بحساب هزینه مطالبات سوخت شده بد هکار و به حساب بد هکاران بستانکار نمایـــد . اتخاذ چنین روشی یعنی بستانکار نمودن حساب بد هکاران بدلایل زیر روش صحیحی بنظـــر نمیرسد .

۱ ـ چون مانده حساب بد هکاران با جمع مانده دفاتر کمکی (نشان دهنده حســاب فرد فرد بد هکاران) برابر است چنانچه در مانده حساب بد هکاران تغییـــری حاصل شود . برابری آن با جمع مانده دفاتر کمکـی از بین میرود . سئوال پیش میآید که مانده دفاتر کمکـی را همان مبلغ تغییر میدهیم . ولی این امکان پذیر نمی باشد بدلیل آنکه ما فقط مطالبات مشکوک را پیشبینی می نمائیم و در حقیقـــت نمیدانیم که این مطالبات مشکوک مربوط به کدام شخص و یا اشخاصی است تـا از

حساب آنان کسر گردد .

۲ـ همانطوریکه گفته‌شد پیش‌بینی مطالبات مشکوك یك حدس و برآورد است بدلایل ذکرشده فقط پیش‌بینی میکنیم که‌مقداری‌ازمطالبات ماممکن‌است سوخت گردد . بنابراین تاقطعاً مشخص نگردیده‌که مقداری‌ازآن سوخت شده‌نمیتوانیم ازحساب‌بدهکاران کسرنمائیم .

بنابراین‌باید درپایان هردوره‌ٔ مالی پس ازتعیین میزان‌مطالبات مشکوك‌الوصول بروشهائی که‌توضیح داده‌شد معادل مبلغ‌پیش بینی شده اندوخته‌هائی بنام اندوخته‌مطالبات مشکوك الوصول درنظرگرفت وبرابرهمین مبلغ نیزبعنوان‌هزینه مطالبات‌سوخت‌شده دردفاتر جهت کسرازسود و یازیان‌ویژه دوره مالی منظورکرد . وبازهم لازم‌بیاد آوری‌است‌حساب‌اندوخته‌مطالبات مشکوك الوصول یك حساب‌دائمی بوده ودرترازنامه زیربدهکاران جهت کسراز آن‌نشان داده ـ میشود . وحساب هزینه مطالبات سوخت شده مانند سایر هزینه‌ها یك حساب موقت‌بوده ودرصورتحساب سود وزیان جهت کسراز درآمد منعکس‌میگردد . و زمانیکه‌سوخت‌مطالبات حتمی گردید معادل مبلغی که لاوصول گردیده (حتماً قطعی شده‌است) حساب اندوخته مطالبات مشکوك را بدهکاروحساب ـ بدهکاران رابستانکار مینمائیم .

ترازنامه (بیلان) : BALANCE SHEET

الف ـ
تعریف ترازنامه : a. definition

ترازنامه یا بیلان عبارت از صورتحسابی است که وضع مالی موسسه را در یک تاریخ معین نشان میدهد . ترازنامه معمولاً در پایان دوره مالی و در برخی موسسات برحسب نیاز آنان در طول دوره مالی تهیه میشود و ارقام مندرج در آن نشان دهنده میزان دارائی ، بدهی و سرمایه حساب یا صاحبان آن در تاریخ تنظیم ترازنامه میباشد .

ب ـ
معادله ترازنامه : b. equation

یکی از خصوصیات وشرط لازم هر ترازنامه آن است که دارائی مساوی با جمع بدهی و سرمایه باشد . که به معادله ترازنامه معروف است وبطریق زیر نشان داده میشود .

دارائی = بدهی + سرمایه

چنانچه دقت بیشتری به این معادله نمائیم مشخص میگردد که این تساوی باید برقرار باشد ویا بعبارت دیگر هردو طرف موضوع واحدی را بیان میکنند . طرف راست (دارائی) عبارت از مبالغی است که صرف گردیده وبصورت دارائی درآمده است (خرید زمین ، ماشین آلات ، خرید کالا وغیره) وسمت چپ عبارت از مبالغ تهیه این مبلغ است ویا بعبارت دیگر عبارت از مبالغی است که اشخاص (اعم از طلبکاران وصاحب ویا صاحبان سرمایه) برای تهیه دارائی مذکور در اختیار

گذاشته اند .

پ -

تجزیه‌وتحلیل نسبتهای موجود درترازنامه c. ratio analysis

همانطوریکه‌در قسمت تعریف حسابداری توضیح داده شد یکی ازمراحل مهم‌حسابداری عبارت ازبررسی وتجزیه‌وتحلیل صورتحسابهای مالی و تفسیرنتایج حاصله‌ازفعالیتهای آن میباشد . واهمیت این مرحله‌تاحدی استکه باعث جداسازی حسابداری ازدفترداری میگردد . اکثرتصمیمات مالی وبرنامه ریزی های اقتصادی پس‌ازبررسی و تجزیه وتحلیل اطلاعات حسابداری انجام میگیرد . اصولاً فعالیتهای مالی موءسسات ممکن است مورد توجه افراد واشخاص مختلفی قرارگیرد که‌این طبقات وافراد نیز به‌نوبه خود بقسمت خاصی ازاین‌فعالیتها توجه‌بیشتری‌نشان میدهند . مثلاً صاحبان سرمایه‌ومدیران بیشتر علاقمند بداشتن میزان سودآوری‌وکارآیی افراد سازمان میباشند . ویاطلبکاران موءسسه مایل‌به‌داشتن قدرت پرداخت سازمان جهت وصول‌طلب خود هستند ونظایر آن . واین وظیفه بعهده حسابداران استکه‌باتجزیه وتحلیل وتفسیر اقلام مندرج درصورتحسابها وگزارشات مالی اطلاعات‌مورد نیازطبقات مختلف رادر اختیارشان قرارد هد وهمچنین مدیران را ازنقاط ضعف سیستم آگاه گرداند .

یکی ازمهمترین‌روشهای‌تجزیه‌وتحلیل وتفسیر صورتحسابهای‌مالی بررسی اعداد و اقلام مندرج دراین نوع صورتحسابها وتعیین‌نسبتهای‌موجود بین ارقام آن میباشد . و یابعبارتدیگرگویا نمودن‌اقلام مندرج در صورتحسابهاکه بتوانند

بآسانی بازگو کننده وضع مالی موٴسسه ازنقطه نظر های مختلف و بجـــــزء

باشند. ومهمترین آن عبارتنـــد از :

۱ــ تجزیه وتحلیل اعداد مندرج درترازنامه وتعیین نسبت بین آنها .

۲ــ تجزیه وتحلیل اقلام مندرج درصورتحساب سود وزیان .

۳ــ بررسی تغییرات پولی وفعالیتهای ادوار مالی مختلف.

اهم نسبتهای موجود دراقلام مندرج درترازنامه بشرح زیر میباشنـــد .

Current Ratio

Quick (acid - test) Ratio

نسبت جاری :

نسبت سریع

برای دانستن آنکه یك موٴسسه تاچه حدمی تواند (توانائی دارد) طلبهای کوتاه مدت خود راپـــردازد ازنسبت جاری وهمچنین نسبت سریع استفاده میشود وازاین طریق بدست میآیند :

$$\text{نسبت جاری} = \frac{\text{دارائی جـــاری}}{\text{بدهـــی جـــاری}}$$

$$\text{نسبت سریع} = \frac{\text{دارائیهای نقدی (صندوق + بانك) + بدهکاران}}{\text{بدهـــی جاری}}$$

Equity Ratio

: Long-term debit Ratio and Stock-equity ratio

چنانکه بخواهیم بدانیم چه نسبت ازدارائی تحصیل شده دریك موٴسسه توســط قرض گرفتن (طویل المدت) وچه نسبت آن بوسیله سرمایه گذاری بدست آمده است وهمچنین برای تعیین قدرت پرداخت بدهی طویل المـــدت موٴسسه ازنسبتهای زیر استفاده میشـــود .

۱ـ نسبت بدهی طویل المدت به کل بدهی وسرمایه (سمت چپ ترازنامه)

که بدهی طویل المدت را برکل بدهی وسرمایه تقسیم میکنیم واین نسبت نشان

میدهد که دارائی موءسسه به چه نسبتی توسط قرض گرفتن بدست آمده است .

۲ـ نسبت سرمایه به جمع بدهی وسرمایه که ازتقسیم مبلغ سرمایه که

توسط سهامداران پرداخت شده است به کل بدهی وسرمایه بدست میآید .

نسبت ثابت : FIXED RATIO

عبارت ازنسبت دارائی ثابت به بدهی طویل المدت میباشد .

$$\text{نسبت ثابت} = \frac{\text{دارائی ثابت}}{\text{بدهی طویل المدت}}$$

ومطالعه این نسبت ازآن جهت مفید است که دارائی ثابت راتضمینی برای پرداخت

بدهی طویل المدت می دانند .

ونسبتهای زیاد دیگری برحسب موارد استفاده وگروه مختلف افراد و اشخاص

میتوان تهیه نمود که هرکدام بنحوی اطلاعات دقیقتر مالی دراختیار علاقمندان

قرار میدهد .

d. price level Adgustment

اصولا" درحسابداری تمام معاملات وفعالیتهای مالی برحسب واحد پول کشور

سنجیده شده و ثبت میگردند . بدون اینکه قدرت خرید پول درزمانهای مختلف

(انجام معاملات) درنظرگرفته شود . درصورتیکه میدانیم ممکن است درزمانهای

مختلف قدرت خرید پول در اثر رویدادهای اقتصادی (تورم ، کسادی) با هم فرق داشته باشند . ویا بعبارت دیگر هریکریالی که در اول دوره صرف خرید کالا گردیده است با هریکریالی که در آخر دوره از فروش بدست آمده از نظر قدرت خرید ممکن است یکسان نباشد . وما نتوانیم با مبلغی که از فروش حاصل گردیده همان مقدار کالا خریداری نمائیم که در زمان خرید کالا می توانستیم خریداری نمائیم و برعکس. بنابراین در این روش برای از بین بردن تفاوت قدرت خرید پول در آخر هر دوره مالی اقلام ریالی موجود در صورتحساب سود وزیان وترازنامه را برحسب قدرت خرید پول در آخر دوره اصلاح وتبدیل می نمایند وبدینوسیله اقلام موجود در ترازنامه وسود وزیان برحسب پولی گنجیده میشود که دارای قدرت خرید مساوی است .

اوراق قرضه : BONDS

الف

تعریف اوراق قرضه : a. definition

اصولاً شرکتها وموءسسات سرمایه وپول مورد نیاز خود را جهت تحصیل دارائی ویا توسعه فعالیتهای مالی از دو طریق بدست میآورند . ۱ـ بوسیله سرمایه گذاری صاحبان موءسسه ۲ـ از طریق دریافت وام وقرضهای طویل المدت یکی از انواع بدهی های طویل المدت و طریق تحصیل اینگونه سرمایه ها انتشار اوراق قرضه میباشد . اوراق قرضه عبارت از اوراقی است (سند رسمی است) که برخی از موءسسات جهت تاءمین نیازمندیهای مالی خود منتشر نموده وبرای ـ

فروش در اختیار افراد واشخاص مختلف قرارمیدهند . ودرمقابل تعهد پرداخت بهره بمبلغ قید شده وهمچنین استرداد قرض درسررسید تعیین شده مینمایند . اوراق قرضه راازلحاظ خصوصیات میتوان تاحدودی شبیه سفته و چك وسایر اسناد پرداختنی دانست بااین تفاوتکه اسناد پرداختنی معمولاً برای مدت کوتاه میباشد وهمچنین دروجه یکنفر صادرمیگردد ولی اوراق قرضه برای مدت طولانی است وممکن است افراد واشخاص بسیاری آنرا خریداری نمایند . دراین اوراق معمولاً تاریخ بازپرداخت بدهی ، بمبلغ آن ومبلغ بهره و تاریخ پرداخت بهره (معمولاً سالیانه و یا ٦ ماهه) وسایر مشخصات مشروط کمپانی ناشرقید و نوشته میشود . مبلغ کل بدهی معمولاً در تاریخ سررسید وبهره بطور سالیانه ویا ششماهه پرداخت میگردد . موضوعی که دراینجا قابل تذکار میباشد این است که این نوع اوراق ممکن است به مبلغی که در آن قید شده بفروش نرود واین دراثر نرخ بهره دربازار آزاد میباشد . چون اگر نرخ بهره دربازار آزاد بیشتر ازنرخ قید شده دراین نوع اوراق باشد افراد ترجیح میدهند که جای دیگر سرمایه گذاری نموده وازخرید این نوع اوراق خودداری میکنند وبرعکس که ذیلاً شرح داده میشود .

ب — b. debenture

عبارت از اوراق قرضه ای است که هیچ نوع وثیقه ای بعنوان ضمانت آن تعیین نشده باشد و فقط همان اوراق منتشر شده حاکی از طلب دارنده از کمپانی ناشرمیباشد .

که در ایران فقط بنام اوراق قرضه معروف است . ونوعی از آن که ضمانت دارد بعنوان دیون رهنی خوانده میشود .

پ ـ دیون رهنی : c.mortgage

عبارت از دیون و وامهائی هستند که در مقابل رهن وگروه گذاشتن وثیقه دریافت میشوند واین نوع وامها وانتشار اوراق قرضه بدین طریق معمولاً بابهره کمتر میباشد بعلت اینکه ریسك ازبین رفتن آن کمتر است وچنانچه باز پرداخت نگردد وثیقه بمعرض فروش قرارداده میشود .

ت ـ اوراق قرضه قابل تبدیل (تغییر) : d.convertible

درزمان انتشار بعض ازاوراق قرضه در آن قید میگردد چنانچه خریدار این نوع اوراق تمایل داشته باشد میتواند آنرا تبدیل به سرمایه وسهام نماید یا بعبارت دیگر درصورت تمایل میتواند باندازه مبلغ خرید اوراق قرضه در سرمایه وسود وزیان کمپانی ناشر سهیم شود که آنرا اوراق قرضه قابل تبدیل می نامند . واین موقعیت خوبی است برای خریداران که درصورت موفقیت کمپانی وپیشرفت آن اوراق خود راتبدیل به سهم نمایند .

ث ـ فروش اوراق قرضه به کسر : e. discount

همانطوریکه درقسمت تعریف بااوراق قرضه توضیح داده شد . نرخ بهره ای که بابت انتشار اوراق قرضه پرداخت میگردد ممکن است با نرخ بهره ای که افراد میتوانند در بازار آزاد سرمایه گذاری نمایند فرق کند . بنابراین چنانچه

نرخ بازار آزاد بیشتر از نرخ قید شده در اوراق قرضه باشد افراد ترجیح میدهند که در بازار آزاد سرمایه گذاری نمایند . بنابراین اصطلاح فوق دلالت دارد براینکه اوراق قرضه به مبلغ کمتری از آنچه در آن قید شده بفروش برسد تا افراد تمایل پیدا کنند آنرا خریداری نمایند ویا بعبارت دیگر با تقلیل آن تفاوت نرخ بهره اوراق قرضه را با نرخ بهره بازار آزاد جبران نمایند . مبلغی مثلاً اگر ارزش اسمی (قید شده) هر اوراق قرضه . . . . (ریال میباشد طبق جداول موجود میتوان گفت باید بچه مبلغ فروخته شود .

ح ـ سند (مدرك) اوراق قرضه : f. indenture

عبارت از ورقه ویا سند قانونی است که در آن تمام جزئیات وشرایط قرارداد به صراحت ودقت نوشته شده است و مکپانی ناشر اوراق قرضه ودارنده اوراق قرضه ملزم برعایت واجرای آن میباشند . مثل تاریخ سررسید ، نرخ بهره ونظایر آن .

ج ـ فروش اوراق قرضه بنفع : g. premium

چنانچه نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه بیشتر از نرخ بهره در بازار آزاد باشد بدیهی است افراد مایلند باپرداخت مبلغ بیشتری این نوع اوراق را بدست آورند چون بهره بیشتری دارد ودراین حالت اوراق قرضه به نفع یا مبلغ بیشتر از مبلغ اسمی بفروش میرود . تعیین مقدار اضافه از روی جداول مشخص میگردد .

h. issue : چ ـ انتشار اوراق قرضـــه

منظورکمپانی ناشـــر اوراق قرضـــه میباشد . که قرارداد می بنـــــدد

وآنرا بفـــروش میرسانـــد .

i. stated intrest rate

ح ـ عبارتازنرخ بهره‌ای اســـت که در اوراق قرضـــه قید شده است وناشر

ملـــزم بپرداخت آن در سررسید های قید شده میباشد .

j. matarityvalue : خ ـ ارزش اسمـــی اوراق قرضـــه

عبارتاز ارزش اوراق قرضـــه در سررسید آن میباشد ویابعبارتدیگـــر

مبلـــغ قید شـــده درهر اوراق را ارزش اسمی آن مینامند وکمپانی ناشـــرملزم به

پرداخت آن در ســـر رسیـــد میباشـــد .

k.callable (call provision) د ـ شرط بازخرید اوراق قرضـــه قبل ازسررسیـــد

همانطوریکه در قرارداد اوراق قرضـــه شروط زیادی جهت جلب نظـــر

کـــردن خریـــدار و اطمینان دادن بآنان وجود دارد . معمولا" درزمـــان

انتشـــاراوراق قرضه درآن قید میگردد که کمپـــانی ناشـــر طبق شرایطی میتواند

اوراق قرضـــه راقبـــل از ســـررسیـــد باطـــل و یاخـــریداری نمایـــد .

غالبـــا" اوراق قـــرضه قبـــل از ســـر رسید بیـــك مبلـــغ بیشتـــری از

صـــرف کمپانـــی خـــریداری میشـــود بخـــاطر اینکـــه رضـــا منـــدی

دارنـــده این نـــوع اوراق با زمان خـــرید جلـــب نمایـــد .

ز-ارزش دفتری اوراق قرضه : 1. book value

بطورکلی ارزش دفتری هرنوع فعالیت مالی (اعم از دارائی ، بدهی ، سرمایه ، هزینه ، درآمد) عبارت ازمبلغی است که بابت آن پول دریافت ویاپرداخت میگردد . ویابعبارت دیگر عبارت ازمبلغی است که بابت انجام آن معامله دریافت و یاپرداخت مینمائیم ودرفاتر موسسه ثبت میگردد . مثلاً ممکن است موسسه‌ای برای خرید ساختمان مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال پرداخت نماید درصورتیکه ارزش واقعی ساختمان دربازار مثلاً ۱۵۰۰۰۰ ریال باشد . موسسه مزبور درفاتر خود حساب ساختمان را معادل ۱۰۰۰۰۰ ریال بدهکار نموده وحساب صندوق را ۱۰۰۰۰۰ ریال بستانکار می نماید ومبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال راارزش دفتری ساختمان می نامند . همچنین درمورد اوراق قرضه نیز صدق می نماید ارزش دفتری اوراق قرضه عبارت ازمبلغی است که بابت فروش آن موسسه ناشراوراق پول دریافت می نماید . همانطوریکه فوقاً در قسمتهای دیگر اوراق قرضه توضیح داده شد این نوع اوراق ممکن است به سه طریق بفروش بروند .

۱ـ به ارزش اسمی : آن یعنی دریافتی مساوی مقدار قید شده در اوراق قرضه باشد (نرخ بهره بازار آزاد مساوی نرخ بهره قید شده دراوراق قرضه) .

۲ـ به مبلغی کمتراز ارزش اسمی و یابعبارت دیگر به کسر (درصورتیکه نرخ بهره بازار بیشتر ازنرخ بهره قید شده دراوراق قرضه باشد) .

۳ـ به مبلغی بیشتراز ارزش اسمی ویابعبارت دیگربنفع (درصورتیکه نرخ بهره بازار

آزاد کمتر از نرخ بهره قید شده در اوراق قرضه باشد .

در حالت اول اوراق قرضه بهمان مبلغ منتشر شده بفروش میرسد و یا بعبارت دیگر هر مبلغ که اوراق قرضه بفروشیم همان مبلغ پول دریافت می نمائیم . پس طبق تعریف ارزش دفتری مبلغ فروش رفته اوراق قرضه همان مبلغ ارزش اسمی آن است . مثلاً چنانچه شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه به ارزش اسمی بفروش برساند و مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال پول بابت آن دریافت نماید مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش دفتری آن خواهد بود .

در حالت دوم که اوراق قرضه به مبلغی کمتر از ارزش اسمی بفروش میرسد ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی مبلغ قید شده در اوراق قرضه (ارزش اسمی آن) — منهای مبلغی که به کسر فروخته ایم میشود . فرض کنیم شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۵ ساله با نرخ بهره ۸٪ منتشر می نماید . در صورتیکه نرخ بازار آزاد ۱۰٪ میباشد . در این حالت خریدار ترجیح میدهد که در بازار آزاد سرمایه گذاری کند چون بهره بیشتری دارد شرکت حمیدی بطریقی ناچار است این کسری را جبران نماید بنابراین بجای اینکه اوراق قرضه را معادل ۱۰۰۰۰ ریال بفروش برساند به مبلغ کمتری میفروشد تا بدینوسیله این کسری را جبران نماید و تا چه مبلغ باید کسر نماید جدول موجود نشان میدهد که در این حالت باید اوراق قرضه ای که ۱۰۰۰۰ ریال ارزش اسمی آن است به مبلغ ۹۲۴۲ ریال بفروش برساند پس در این حالت ارزش دفتری اوراق قرضه به مبلغ ۹۲۴۲ ریال (مبلغ بکسر ۷۵۸ —

- ۱۰۰۰۰ ریال ارزش اسمی) میباشد . ومبلغ ۷۵۸ ریال نیز یك حساب

بنام کسر اوراق قرضه پرداختنی ثبت میشود ودر ترازنامه جهت کسر از اوراق

قرضه پرداختنی نشان داده میشود . واین مبلغ ۷۵۸ ریال طی دوره های مالی

بعد (تا زمان بازپرداخت اوراق قرضه در این حالت تا پایان سال پنجم)

بتدریج مستهلك میگردد . پس ارزش دفتری اوراق قرضه در این حالت بعلت

تغییر حساب کسر اوراق قرضه پرداختنی در هر دوره مالی فرق می نماید .

در حالت سوم که اوراق قرضه به مبلغی بیشتر از ارزش اسمی بفروش میرسد . مانند

حالت فوق است با این تفاوت که ارزش دفتری اوراق قرضه مساوی ارزش اسمی

آن باضافه مبلغی که به نفع فروخته ایم میشود .

مثلاً اگر شرکت حمیدی ۱۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه ۵ ساله با نرخ بهره ۸٪ منتشر

نماید . در صورتیکه نرخ بهره بازار آزاد ۶٪ باشد در این حالت خریدار حاضر

است مبلغ بیشتری برای خرید این نوع اوراق قرضه (بیشتر از ارزش اسمی ۱۰۰۰۰

ریال) بدهد که با جداول موجود ۱۰۸۴۳ ریال میشود در این حالت ارزش

دفتری اوراق قرضه ۱۰۸۴۳ ریال (۱۰۰۰۰ + ۸۴۳) میباشد . ومبلغ -

مبلغ اضافی ارزش اسمی

۸۴۳ ریال در حسابی بنام مازاد اوراق قرضه پرداختنی ثبت شده ودر ترازنامه

زیر حساب اوراق پرداختنی نشان داده میشود . واین مبلغ مانند حالت قبل طی

دوره های مالی مختلف تا زمان سررسید مستهلك میگردد .

BOOK KEEPING

دفتر داری :

الف- تعریف دفتر داری : a. definition

در موسسات روزانه ممکن است صدها معامله و داد وستد انجام گیرد که تهیه صورتحسابهای مالی پس از انجام هر معامله کاری است بیهوده و همچنین غیر ممکن . بنا براین باید کلیه داد وستدها و فعالیت موسسه را بر حسب یک روش صحیح و منظم در حسابهای مربوطه ثبت و نگهداری نموده تا در مواقع لزوم - (مثلاً ماهیانه یا پایان دوره مالی) براساس این اطلاعات بتوان گزارشات و - صورتحسابهای مالی را تهیه و پس از تجزیه و تحلیل در اختیار استفاده کنندگان قرار داد . پس بطور ساده دفتر داری را میتوان عبارت از ثبت کلیه معاملات و فعالیتهای مالی موسسه در دفاتر آن دانست. و بعبارت جامعتر دفتر داری عبارت از شناسائی ، طبقه بندی ، ثبت کلیه فعالیتهای مالی در دفاتر موسسه برروی یک روش صحیح و منظم بمنظور برقراری اساس و مبنای مناسب جهت تهیه تهیه صورتحسابهای مالی و نتایج حاصل از فعالیت میباشد . دفترداری ممکنست ساده و یا یکطرفه باشد و یا مترادف دو طرفه که ذیلاً شرح داده میشود .

ب- دفتر داری ساده یا یکطرفه : b. single- entry

در دفترداری ساده یا یکطرفه ما فقط یکطرف فعالیت و داد وستد را مورد توجه قرار داده و در دفاتر مربوطه ثبت مینمائیم . و یا بعبارت دیگر هر داد وستد و فعالیتی فقط در یک حساب ثبت و منعکس میگردد که امروزه این روش

کمتر مورد استفاده قرار میگیرد .

پ ـ دفترداری دوطرفه یا دوبل (مترادف) : c.double-entry

در دفترداری دوطرفه یا مترادف نتیجه هر فعالیت در دو ستدی در دو حساب تاثیر میگذارد وثبت میگردد . مثلا اگر کالا بمبلغ ۲۰۰۰۰ ریال بطور نقد خریداری شود . این فعالیت در حساب صندوق (پول راپرداخت نموده) وحساب موجودی کالا (کالای دریافت نموده) اثر میگذارد . امروزه موسسات جهت حسابهای خود رابطریق دفتری دوبل نگهداری مینمایند .

ادغام (ترکیب) موسسات : BUSINESS CONSOLIDATION

عبارت از ترکیب دو یا چند کمپانی در یکدیگر میباشد واین ترکیب ویا ادغام ممکن است بیکی از دو طریق زیر صورت گیرد :

الف ـ خرید موسسه : a. purchase

در این حالت کمپانی خریدار در مقابل پرداخت پول ویا تعهد پرداخت آن تمام دارائی وسرمایه وبدهی کمپانی دیگر را خریداری نموده وجزو موسسه خود درمیآورد . در این حالت تمام حسابها برحسب مبلغ خریداری شده در دفاتر شرکت خریدار ثبت میگردد .

b. pooling

در این حالت کمپانی خریدار در مقابل دادن مقداری از سهم کمپانی

خود کمپانی دیگر را خریداری نموده و جزو شرکت خود درمیآورد . وفروشنده موءسسه فقط باندازه سهم دریافتی درکمپانی خریدار سهیم میگردد . دراین صورت تمام حسابهای برحسب مقداری که در دفاتر فروشنده ثبت گردیده به حساب شرکت خریدار انتقال می یابد . وموءسسه فروش رفته ازبین میرود و در شرکت خریدار ادغام میگردد .

سرمایه صاحبان سهام: CAPITAL STOCK

بطورکلی موءسسات رامیتوان به تجارتخانه (موءسسه) فردی و یا شرکت تقسیم نمود . شرکت هانیز به شرکتهای سهامی ویاغیرسهامی تقسیم میشوند .

سرمایه درموءسسات فردی متعلق بیکنفر درشرکتهای غیرسهامی متعلق بدو یاچند نفر وبالاخره درشرکتهای سهامی بتعدادی سهم تقسیم شده است. که برحسب نوع این موءسسات سرمایه آنها درتراز نامه به فرمهای مختلفی نشان داده میشود . درموءسسات فردی سود حاصل ازفعالیت های مالی آن به سرمایه صاحب موءسسه افزوده میگردد . ودر شرکتهای غیر سهامی نیز درصورتیکه شرکت نامه منع نکرده باشد سود به نسبت سهم هریك از شرکاء به سرمایه وی اضافه میشود . لکن درشرکتهای سهامی تمام سود تقسیم نمی گردد و یا به سرمایه اضافه نمی شود بلکه مقداری از سود بین سهامداران تقسیم شده وبقیه آن بصورت اندوخته ها درشرکت جهت پیش آمد احتمالی آینده درحساب جداگانه ای (غیرازسرمایه) نگهداری میگردند . که یکی ازانواع این اندوخته ها درشرکتهای سهامی اندوخته احتیاطی میباشد . (درشرکتهای سهامی کنارگذاشتن درصدی

از سود ویژه سالیانه بعنوان اندوخته اجباری است ومعمولا "بمنظـــور ـ پشتوانه‌ای برای پرداخت طلب بستانکاران و پیشرآمد های ناگوار آینده میباشد)

بنابراین درموءسساتی غیرازشرکتهای سهامی فقط مایك عنوان سرمایه داریم .

- درحالیکه درشرکتهای سهامی سرمایه به‌چند حساب‌مجزا تقسیم‌گردیده‌است (سهام سرمایه ، اندوخته سود تقسیم نشده وغیـره) این‌تقسیمات‌درترازنامه تحت‌عنوان سرمایه‌صاحبان سهام (اصطلاح فوق) نشان‌داده‌میشود .

مثال

<u>درشرکت های سهامی</u>

<u>سرمایه‌صاحبان سهام :</u>

سهام سرمایه (رجحانی)	۵۰۰۰۰۰ ریـــال
سهام‌سرمایه (مشترك)	۱۰۰۰۰۰۰ ریـــال
اندوخته‌ها	۲۰۰۰۰۰ ریـــال
سود ویژه‌تقسیم‌نشده	۱۰۰۰۰۰ ریـــال
جمع ســرمایه	۱۸۰۰۰۰۰ ریـــال

وهدف ازاین‌تقسیمات‌وطبقه‌بندی‌بخاطر آن‌استکه‌نشان‌داده‌شود چه‌مقـدار از دارائیهای تحصیل‌شده درشرکتها بوسیله‌سرمایه‌گذاری صاحبان‌سهام ، چـه مبلغ توسط عایدات حاصل از فعالیت بدست آمده‌است . که‌درتجزیه وتحلیـــل وتفسیرصورتحسابهای‌مالی نقش عمده‌ای‌را ایفا می‌نمایـد .

الف ـ

سهام‌مشترك (عمومی) : a. common

همانطوریکه‌دربالا توضیح داده شد . سرمایه درشرکتهای سهامی به‌تعدادی

سهم تقسیم شده است ویا بعبارت دیگر شرکتهای سهامی سرمایه اولیه خود را از طریق انتشار وفروش سهام بدست میاورند وخریداران سهام بعنوان سهامداران شرکت محسوب میگردند . سهام مشترك یاعمومی عبارت از سهامی هستند که بوسیله این نوع شرکتها منتشر شده وجهت فروش در اختیار خریداران قرار میگیرد . وخریداران این نوع سهام به نسبت سهم خریداری شده در سود وزیان شرکت سهیم میباشند . خریداران این نوع سهام را سهامداران مشترك (عمومی) میگویند سهام عمومی تا حدودی شبیه اوراق قرضه (به قسمت اوراق قرضه مراجعه شود) - میباشد با این تفاوت که اوراق قرضه جزو بدهی طویل المدت موسسه بوده و - شرکت ناشر قانوناً موظف بپرداخت اصل بدهی در سررسید وهمچنین مبلغ معین بهره میباشد . درصورتیکه سهام مشترك جزو سرمایه شرکت بوده وشرکتهای سهامی هیچگونه تعهدی درمقابل بازپرداخت این نوع سهام ندارند ویا بعبارت دیگر سرمایه و پول حاصل ازفروش این نوع سهام تازمان انحلال شرکت ممکن است بازپرداخت نگردد . وهمچنین شرکتهای سهامی هیچ نوع تعهد و ضمانتی برای پرداخت مبلغ معینی سود ندارند . بلکه چنانچه سودی حاصل گردد برحسب تصمیمات گردانندگان ممکن است مقداری از آن پرداخت (به نسبت سهام) و مابقی سود جهت توسعه فعالیت در شرکت باقی بماند . لازم بیاد آوری است که این سهام میتوانند در بازار آزاد خرید وفروش گردند .

ب ـ سود سهام قابل تقسیم : b. dividends

عبارت از کل سودی است که پس از تصمیم گردانندگان شرکت سهامی بصورت نقد ویا بصورت سهام بین سهامداران به نسبت سهم آنان تقسیم میگردد . ویا بعبارت دیگر کل سود ویژه بدو قسمت تقسیم میگردد مقداری از آن در موسسه جهت اندوخته باقی می ماند ومقداری طبق نظر هیئت مدیره بین سهامداران تقسیم میگردد که آنرا سود سهام قابل تقسیم می گویند . ومبلغی از این سود که برهر سهم تعلق می گیرد سود هر سهم نامیده میشود .

پ ـ ارزش بازار آزاد : c. market value

عبارت از قیمتی است که سهام در بازار آزاد خرید وفروش میشود . ممکن است بیشتر از ارزش قید شده در هر سهم باشد ویا کمتر از آن . که بستگی به توانائی وموفقیت شرکت دارد .

ت ـ ارزش اسمی هر سهم در مقابل سهام بدون ارزش اسمی :

d. par value v.s no- par value

سهامی که توسط شرکتها منتشر میشود ممکن است مبلغی برای هر سهم در آن قید شده باشد و یا بعبارت دیگر سرمایه شرکت سهامی از تعدادی سهم تشکیل گردیده است. هر سهم ممکن است یك مبلغی ارزش داشته باشد که در روی آن قید گردیده است وآنرا ارزش اسمی هر سهم می نامند . این مبلغ اختیاری است . مثلاً سرمایه شرکت سهامی احمدیان از ۱۰۰۰۰ سهم ۱۰۰ ریالی تشکیل

شده مبلغ ۱۰۰ ریال ارزش اسمی هر سهم نامیده میشود در مقابل سهام بعضی از شرکتهای سهامی ممکن است دارای ارزش اسمی نباشد . بلکه هر سهم نشان دهنده یك قسمت از کل سهام میباشد . مثلاً هر سهم معادل ۱٪ کل سهام اگر شخصی ۲۵ سهم از شرکت را خرید اری نماید در ۲٪ سرمایه شرکت خواهد بود .

ث ـ سهام رجحانی : e. preferred

سهامی است که مانند سهام عمومی یا مشترك میباشد و شرکتهای سهامی جهت تهیه سرمایه اولیه آنرا منتشر می نمایند وتمام خصوصیات سهام عمومی را دارد . با این تفاوت که در این نوع سهام قید گردیده چنانچه طبق نظر هیئت مدیره سودی قابل تقسیم باشد این نوع سهام ارجحیت دارند . یعنی سود اول بین این سهام به نسبت قید شده تقسیم میگردد وسپس باقیمانده به سهام مشترك تعلق می گیرد ومعمولاً سود این نوع سهام درصدی از هر سهم ویا یك مبلغ معینی که در هر سهم قید گردیده است (مثلاً هر سهم ۱٪ و یا مثلاً ۱ ریال برای هر سهم) میباشد . ودر زمان انحلال شرکت نیز بازپرداخت این نوع سهام حق تقدم دارد .

f. split

ج ـ عبارت از افزایش تعداد سهام بدون آنکه کل سهام از لحاظ مبلغ تغییر پیدا کند . واین عمل در اثر کم کردن ارزش هر سهم بوجود میآید . وهدف

ازآن برای جذب بیشترخریدار واینکه افراد باقدرت وتوانائی خرید کمتر در صورت تمایل بتوانند آنرا خریداری نمایند . فرض کنیم که یك کمپانی ۱۰۰۰۰ سهم فروخته باشد که ارزش اسمی هر سهم ۱۰۰ ریال شد . کمپانی میتواند این سهام راتبدیل به ۲۰۰۰۰ سهم ۵۰ ریالی نماید .

h. treasury stock

چ- عبارت از بازخرید کردن ویاد وباره بدست آوردن سهام انتشار یافته توسط شرکت ناشر میباشد و این عمل ممکن است بدلایل مختلف صورت گیرد . مثلاً بدست آوردن سهام برای خود کارکنان شرکت ، یابرای کم کردن عرضه درنتیجه بالا بردن ارزش سهام ، ویا باکم کردن تعداد سهام بخواهد سود بیشتری عاید سایر سهامداران نماید .

ح- مازاد سرمایه : CAPITAL SURPLUS

فرض کنیم ارزش اسمی هرسهم منتشرشده توسط شرکت حسینی ۱۰۰ ریال باشد . شرکت حسینی تعداد ۱۰۰۰ سهم منتشر نموده وهرکدام را بمبلغ ۱۵۰ ریال بفروش برساند . مبلغ ۵۰ ریال مازاد دریافتی ازهر سهم و - ۵۰۰۰۰ ریال (۵۰×۱۰۰۰) را مازاد سرمایه نامیده میشود و درحسابهای شرکت تحت همین عنوان ثبت میگردد . بصورت زیر

صندوق ۱۵۰۰۰۰ ریال

سهام مشترك (هرسهم ۱۰۰ ریال) ۱۰۰۰۰۰ ریال

مازاد سرمایه ۵۰۰۰۰ ریال

تبدیل بسرمایه : CAPITILIZATION

عبارت از جمع پولی است که موءسسه ازمنابع مختلف تهیه و جهت تحصیل دارائی وبکاراندا ختن تجارت خانه تبدیل به سرمایه مینماید . که این منابع میتواند سرمایه‌ای که صاحبان موءسسه ویا سهامداران میدهند وهمچنین بوسیله دریافت وامهای طویل المدت باشد . بطور خلاصه اصطلاح فوق رامیتوان جمع بدهی طویل المدت (مثل اوراق قرضه ، دیون رهنی نظایر آن) و سرمایه‌هائی که بطریق مختلف درموءسسه بکاراندا خته میشود (سرمایه صاحبان آن ویادرشرکت سهامی بوسیله سهام مشترك ویا سهام رجحانی) دانست .

صندوق (وجه نقد) : CASH

حساب صندوق شامل کلیه موجودی نقدی ، چکها ، حواله‌های بانکی ویا سایر اوراق بها دار استکه بمحض ارائه به بانك تمام مبلغ آن قابل وصول باشد . درموءسسات ممکن است موجودیهای نقدی را در حساب بانك نگهداری نمایند که درآنصورت ازحساب صندوق جدا نگهداشته میشود .

CONTRA ACCOUNT

عبارت از یك حساب فرعی ومعین میباشد که برای کمتر نشان دادن حساب

اصلی بطور مجزا ازآن نگهداری میشود . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم شرکت حامد یکدستگاه ماشین آلات بمبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال خریداری مینماید همانطوریکه درقسمت استهلاك توضیح داده شد دارائی فوق بهنسبت استفاده ازآن تدریجاً مستهلك شده و از بین میرود و باید درپایان هردوره مالی طبق روشهای موجود برای آن استهلاك درنظر گرفت . دراین حالت فرض کنیم مبلغ استهلاك برای هر دوره مالی ۵۰۰۰۰ ریال باشد . مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال درپایان دوره به حساب هزینه استهلاك بدهکار وطرف بستانکار آن باید ماشین آلات باشد چون ازاین حساب باید کسرگردد . بجای آن حساب موقتی دیگر تشکیل میدهیم که دراین حالت حساب اندوخته استهلاك ماشین آلات میباشد و ۵۰۰۰۰ ریال را دراین حساب بستانکار می نمائیم واین حساب (اندوخته استهلاك) را contra account می نامند .

و هدف ازتشکیل آن نشان دادن مبلغ دارائی خریداری شده واینکه چه مقدار ازآن مستهلك شده وچه مقدار ازآن باقی مانده است. واین حساب درترازنامه درپائین حساب ماشین آلات جهت کسرازآن نشان داده میشود . درمقابل contra account ما حساب دیگری بنام adjunct account داریم که یك حساب فرعی میباشد که برای اضافه نشان دادن حساب اصلی بطور مجزا ازآن نشان داده میشود .

شرکت با مسئولیت محدود : CORPORATION

عبارت از شرکت و یا بنگاهی است که قانونی بوده و دارای شخصیت حقوقی باشند . وازخصوصیات این نوع شرکتها آن است که یك قدرت و اختیاری برحسب اساسنامه نوشته شده دارند . وسهامداران وصاحبان آن درمقابل کل بدهی سازمان مسئولیت شخصی وفردی ندارند بلکه طلبکاران میتوانند روی دارائی خود شرکت ادعا داشته باشند .

بهاء (قیمت) درمقابل هزینه : COST V.S EXPENSES

یك مسئله مهم در تجزیه وتحلیل وتفسیر حساب هزینه (Expenses دانستن نسبت بین هزینه وبهای تمام شده(cost) میباشد . دراصطلاح عمومی این دو کلمه بعنوان مترادف بکارمیرود . درصورتیکه درحسابداری این دو باهم فرق کلی دارند .بهاء (cost) درحسابداری مترادف بادارائی (asset) بکارمیرود وعبارت ازمبلغ پول نقد و یامعادل آن جهت تحصیل دارائی ویاخدمت میباشد .درحالیکه هزینه به آن قسمت ازدارائی وبهاگفته میشود که دریك دوره مالی جهت تحصیل درآمد مصرف میگردد . ویا بعبارت دیگر هزینه یکی ازتقسیمات بها (cost) میباشد . مثلاً چنانچه ساختمان جهت ایجاد کارخانه خریداری نمائیم مبلغ پرداختی جهت تحصیل این ساختمان بعنوان بها (cost) آن منظور شده وجزو دارائی است. و مقدار استهلاك که در پایان هر دوره بعلت استفاده ازاین دارائی ایجاد میشود

بعنوان هزینه میباشـــد .

بهای تمام‌شده کالای فروش رفتـه : COST OF GOOD SOLD

عبارت ازمبلغـی است که‌کالای فروش رفته‌برای‌موءسسه تمام شده‌است .

ویابعبارت دیگربهای‌تمام‌شده کالای فروش‌رفته‌میباشد .

بستانکـــار : CREDIT

همانطوریکه درقسمت‌حساب‌توضیح داده‌شد . حساب درفرم‌ساده ـ

(T) خود ازسه‌قسمت‌تشکیل‌شده‌است ۱ـ نام‌حساب ۲ـ طرف راست

حساب که‌دراصطلاح حسابداری (فارسی) بدهکار نامیده‌میشود .

۳ـطرف چپ حسابکه درفارسی بستانکار نامیده‌میشود .پس طرف چـــپ

حساب بستانکارنامیده میشود و عمل ثبت فعالیت در طرف چپ هر حســاب

رابستانکار کردن می نامند .توضیح دومطلب در اینجا ضروری‌بنظرمیرسد .

۱ـدرانگلیسی طرف بستانکارحساب‌عکس فارسی میباشد یعنی طـرف

راست‌حساب‌رابستانکارمی نامند .

۲ـ بستانکار و بستانکارکردن‌رانباید باحساب بستانکاران که حاکـی

از بدهی موءسسه‌به‌طلبکاران است اشتبـاه نمود .

C.P.A CERTIFIED PUBLIC ACCOUNTANTS

حسابداران‌وحسابرسان رسمی کسانی هستند که‌براساس‌اصول وموازیـــن

حسابداری مورد قبول انجمن های حرفه‌ای حسابداری و با استقلال کامـــل

صورتحسابهای مالی و دفاتر ومدارك موءسسات رامورد رسیدگی قرارداده و درکمال بیطرفی نظرخود رانسبت به‌صحت وسقم این‌صورتحسابها ودفاتر بازگو نماینـد . که‌درآمریکا آنان را C.P.A می‌نامند ودرحقیقت یك درجه‌ای‌درحسابداری‌میباشد وبرای‌اتخاذ آن ضمن داشتن شرایط اولیه گذراندن امتحانات‌مربوطه‌میباشد واین‌اشخاص ازطرف سازمان و دولـت مورد تائید بوده و نظریات آنها از هر لحاظ قابل قبول میباشد . درایران این‌نوع حسابداران بنام‌حسابداران قسم خورده معروف میباشنـد .

بدهکـــار: DEBIT

طرف راست حساب رادرفارسی ودراصطلاح حسابداری بدهکـــار می‌نامند وعمل‌ثبت فعالیت رادرطرف راست‌هرحساب رابدهکار کـــردن مینامند .توضیح دو مطلب دراینجاضـروری‌بنظـرمیرسـد .

۱ـ درانگلیسی‌عکس‌فارسی طرف‌چپ حسابرا بدهکارمی‌نامند .

۲ـ بدهکار وبدهکارکردن‌رانباید باحساب بدهکاران‌که حاکـــی ازطلب موءسسه ازافراد و یاموءسسات دیگر میباشد اشتباه نمود .

پیش‌پرداخت هزینـــه : DEFERRED CHARGE

عبارت ازپرداخت‌قبلی وجه هزینه‌هائیستکه مربوط بیك یاچند دوره مالی آینده می‌باشد . درحقیقت درزمان‌پرداخت وجه هزینه‌ای‌انجـــام نگردیده‌است بلکه این‌پول بابت هزینه‌هائیکه دریك یاچند دوره مالی بعـــد

انجام میگیرد پرداخت میگردد . مانند پیش پرداخت اجاره ، پیش پرداخت بیمه ونظایر آن . چون صحیح بنظر نمی رسد (طبق اصل وضع هزینه های یک دوره از درآمد همان دوره) که هزینه مربوط به دوره های آینده را جزو هزینه های دوره فعلی به حساب منظور نمود . لذا مبلغ پرداختی را در حسابی بنام پیش پرداخت هزینه ثبت نموده ودر پایان هر دوره مالی مقداری از آنرا که واقعاً هزینه گردیده است (منقضی شده است) ازحساب پیش پرداخت) هزینه کسر وبه حساب هزینه دوره منظور می نمایند . مانده حساب پیش پرداخت هزینه (مقداری که منقضی نشده است) جزو دارائی جاری موسسه بوده و در ترازنامه تحت عنوان پیش پرداختهای هزینه در این طبقه نشان داده میشوند .

پیش دریافت درآمد (درآمد کسب نشده) : DEFERRED REVENUE

عبارت از درآمدی است که وجه آن قبلاً دریافت گردیده ولی درازای آن کالائی به مشتری تحویل نشده ویا خدمتی انجام نگردیده است . بنابراین چنین وجوهی را نمیتوان جزو درآمد واقعی موسسه دانست بلکه یک درآمدی است که تا زمان انجام کامل خدمت ویا تحویل کالا جزو درآمد باصطلاح کسب نشده است. مانند آبونمانی که اداره روزنامه ازمشترکین خود دریافت مینماید . درحقیقت پولی قبلاً دریافت می نماید تا درازای آن درسنوات بعدی برای مشترکین خدمت انجام دهد . بنابراین اینگونه وجوه دریافتی درحساب پیش دریافت درآمد ثبت گردیده (بستانکار میشود) . و به تدریج که خدمت انجام میشود ویا

کالا تحویل میگردد ازحساب پیش دریافت درآمد کسر (بدهکار میشود) و بحساب درآمد واقعی میرود (بستانکار میشود) ومانده حساب پیش دریافت درآمد حاکی از بدهی (تعهد) موءسسه میباشد و درترازنامه جزو بدهی نشان داده میشود .

DEPLETION

همانطوریکه درقسمت دارائی ثابت توضیح داده شد . دارائیهای ثابت بدو گروه تقسیم میشوند . ۱ـ دارائی ثابت مشهود ۲ـ دارائی ثابت غیرمشهود . دارائی ثابت مشهود نیزبه دو گروه تقسیم میشوند . که یکی ازآن بنام منابع طبیعی خوانده میشود . مانند معادن فلزات، چاههای نفت ، جنگل ونظایرآن بدیهی است این منابع بتدریج که مورد استفاده قرار میگیرند ارزش ابتدائی خود را ازدست میدهند لذا باید درپایان هر دوره مالی برحسب معیارها ومیزان استفاده ازاین منابع برای آنها استهلاك درنظر گرفت که اصطلاح فوق عبارت ازتقلیل تدریجی ارزش منابع طبیعی بعلت استفاده ازاین منابع میباشد . و یامیتوان گفت مستهلك کردن منابع طبیعی است.

استهلاك دارائی ثابت :

DEPRECIATION

دارائیهای ثابت عبارت از دارائیهائی هستند که یابالطبع منقول میباشند و یابعلت اینکه عمر طولانی داشته وموءسسات ازآن برای مدت زیادی استفاده مینمایند باین نام معروف شده اند . اصولاً هدف موءسسات ازخرید این

نوع دارائیها آن است که برای سنوات متمادی مورد استفاده آنان قرارگیرد .

بدیهی است که مدت استفاده وعمر این نوع دارائیها (باستثنای زمین) هر چقدر هم زیاد باشد نامحدود نمی باشد وبتدریج که مورد استفاده قرارمیگیرند ارزش اولیه خود راازدست میدهند . چون این تقلیل ارزش در اثر استفاده ازاین نوع دارائیها طی سنوات و دوره های مالی مختلف میباشد ویابعبارت دیگر نظر باینکه این نوع ارائیها درطول سنوات ودوره های مالی مختلف مورد استفاده قرارمیگیرند که باعث تقلیل تدریجی ارزش آن میگردد . بنابراین طبق اصل وضع هزینه های یک دوره از درآمد همان دوره باید درپایان هر دوره مالی طبق معیارها ومیزان استفاده ازاین دارائیها مبلغی هزینه برای آن درنظر گرفت . وبه حساب سود وزیان دوره منظورنموده . که این مبلغ هزینه را هزینه استهلاك مینامند ویابعبارت دیگر تقلیل تدریجی ارزش دارائی ثابت رادر طول مدتی که مورد استفاده قرارمیگیرد (عمر مفید دارائی ثابت) رااستهلاك می نامند وهدف ازمحاسبه استهلاك عبارتست از :

۱ـ تقسیم قیمت تمام شده دارائی ثابت استهلاك پذیر بین سنوات و دوره های مالی مختلف که مورد استفاده قرارمیگیرد .

۲ـ تاءمین قیمت دارائی ثابت مستهلك شده برای خرید دارائی ثابت دیگر درپایان عمر مفید آن .

درمورد اول باید درنظر داشت منظورازمحاسبه استهلاك واقعاً این نیست

که عیناً معادل مبلغی که از دارائی ثابت در آن دوره کاسته میشود به حساب هزینه دوره مالی منظور نمود . ویا بعبارت دیگر میزان استهلاک هر دوره حاکی از تقلیل واقعی ارزش دارائی در همان دوره نمی باشد . بلکه منظور اختصاص دادن قسمتی از جمع استهلاک دارائی ثابت (در تمام عمر مفید آن) به دوره مالی مربوطه میباشد . میتوان گفت میزان هزینه استهلاک یك مبلغ تخمینی است نه قطعی . بطور کلی باید گفت برای محاسبه میزان استهلاک دو مشکل و مسئله مهم وجود دارد .

۱ـ تعیین و پیش بینی عمر مفید دارائی ثابت (مدتی که دارائی ثابت مورد استفاده قرار میگیرد) .

۲ـ انتخاب یك روش صحیح و عاقلانه برای اختصاص دادن و تقسیم نمودن ارزش دارائی ثابت در ادوار مختلف مالی است. تعیین عمر مفید دارائی ثابت بصورت تخمین و برآورد می باشد و ممکن است با واقعیت و عمر واقعی دارائی ثابت فرق داشته باشد و بطور کلی در پیش بینی و تعیین عمر مفید رعایت نکات ذیل به صحت و دقت آن کمك می نماید و باید ملاك قرار گیرد و این عوامل عبارتند از : نحوه استفاده از دارائی ثابت ، شرایط محیط (اقلامی از دارائی که در معرض باد ، باران ، رطوبت و نظایر آن قرار میگیرند معمولاً عمر مفید کوتاهتری دارند) نحوه نگهداری و مراقبت ، پیشرفت علم و تکنیك و امکان اختراع نوع جدیدتر ، توسعه و رشد موءسسه در نتیجه کافی نبودن این نوع دارائیها و نظایر آن .

در حالت دوم مهمترین و رایج ترین روشهائیکه برای محاسبه استهلاك سنواتی و یا

بعبارت دیگرتقسیم جمع استهلاك دارائی ثابت (درطی عمرمفید)

بین سنوات و دوره‌های مختلف عمر مفید آن وجود دارد عبارتند از -

۱- روش خط مستقیم (اقساط مساوی) ۲-روش نزولی (کاهش پذیر)

۳-روش میزان تولید یاروش ساعت کار کرد .

روش خط مستقیم (یا اقساط مساوی) a.straight-line method

قبل از توضیح این روش برای تسهیل درمطالعه فرض میکنیم حرف E

نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت ، حرف S نماینده قیمت فرسوده -

دارائی ثابت (قیمت دارائی ثابت درپایان عمر مفید آن) حرف N

نماینده مدت عمرمفید (که ممکن است برحسب سال ، دوره مالی ، ساعت کار

میزان تولید باشد) ، حرف D نماینده میزان استهلاك درهر دوره مالی

وحرف R نماینده نرخ استهلاك (برای هر دوره مالی یاهر ساعت کار و یاهر

واحد تولید شده) باشد وهمچنین لازم بتوضیح می باشد که مبناواساس

محاسبه استهلاك عبارت از قیمت تمام شده دارائی ثابت منهای قیمت

فرسوده آن میباشد (C-S) روش خط مستقیم ساده‌ترین و راحت ترین

روش برای محاسبه وفهمیدن میباشد . دراین روش فرض شده است که از دارائی

ثابت درهر دوره مالی بطور یکسان استفاده شده است . ویابعبارت دیگر دارائی

ثابت تاپایان عمر مفید آن بطور یکسان مستهلك میگردد . دراین روش برای

محاسبه از فرمول زیر استفاده میشود .

$$\text{میزان استهلاک در هر دوره مالی} = \frac{\text{قیمت فرسوده دارائی ثابت} - \text{قیمت تمام شده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت}}$$

ویا بعبارت دیگر

$$D = \frac{C - S}{N}$$

فرض کنیم موءسسه آقای حسینی یک دستگاه ماشین تولید امگا بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری نموده که عمر مفید آن ۵ سال برآورد شده است . وپیش بینی میشود این ماشین بعد از ۵ سال (پایان عمر مفید) بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال فروخته شود .

طبق این روش میزان استهلاک برای هر دوره مالی بطریق زیر محاسبه میشود .

$$D = \frac{C - S}{N} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۵} = ۱۸۰۰۰ \text{ ریال}$$

بنابراین طی این روش در پایان هر دوره مالی مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال حساب هزینه استهلاک رابدهکار وحساب اندوخته استهلاک رابستانکار می نمائیم که هزینه استهلاک بحساب سود وزیان جهت کسر از درآمد دوره منظور میگردد وحساب اندوخته استهلاک در ترازنامه جهت کسر از حساب ماشین آلات (ماشین تولید دی امگا) نشان داده میشود .

جدول زیر چگونگی محاسبه استهلاك ماشین تولید ی امکا وهمچنین جمـــــع اندوخته استهلاك را تاپایان عمرمفید آن نشان میدهد .

پایان سال (دوره مالی)	هزینه استهلاك سالیانـــــه (دوره مالـــی) بدهکـــــار	اندوخته استهلاك بستانکـــــار	مقدار مستهلك نشده (ارزش دفتری)
۰	—	—	۱۰۰۰۰۰ ریـــال
۱	۱۸۰۰۰ ریال	۱۸۰۰۰ ریال	۸۲۰۰۰ ریـــال
۲	۱۸۰۰۰ "	۳۶۰۰۰ "	۶۴۰۰۰ "
۳	۱۸۰۰۰ "	۵۴۰۰۰ "	۴۶۰۰۰ "
۴	۱۸۰۰۰ "	۷۲۰۰۰ "	۲۸۰۰۰ "
۵	۱۸۰۰۰ "	۹۰۰۰۰ "	۱۰۰۰۰ "

طبق جدول فوق مقدار اندوخته استهلاك درپایان هرسال نشان دهنده مقـدار استفاده از استکه ازدارائی ثابتگردیده وباعث تقلیل ارزش آن شده است و مانـده ارزش دفتری درپایان سال (مانده اندوخته استهلاك ـ قیمت تمام شده) نماینـده آن قسمت ازدارائی استکه مورد بهره برداری قرارنگرفته استو یابعبارت دیگرعبارت از ارزش خدمتی است که دارائی مذکور تاپایان عمر مفید میتواند انجام دهـــد .

این روش بعلت سهولت که یکی از محاسن آن است بیشتر مورد استفاده موءسسات قرار میگیرد . وعیب عمده این روش آن است که میزان استهلاك دارائی ثابت در همه سنوات عمر مفید آن یکسان ومساوی میباشد ودرنتیجه غالباً مبلغ هزینه استهلاك هردوره مالی بااستهلاك واقعی دارائی ثابت در دوره مربوطه تناسبی ندارد . معمولاً هرچه زمان می گذرد و دارائی ثابت کهنه ترمیشود وازلحاظ کیفی و کارآیی بهره آن کمترمیگردد که یکی دیگراز معایب این روش بعلت درنظرگرفتن این عامل میباشد .

ب ـ روش های نزولی (کاهش پذیر) : b.accelerated mothods

دراین روش هابرخلاف روش مستقیم (که مقدار استهلاك را درسنوات و دوره های مختلف عمر مفید آن یکسان فرض نموده است) مبلغ استهلاك در سالهای اولیه عمرمفید دارائی ثابت بمقدار بیشتری ودرسالهای بعد بمقدار کمتری محاسبه میشود . پیروان واستفاده کنندگان روشهای نزولی دلایل زیر را جهت برتری این روشها ارائه میدهند . آنان معتقدند که غالباً هرچه دارائی ثابت بیشتر مورد استفاده قرار میگیرد وازعمرمفید آن میگذرد کارآیی وبهره آن بهمان نسبت کم میگردد . یابعبارت دیگر دارائی ثابت درسالهای اولیه عمرخود بهتر وبیشتر مورد استفاده قرارمیگیرد وکارمیکند تاسالهای آخر آن وهمچنین درسالهای ابتدائی سود بیشتری میدهد . بنابراین باید مقدار ومبلغ بیشتری هزینه استهلاك برای سالهای اول عمرمفید آن درنظرگرفت . دلیل دیگرپیروان این روش آن است که

معتقدند هرچه ازعمر استفاده این نوع دارائیها می گذرد هزینه‌های تعمیرات ، نگهداری ومراقبت وسایر هزینه ها معمولا" افزایش می یابد . لذا باید بمنظوریکنواخت کردن جمع هزینه استهلاك وهزینه تعمیرات درسنوات مختلف عمر مفید دارائی ثابت در سالهای اولیه که هزینه‌تعمیرات کمتراست مقداربیشتری‌استهلاك محاسبه‌نمود . ودرسالهای‌آخرکه هزینه‌تعمیرات بیشتر است مقدار کمتری‌هزینه‌استهلاك باید درنظرگرفت .دلایل دیگرنیز وجود دارد که حائز اهمیت‌کمتری میباشد لذامورد بحث‌قرارنمیگیرد .تاکنون هدف استفاده‌این روشها بیان‌گردید . وذیلا" مهمترین روشهای نزولی محاسبه استهلاك کهعبارتند از ۱ـ روش‌مجموع سنوات ۲ـ روش‌محاسبه‌استهلاك برمبنای ارزش دفتری مورد بحث قرار میگیرد .

۱ـروش‌مجموع سنوات : sun-of the years digits method

بمنظورتسهیل مطالعه و درك آسانتر مطلب وفرمولها فرض‌میکنیم حرف E نماینده‌قیمت تمام‌شده‌دارائی ثابت حرف S: نماینده‌قیمت‌فرسوده‌دارائی ثابت (قیمت‌دارائی ثابت درپایان عمر مفید) ، حرف N نماینده‌عمر مفید دارائی ثابت (که ممکن‌است برحسب سال ، ساعت‌کار ، میزان تولید و نظایر آن باشد) حرف R نماینده‌مجموع ارقام سنوات عمر مفید (مثلا" اگرعمر مفید دارائی‌ثابت ۵ سال باشد ۱۵ = ۱+۲+۳+۴+۵ = R میشود) وحرف D نماینده رقم سال‌مورد استهلاك (برای‌سال‌اول ۱ برای‌سال دوم مساوی ۲ ،

برای سال سوم مساوی ۳ ، برای سال دهم مساوی ۱۰ میباشد) وبالاخره حرف D نماینده مقدار ومیزان استهلاك در هر دوره مالی باشد .

در این روش باتوجه به مفروضات فوق مقدار استهلاك ازطریق فرمول زیر محاسبه میگردد .

$$D=(S-S)x-\frac{(n+1)-d}{Y-}$$

(C- S) رامجموع استهلاك (کل استهلاکی که باید بین سنوات مختلف عمر مفید تقسیم گردد) و یا مبنای محاسبه استهلاك می نامند و فرمول فوق را بطریق زیرمیتوان نوشت :

مقدار استهلاك در هر دوره مالی = مبنای استهلاك (مجموع استهلاك) ×

$$\frac{(\text{عمر مفید دارائی ثابت}+1)-\text{رقم سال مورد استهلاك}}{\text{مجموع ارقام سنوات عمر مفید}}$$

ضمناً لازم بیاد آوری است برای سهولت مجموع ارقام سنوات عمرمفید (R) را ازفرمول زیر نیزمیتوان بدست آورد .

$$R= n(\frac{n+1}{2})$$

مانند مثال قبل فرض میکنیم شرکت حسینی ماشین تولیدی امگای خود را بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری نموده استکه قیمت فرسوده آن درپایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد .وپیش بینی میگردد عمرمفید این ماشین ۵ سال باشد . دراین روش مقدار استهلاك بطریق زیر محاسبه میگردد .

$$Y = \frac{n(n+1)}{۲} = \frac{۵(۶)}{۲} = ۱۵ \text{ یا } R = ۵+۴+۳+۲+۱ = ۱۵$$

مجموع ارقام سنوات عمر مفیـــد

مبنای = $C - S = ۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰ = ۹۰۰۰۰$ ریال

محاسبه استهلاك (مجموع استهلاك)

$$D = (C-S) \times \frac{(n+1)-d}{R} = ۹۰۰۰۰ \quad \frac{(۵+۱)-۱}{۱۵} = ۳۰۰۰۰ \text{ ریال}$$

= = برای سال اول مقدار استهلاك

$$D = C - S \quad \frac{(n+1)-d}{R} = ۹۰۰۰۰ \times \frac{(۵+۱)-۲}{۱۵} = ۲۴۰۰۰ \text{ ریال}$$

= برای سال دوم مقدار استهـــلاك

وهمینطـــور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نمائیم که ملاحظه میگردد در این روش مقدار استهلاك در سالهای اول بیشتر از سالهای بعد محاسبه گردیده ودر نظـــــــر گرفته میشود . مقدار استهلاك هر دوره را به حساب هزینه استهلاك آن دوره — (جهت کسر از سود وزیان دوره) بدهکار وبه حساب اندوخته استهـــــــلاك (جهت کسر از دارائی ثابت مورد استهلاك در ترازنامه) بستانکار مینمائیم .

۲— روش محاسبه استهلاك برمبنای ارزش دفتری : double-declining metahod

در این روش برای محاسبه میزان استهلاك در هر دوره مالی (سنـــوات مختلف عمر مفید دارائی ثابت) یك نرخ استهلاك ثابت سالیانه محاسبه گردیده ودر مبنای محاسبه استهلاك (که در این روش ارزش دفتری دارائی ثابت میباشد) ضرب میگردد . برای روشن شدن مطلب توضیح دو نکته بسیار مهم لازم وضروری است .

۱ـ نرخ استهلاك ثابت سالیانه عبارت از دو برابر نرخ روش مستقیم میباشد وبطور ثابت برای هر دوره مالی مورد محاسبه قرار میگیرد . اگر فرض کنیم عمر مفید دارائی ثابت خریداری شده ۱۰ سال باشد از روش مستقیم در پایان هر دوره مالی ویا هر سال ۱۰ ٪ ($\frac{۱۰}{۱۰۰}$) ازقیمت دارائی ثابت بعنوان استهلاك درنظر گرفته میشود . در این روش دو برابر آن یعنی ۲۰ ٪ درنظر میگیرند و بآن نرخ استهلاك ثابت سالیانه میگویند .

۲ـ در این روش برخلاف روشهای دیگر (که مبنای محاسبه استهلاك عبارت از تفاوت قیمت تمام شده دارائی ثابت و قیمت فرسوده آن بود) مبنای محاسبه استهلاك ارزش دفتری دارائی ثابت (اندوخته استهلاك آن ـ قیمت تمام شده دارائی ثابت) میباشد . پس بطور خلاصه چنانچه فرض کنیم حرف B نماینده مبنای محاسبه استهلاك (ارزش دفتری دارائی ثابت) حرف R نماینده نرخ استهلاك ثابت سالیانه و D مقدار استهلاك درهر دوره مالی باشد . فرمول زیر برای تعیین میزان استهلاك درهر دوره مالی مورد استفاده قرار میگیرد .

$$D = R \times B$$

ویا بعبارت دیگر

مقدار استهلاك درهر دوره مالی = نرخ استهلاك ثابت سالیانه × ارزش دفتری دارائی ثابت .

مانند مثال قبل فرض کنیم شرکت حسینی یکدستگاه ماشین تولیدی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰

ریال خرید اری می نماید . عمر مفید دارائی ثابت (ماشین تولیدی) ۵ سال برآورد شده وقیمت فرسوده آن در پایان عمرمفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد .

مقدار ومیزان استهلاك ازاین روش بطریق زیر محاسبه میگردد :

اول نرخ استهلاك ثابت سالیانه ٪۴۰ ٪۲۰ × ۲ = R

ارزش دفتری ماشین درسال اول ریال ۱۰۰۰۰۰ = B

میزان استهلاك درپایان سال اول ۴۰۰۰۰ = ۱۰۰۰۰۰ × ٪۴۰ = RxB = D

۶۰۰۰۰ = ۴۰۰۰۰ − ۱۰۰۰۰۰ = B برای سال دوم.

میزان استهلاك برای سال دوم ۲۴۰۰۰ = (۶۰۰۰۰) ٪۴۰ = RxB = D

۳۶۰۰۰ = ۶۴۰۰۰ − ۱۰۰۰۰۰ = B برای سال سوم .

میزان استهلاك برای سال سوم ۱۴۴۰۰ = ۳۶۰۰۰ × ٪۴۰ = RxB = D

وهمینطور میتوانیم تا سال آخر محاسبه نمائیم . جدول زیرنشان دهنده میزان استهلاك تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی یعنی پایان سال پنجم میباشد .

پایان سال	ارزش دفتری دارائی ثابت (مبنای محاسبه استهلاك)	نرخ استهلاك ثابت سالیانه	هزینه استهلاك هردوره مالی (بدهکار)	اندوخته استهلاك (بستانکار)
۱	۱۰۰۰۰۰	٪۴۰	۴۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰۰	٪۴۰	۲۴۰۰۰	۶۴۰۰۰
۳	۳۶۰۰۰	٪۴۰	۱۴۴۰۰	۷۸۴۰۰
۴	۲۱۶۰۰	٪۴۰	۸۶۴۰	۸۷۰۴۰
۵	۱۲۹۶۰	٪۴۰	۵۱۸۰	۹۲۲۲۰

د راینجا می بینیم که د ر پایان سال پنجم ارزش د ارائی ثابت مبلغ ۱۲۹۶۰ ریال میباشد که با قیمت فرسوده برآورد ی آن (۱۰۰۰۰) ریال فرق د ارد واین یکی ازخصوصیات این روش میباشد . وهمچنین یکی د یگر ازخصوصیات این رو ش آن استکه برای محاسبه میزان استهلاك فقط ارزش د فتری آنرا د رنظرگرفته وقیمت فرسوده آنرا نادیده میگیرد .

پ: محاسبه استهلاك برحسب مقدار فعالیت د ارائی ثابت e.activity method

د راین روش که بیشتر د رموءسسات صنعتی مورد استفاده قرار میگیرد عمر مفید د ارائی ثابت رابجای اینکه برحسب سال پیش بینی وبرآورد نمایند برحسب ساعت کار ویا مقدار ومیزان تولید آن تعیین مینمایند وبهمین مناسبت د وطریق برای محاسبه استهلاك د راین روش وجود د ارد .

۱ـ محاسبه استهلاك برحسب ساعت کارکرد ۲ـ محاسبه استهلاك برحسب میزان تولید که ذیلاً شرح داده میشود .

روش ساعت کارکرد : WORKING HOURS METHOD

اتخاذ این روش براین فرضیه استوار استکه هرچه د ارائی ثابت بیشتر کار کند زود تر فرسوده میگرد د . واستهلاك آن باید برحسب مقدار ساعت کاری که د رهر د وره انجام میدهد محاسبه گرد د . و یا بعبارت د یگر عمر مفید د ارائی ثابت برحسب ساعت کار تخمین و برآورد میشود . برای محاسبه میزان استهلاك نرخ استهلاك را برای یکساعت کار د ارائی ثابت بد ست آورده و د رمقدار ساعتی که از د ارائی ثابت

در هر دوره استفاده میگردد ضرب میکنند . فرض کنیم حرف C نماینده قیمت خرید دارائی ثابت و S قیمت فرسوده دارائی ثابت و N عمر مفید آن باشد R و نرخ استهلاک سالیانه ، و D میزان استهلاک هر دوره باشد برای محاسبه نرخ استهلاک ومیزان استهلاک از فرمول زیر استفاده میگردد .

$$R = \frac{C-S}{N}$$

یا بعبارت دیگر

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده آن}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت}}$$

واین مقدار که بدست آمد در مقدار ساعت کار هر دوره ضرب میکنیم تا میزان استهلاک بدست آید . ومانند مثال قبل : شرکت حسینی یکدستگاه ماشین تولیدی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری مینماید که عمر مفید آن ۳۰۰۰۰ ساعت وقیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال میباشد . ساعت کارکرد ماشین سالهای مختلف تا پایان عمر مفید آن بشرح زیر میباشد .

سال اول	۷۷۰۰ ساعت
سال دوم	۵۷۰۰ ساعت
سال سوم	۶۶۰۰ ساعت
سال چهارم	۵۴۰۰ ساعت
سال پنجم	۴۷۰۰ ساعت
عمر مفید (کل ساعت کارکرد)	۳۰۰۰۰ ساعت

در این روش برای محاسبه استهلاک بطریق زیر عمل میگردد .

نرخ استهلاک برای هر ساعت کار کرد ماشین ۳ = $\frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰}$ = $\frac{C-S}{N}$ = R

مقدار استهلاک برای سال اول ۲۳۱۰۰ = ۷۷۰۰ × ۳ = D

مقدار استهلاک برای سال دوم ۱۷۱۰۰ = ۵۷۰۰ × ۳ = D

وهمینطور میتوان تا سال آخر محاسبه نمود که جدول زیر نشان دهنده میزان استهلاک تا پایان عمر مفید ماشین تولیدی میباشد .

پایان سال	ساعت کارکرد	نرخ استهلاک	هزینه استهلاک (بدهکار)	اندوخته استهلاک بستانکار	ارزش دفتری
۰					۱۰۰۰۰۰
اول	۷۷۰۰	۳	۲۳۱۰۰	۲۳۱۰۰	۷۶۹۰۰
دوم	۵۷۰۰	۳	۱۷۱۰۰	۴۰۲۰۰	۵۹۸۰۰
سوم	۶۶۰۰	۳	۱۹۸۰۰	۶۰۰۰۰	۴۰۰۰۰
چهارم	۵۳۰۰	۳	۱۵۹۰۰	۷۵۹۰۰	۲۴۱۰۰
پنجم	۴۷۰۰	۳	۱۴۱۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

۲- روش میزان تولید (روش تعداد محصول) units of production metahods

در این روش عمر مفید دارائی ثابت برحسب تعداد محصولی که میتواند تولید کند پیش بینی وبرآورد میگردد وبرای محاسبه میزان استهلاک در هر دوره مالی نرخ استهلاک برای یک واحد تولید محاسبه گردیده ودر مقدار محصول تولید شده در هر دوره مالی ضرب میگردد . این روش نیز مانند روش ساعت کارکرد در موسسات

صنعتی مورد استفاده قرارمیگیرد . فرمول نرخ استهلاك برای مدت عمر مفید دارائی ثابت بشرح زیر تعیین میگردد .

$$R=\frac{C-S}{N}$$

که در آن C نماینده قیمت تمام شده دارائی ثابت ، S قیمت فرسوده دارائی ثابت در پایان عمر مفید N نماینده عمر مفید برحسب مقدار محصول تولیدی است . فرمول فوق را درفارسی بطریق زیرمیتوان نوشت .

$$\text{نرخ استهلاك} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت (تعداد محصول)}}$$

وبرای محاسبه میزان استهلاك در هر دوره مالی نرخ استهلاك راکه ازطریق فوق بدست آمده در تعداد محصول تولید شده در هر دوره ضرب میکنیم . برای روشن شدن مطلب به مثال زیرتوجه شود .

مانند مثال قبل فرض میکنیم که شرکت حسینی ماشین تولیدی امگا رابمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری می نماید . وپیش بینی میگردد که این ماشین تولید در مدت عمر مفید آن قادر بتولید ۳۰۰۰۰ واحد محصول میباشد وقیمت فرسوده آن در پایان عمر مفید ۱۰۰۰۰ ریال است . میزان تولید در دوره های مختلف مالی بشرح زیر میباشد .

سال اول	۱۰۰۰۰ واحد
سال دوم	۶۰۰۰ واحد
سال سوم	۵۰۰۰ واحد

سال چهارم ۵۰۰۰ واحد

سال پنجم ۴۰۰۰ واحد

۳۰۰۰۰ واحد

در این روش برای محاسبه میزان استهلاک در سالهای مختلف (دوره های مالی مختلف) بطریق زیر عمل میگردد .

$$\text{نرخ استهلاک} = \frac{\text{قیمت تمام شده دارائی ثابت} - \text{قیمت فرسوده دارائی ثابت}}{\text{عمر مفید دارائی ثابت (تعداد محصول)}}$$

ویا بعبارت دیگر

$$R = \frac{C-S}{N} = \frac{۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰}{۳۰۰۰۰} = ۳ \text{ (ریال) نرخ استهلاک برای هر واحد تولیدی}$$

$$D = ۳ \times ۱۰۰۰۰ = ۳۰۰۰۰ \text{ میزان استهلاک برای سال اول}$$

$$D = ۳ \times ۶۰۰۰ = ۱۸۰۰۰ \text{ میزان استهلاک برای سال دوم}$$

و بهمین طریق میتوان تا پایان عمر مفید میزان استهلاک را محاسبه نمود .

جدول زیر نشان دهنده میزان استهلاک تا پایان عمر مفید آن میباشد .

سال	تعداد واحد تولید شده در هر سال	نرخ استهلاک	هزینه استهلاک بدهکار	اندوخته استهلاک جمع شده	ارزش دفتری
۰					۱۰۰۰۰۰
۱	۱۰۰۰۰	۳	۳۰۰۰۰	۳۰۰۰۰	۷۰۰۰۰
۲	۶۰۰۰	۳	۱۸۰۰۰	۴۸۰۰۰	۵۲۰۰۰
۳	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۶۳۰۰۰	۳۷۰۰۰
۴	۵۰۰۰	۳	۱۵۰۰۰	۷۸۰۰۰	۲۲۰۰۰
۵	۴۰۰۰	۳	۱۲۰۰۰	۹۰۰۰۰	۱۰۰۰۰

روش ساعت کارکرد وروش میزان تولید بطورکلی در مواردی که دارائی ثابت ازلحاظ فیزیکی مورد بهره‌برداری قرارمیگیرد مناسب میباشد . مثلاً موتورهواپیما برحسب ساعت کارکرد آن مستهلك میگردد ویامثلاً میزان استهلاك کامیون خریداری شده ویاهرنوع اتومبیل برحسب مقدارکیلومتر آن مورد محاسبه قرارمیگیرد . ومسئله مهمی که در این روش وجود دارد پیش‌بینی عمرمفید وهمچنین برای اینکه میزان استهلاك مناسب باشد باید ساعت کار واقعی راطوری تنظیم نمود که با ساعت کارکرد ویامیزان تولید در هر دوره برابرگردد .

ت ـ اندوخته استهلاك (استهلاك جمع‌شده) :

d. accumulated

پس از انکه میزان استهلاك در هر دوره مالی ازطریق یکی از روشهای فوق تعیین ومحاسبه گردید مبلغ تعیین شده رادر دوحساب جداگانه بنام هزینه استهلاك واندوخته استهلاك (استهلاك جمع‌شده) ثبت ونگهداری می نمائیم . ویابعبارت دیگرمقدار استهلاك هردوره رابه حساب هزینه استهلاك جهت کسر از سود وزیان دوره بدهکار و به حساب اندوخته استهلاك جهت کسر ازدارائی ثابت مورد استهلاك بستانکار می نمائیم . وماندهٔ حساب اندوخته استهلاك در ترازنامه زیر دارائی مورد استهلاك جهت کسر ازآن منعکس میگردد . این حساب به سبب آنکه اثرمنفی در ستون دارائی موسسات دارد بنام حسابهای تقلیل دهنده دارائی ویادارائی منفی معروف هستند . معمولاً عملیات مربوط

به‌محاسبه‌استهلاك وثبت آن‌در دفاتر در پایان هر دوره‌مالی انجام‌میگیرد و برای هریك از دارائی ثابت‌یك حساب هزینه‌استهلاك ویك حساب‌اندوخته استهلاك بطورجداگانه نگهداری‌میشود وبدنبال آن‌نام‌دارائی ذکرمیگردد . مانند هزینه استهلاك ـ اثاثه اداری ، هزینه استهلاك ـ ساختمان‌ویا اندوخته‌استهلاك اثاثه اداری ـ اندوخته‌استهلاك ـ ساختمان‌ونظایر آن .

سود سهام‌برای‌هرسهم : EHRNING PER SHARE

عبارت‌ازمبلغ کل سود ویژه‌تقسیم بر تعداد سهام میباشد . ویابعبارت دیگر عبارت‌از مقدارسودی‌است(اعم ازقابل تقسیم ویاغیرقابل‌تقسیم) که بهر سهم‌تعلق‌میگیرد . مقداری‌که‌قابل‌تقسیم میباشد بین سهامداران‌بصورت ـ مختلف تقسیم‌میگردد وباقیمانده‌بصورت اندوخته‌ها جهت تصمیمات‌آینده در موءسسه‌باقی میماند .

ثبت (وارد کردن) معاملات : ENTRIES

عبارت‌از ثبت ویاوارد کردن معاملات وفعالیتهای‌موءسسه در دفاتر آن میباشد .

الف ـ ثبت اصلاحی (اصلاحات) : a. adjusting

صورتحسابهای‌مالی که‌در پایان هر دوره‌در موءسسه‌تهیه‌میشود باید بدرستی نتیجه فعالیتهای‌مالی دوره‌مذکور ، سود و زیان حاصله‌وهمچنین وضع مالی موءسسه رادرپایان‌دوره‌نشان‌دهد . این‌صورتحسابها درصورتی میتواند

برای استفاده کنندگان آن مفید واقع شود که اقلام مندرج در آن صحیح وقابل اعتماد بوده و با واقعیت تطبیق نماید . در پایان دوره مالی مانده برخی از حسابها در دفاتر کل و یا در تراز آزمایشی بطور کامل با واقعیت امر مطابقت ندارد و یا بعبارت دیگر بدرستی میزان دارائی ، بدهی ، هزینه و یا درآمد موسسه را نشان نمیدهد . بنابراین برای اینکه صورتحسابهای موسسات در پایان دوره مالی صحیح و مطابق با واقعیت تهیه شود پیش از تهیه آن باید تغییرات و اصلاحات لازمه در برخی حسابها انجام گردد . بنابراین اصطلاح فوق عبارت از ثبت اصلاحاتی است که در پایان هر دوره مالی جهت مطابق نمودن مانده حسابها با واقعیت انجام میگیرد . و این ممکن است مربوط به معاملاتی باشد که انجام شده و ثبت نگردیده است و یا معاملاتی که ثبت شده و با عمل معکوس اثر آن خنثی میگردد و یا اصلاحات دیگر . مهمترین این اصلاحات عبارتند از :

۱ـ هزینه های ثبت شده که باید بین چند دوره مالی تقسیم گردد .

مانند پیش پرداخت هزینه ، هزینه استهلاک . که در هر دوره مالی باید میزان هزینه انجام شده را محاسبه نمود . و در پایان دوره ثبت اصلاحی مربوط به آنرا انجام داد .

۲ـ درآمد های ثبت شده که باید بین دو یا چند دوره تقسیم گردد . مانند انواع پیش دریافت درآمد .

مثلاً " فرض کنیم ساختمانی را به مبلغ ۱۸۰۰۰ ریال برای ۳ سال اجاره داده ایم که این

یك پیش دریافت درآمد میباشد در آخرهرسال باید مبلغی کهواقعاً جزو درآمد ماسبقبهحساب درآمد دورهمنظورنمائیم کهدراین حالت ۶۰۰۰ ریال میباشد .

۳ـ هزینههای تعلق گرفته وثبتنشده : شامل زیان مطالبات مشکوك الوصول بهره پرداختنی ، حقوق پرداختنی ونظایر آن کهدرپایان دورهمنوز ثبت نگردیده است.

۴ـ درآمدهای ثبتنشده : مانند بهرهدریافتنی وسایر وجوهدریافتنی کهدرتاریخ تنظیم صورتحسابها دریافت وثبت نگردیده درحالیکهتعلق گرفتهاست.

ب ـ بستن حساب: b. closing

بطورکلی از نظربستن حسابها کلیهٔ حسابهای مؤسسه رامیتوان بهدوگروه تقسیمنمود ، حسابهای دائمی وحسابهای موقتی .

حسابهای دائمی حسابهائی هستند کهمانده آن ازیك دورهمالی بهدورهمالی بعد انتقال می یابد . حسابهای مربوط به دارائی ، بدهی ، سرمایه جزو این گروه میباشند .

حسابهای موقتی حسابهائی هستند کهبرای محاسبه سود وزیان ویژهویابعبارتدیگر تعیین مقدارافزایشو یاکاهش سرمایه دریك دورهمالی نگهداری میشوند ودرپایان دورهمالی نیزبسته میشود ومانده آنهانیز بهدورهمالی بعد انتقال نمی یابد مانند حسابهای درآمد وحسابهای هزینه .

برای بستن حسابهای موقتی در پایان دوره باید ابتدا عملیات مربوط به آنرا در دفاتر روزنامه ثبت وسپس اقلام ثبت شده را به دفتر کل انتقال داد و قاعده کلی برای بستن این نوع حسابها این است که حسابها را مانده گیری نموده و آنهائی را که مانده بستانکار دارند معادل آن بدهکار وحساب خلاصه سود وزیان را بستانکار نمود . عمل عکس برای حسابهای موقتی که دارای مانده بدهکار هستند میتوان انجام داد . برای روشن شدن مطلب فرض کنیم مانده حساب هزینه اجاره بها مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال باشد بدیهی است که مانده این حساب بدهکار است برای بستن این حساب ابتدا حساب هزینه اجاره بها را معادل ۱۰۰۰۰ ریال بستانکار وحساب خلاصه سود وزیان را ۱۰۰۰۰ ریال بدهکار می نمائیم وبدین وسیله حساب موقتی مذکور بسته شده واز بین میرود . پس از بستن کلیه حسابهای موقتی نتیجه کلیه حسابهای موثر در سود وزیان دوره مالی در حساب خلاصه سود وزیان تلخیص میگردد . وسپس سود وزیان دوره مشخص گردیده ومانده آن جهت افزایش ویا کاهش در سرمایه بحساب سرمایه منتقل میگردد . پس از اینکه حسابهای موقتی به ترتیب فوق بسته شد یعنی مانده آنها به صفر رسید . حسابهای دائمی را مانده گیری می نمائیم و یك تراز آزمایشی از مانده حسابها تهیه میگردد که تراز آزمایشی اختتامی نامیده میشود .

پ- ثبت معاملات در دفتر روزنامه : c. Journal

دفتر روزنامه که آنرا دفتر ثبت اولیه می نامند عبارت از دفتری است که

کلیه فعالیتهای مالی موءسسه در آن به‌ترتیب تاریخ وقوع ثبت‌وتوضیح داده‌میشود دفتر روزنامه دارای انواع‌مختلف میباشد که ساده‌ترین آن دفترروزنامه‌دو ستونی استکه‌در قسمت‌مربوطه‌توضیح داده‌میشود . ثبت معاملات در دفتر روزنامه بطریق زیرانجام‌میگیرد .

۱ـ در ستون‌تاریخ زمان‌انجام وتاریخ‌وقوع معامله‌ثبت‌میگردد .

۲ـ نام‌حسابی که بدهکاراست‌در نخستین‌سطر ستون شرح نوشته‌میشود ومبلغ‌بدهکار درهمان‌سطر در ستون بدهکار ثبت میگردد .

۳ـ نام‌حسابی که‌بستانکاراست‌درسطر بعد درستون شرح ثبت ومبلغ بستانکارنیزدرمقابل‌آن‌درستون بستانکارنوشته‌میشود .

۴ـ درسطربعد نیز توضیحی درمورد چگونگی انجام معامله‌نوشته میشود .

۵ـ درستون‌عطف شماره‌صفحه ویاشماره‌حساب دفتر کل که‌مبلغ بآن حساب‌نقل شده درج میگردد . برای‌روشن‌شدن‌مطلب فرض میکنیم‌تجارتخانه احمدیان مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال‌حقوق‌کارمندان‌خود راپرداخت‌می نماید . تاریخ پرداخت‌آن ۳۱ شهریور ۲۵۳۵ میباشد این‌معامله در دفتر روزنامه بطر زیر ثبت میگردد .

دفتر روزنامه تجارتخانه احمدیان　　شماره صفحه ۱

تاریخ		شرح	عطف	بدهکار	بستانکار
۳۱	شهریور ۲۵۳۵	هزینه حقوق	۵۱	۲۰۰۰۰	
		صندوق بابت پرداخت حقوق شهریور ماه کارمندان	۱۱		۲۰۰۰۰

ثبت هرفعالیت مالی را در دفتر روزنامه یك آرتیکل می نامند . چنانچه در نتیجه انجام یك معامله بیش از یك حساب بدهکار و یا بیش از یك حساب بستانکار شود ثبت معامله مذکور در دفتر روزنامه یك آرتیکل مرکب نامیده میشود . در این حالت حسابهای بدهکار در زیر یکدیگر و عناوین حسابهای بستانکار نیز زیر هم قرار میگیرند . بطور کلی چه در ثبت آرتیکل ساده و چه در ثبت آرتیکل مرکب ابتدا نام حساب یا حسابهائیکه بدهکار اند و سپس نام حساب و یا حسابهائیکه بستانکار اند نوشته میشود .

ت ـ ثبت معاملات در دفتر کل : d. ledger

دفتر کل عبارتست از مجموعه ای حسابها که در یك موءسسه نگهداری میشود . وهمانطوریکه در قسمت تعریف حساب (دفتر کل) توضیح داده شد این حسابها از سه قسمت اصلی بشرح زیر تشکیل شده است . ۱ ـ عنوان حساب .

۲ـ سمت راست (بدهکار حساب) ۳ـ سمت چپ (بستانکار حساب)

تذکار این نکته مهم است که در انگلیسی طرف بدهکار و بستانکار حساب عکس فارسی میباشد .

پس از آنکه معاملات در دفاتر روزنامه مؤسسه ثبت گردید لااقل هفته‌ای یکبار باید اقلام مندرج در آنرا به حسابهای مربوطه در دفتر کل انتقال داد .

برای ثبت معاملات در دفتر کل و حسابهای بطور کلی حسابها را به ۵ گروه تقسیم می نمایند .

۱ـ دارائی ۲ـ بدهی ۳ـ سرمایه ٤ـ درآمد ۵ـ هزینه .

هر نوع معاملاتی که باعث افزایش حسابهای دارائی و یا حسابهای هزینه گردد در ستون بدهکار ثبت میگردد . و معاملاتی که باعث کاهش در دارائی و یا هزینه گردد در ستون بستانکار ثبت میشود .

فرض کنیم مبلغ ۲۰۰۰ ریال بابت اجاره بها پرداخت میشود و در این حالت انجام این فعالیت باعث کاهش حساب صندوق که یکی از انواع حساب دارائی است میگردد پس حساب صندوق باید بستانکار شود . همچنین این فعالیت باعث افزایش هزینه میگردد در نتیجه حساب هزینه اجاره بایستی بدهکار گردد .

و هر نوع فعالیت و معامله‌ای که باعث افزایش در حسابهای سرمایه ، بدهی ، درآمد گردد در ستون بستانکار نوشته میشود و بعکس هر نوع معامله‌ای که باعث کاهش در حسابهای مذکور گردد در ستون بدهکار نوشته میشود .

ث ـ نقل اعداد به دفترکل : e. posting

پس از ثبت معاملات وفعالیتهای موءسسه در دفتر روزنامه بایستی هرچند یکبار اقلام بدهکار وبستانکار ثبت شده رابحسابهای مربوطه در دفتر کل انتقال داد . این عمل رانقل اعداد از دفتر روزنامه به دفترکل می نامند ومعمولا" هفته ای یکبار باید انجام گیرد .

EQUITIES

ویابعبارت دیگر عبارت ازمنابعی استکه بوسیله آن دارائی موءسسه تحصیل گردیده وخریداری میگردد . این منابع از دوقسمت بدهی وسرمایه تشکیل گردیده است. قسمت بدهی نشان میدهد که چه مقدار ازدارائی تحصیل شده برای فعالیتهای موءسسه ازطریق افرادی غیرازصاحبان سرمایه (بانکداران ، بستانکاران ، نظایر آن) بدست آمده است. سرمایه موءسسه نشان دهنده آن استکه چه مقدار دارائی بوسیله سرمایه گذاری صاحبان سرمایه (موءسسه) تهیه گردیده است .

EXPENSES

هزینه ها : ـــــــــــ

الف ـ هزینه های تعلق گرفته : a. accrued

عبارت از هزینه هائی استکه انجام گردیده ولی هنوز پرداخت نگردیده ودر دفاتر ثبت نشده است وجزو بدهی موءسسه میباشد . مانند حقوق پرداختنی ، اجاره پرداختنی ، بهره پرداختنی ونظایر آن . برای روشن شدن مطلب بمثال

زیر توجه شود . فرض میکنیم حقوق ماهیانه فروشنده یك موءسسه ۲۰۰۰۰ ریال باشد ودر دهم هرماه پرداخت گردد . ودرآخر دوره مالی مثلاً (پایان اسفند) باید مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال جزو هزینه دوره جاری منظور گردد . دراین تاریخ بعلت اینکه حقوق هنوز پرداخت نگردیده (بعلت آنکه در دهم ماه بعد پرداخت میگردد) در دفاتر ثبت نشده درحالیکه واقعاً هزینه انجام شده است. بنابراین درپایان دوره مالی مبلغ فوق را به حساب هزینه حقوق بدهکار وحساب حقوق پرداختنی رابستانکار می نمایند . حساب هزینه حقوق به حساب سود وزیان دوره منتقل گردیده وحساب حقوق پرداختنی که یك بدهی محسوب میشود درترازنامه درطبقه بدهی جاری نشان داده میشود .

اقلام فوق العاده : EXTRAORDINARY ITEMS

عبارت از سود و یا زیان حاصل از فعالیتهائی است که ارتباط مستقیم باعملیات اصلی موءسسه ندارد . وبهمین علت آنها رابعنوان اقلام فوق العاده نامگذاری نموده اند . سود وزیان حاصل ازاین فعالیتها ویاهرنوع تغییری درسود وزیان موءسسه درنتیجه درسرمایه آن باید بصورت جداگانه نشان داده شود . وغالباً درصورت حساب سود وزیان پس از آنکه سود یازیان ویژه حاصل از فعالیتهای اصلی موءسسه محاسبه گردید این اقلام جهت کسر ویااضافه شدن بآن درزیر سود وزیان ویژه نوشته میشود .

فرض میکنیم دریك موءسسه تولیدی که فعالیت آن تولید کالا و فروش آن است .

زمینی بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری گردد وپس ازمدتی بمبلغ ۱۵۰۰۰۰ ریال فروش برود . مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال سود حاصل ازاین فعالیت (که بافعالیت اصلی موءسسه مغایر است) بعنوان یك استفاده اضافی تلقی میگردد ودرصورت حساب سود وزیان درپائین سود ویژه حاصل ازفعالیت اصلی موءسسه بعنوان سود اضافی نشان داده میشود . وبرعکس چنانچه زمین بمبلغ کمتری فروخته شود همین عمل انجام میگردد ومبلغ زیان بعنوان ضرر اضافی جهت کسر از سود ویژه درپائین آن نشان داده میشود . سایر سود وزیان حاصل ازاین نوع فعالیتها معمولا" عبارتند از . تقسیم سود بین سهامداران (سرمایه داران) ، هزینه بهره (درموءسسات غیر از صرافی وبانك) ، درآمد بهره ، سود وزیان حاصل از فروش زمین ، ساختمان (درموءسساتی بغیراز موءسسات معاملات ملکی) ونظایر آن وهمانطوریکه گفته شد سود وزیان حاصل ازاین نوع فعالیت ها باید بطورجداگانه ای نشان داده شود .

FINANCIAL ACCOUNTING STANDARD BOARDS

درکشورآمریکا انجمنی مرکب ازمتخصصان فن وحسابداران رسمی ومستقل میباشند که از ۲۱ نفر عضو تشکیل گردیده است . وظیفه و هدف این گروه تحقیق و بررسی دراصول وموازین حسابداری بمنظور توسعه وتطبیق دادن آن با وضع اقتصادی و قوانین جاری مملکتی وارائه روشها ومتدهای جدید حسابداری میباشد . این انجمن که حداقل ۱۷ نفر ازاعضاء آن راحسابداران رسمی ومستقل

کشور آمریکا تشکیل داده‌اند به‌هیچ کمیته‌ویا سازمان دولتی وابسته‌نبوده و مستقل هستند وحقوق‌آنان از طرف انجمن حسابداران رسمی ومستقل کشور آمریکا تاءمین میکردد . و وظیفه‌ای بجز تحقیق‌وبررسی برای رسیدن بهدفهای فوق ندارند .

دفتـــرکـــل : GENERAL LEDGER

برای‌تسهیل صورتحسابها باید برای‌هر فعالیت‌ومعاملاتی که‌دارای خصوصیات مشترکی هستند حساب‌جداگانه‌تهیه ونگهداری‌نمود . وبرای‌این منظور برای‌هریك ازاقلام مذکوریك کارت ویاصفحه‌ای‌ازیك دفتر اختصـــاص داده‌میشود که‌این‌صفحه‌ویاکارتیك حساب‌نامیده‌میشود . مثلاً کلیه‌عملیـــات ومعاملات مربوط به فروش‌در حساب‌فروش ثبت‌میگردد . ویابرای صندوق ، بدهکاران سرمایه باید حسابهای جداگانه‌ای‌نگهداری‌کرد . مجموعه حسابهای یـــك موءسسه رادفتر کل می نامند . ویابعبارتدیگر دفترکل‌عبارت‌ازمجموعه‌حسابهائی استکه‌دریك موءسســه نگهداری‌شود .

اصول وموازین مورد قبول حسابداری :

GENERALLY ACCEPTED ACCOUNTING PRINCIPLES

عبارت‌ازاصول وموازینی استکه‌مورد قبول گروه‌زیادی‌ازمتخصصان واهـــل‌فن حسابداری‌میباشد ودرعمل سرمشق آنان قرارمیگیرد . منظورازوضع این قواعـــد کلی یااصول وموازین آن استکه عملیات حسابداری‌ونتایج حاصله‌ازآن بـــرای

اشخاص ذینفع دارای مفهوم ومعانی مشترکی باشد . چنانچه هرحسابدار بنابذوق وسلیقه خود مبادرت بانجام عملیات حسابداری ، نگاهداری وثبت ـ حسابها وتهیه صورتحساب مالی بنماید حاصل کار او برای دیگران که ازذوق و سلیقه متفاوتی برخوردارند معنی ومفهومی نخواهد داشت ومقایسه فعالیتهای مالی یك موسسه در ادوار مالی مختلف باصورتحسابهای موءسسه مشابه دیگر امکان پذیر نیست . پس بطورکلی اصول وموازین حسابداری عبارت از نظریه ها وروشهائی استکه بوسیله کارشناسان حسابداری ، استادان فن ، انجمنهای حرفه ای و سایر صاحب نظران برای انجام عملیات حسابداری اعم از چگونگی نگهداری دفاتر ، حساب ، تهیه صورتحسابها وتعیین نتایج حاصله از ـ فعالیتهای مالی موءسسات اظهار وپیشنهاد میشود وپس ازبحث وبررسی وتجزیه و تحلیل متخصصان واستادان فن مورد قبول عامه قرارمیگیرد که مهمترین این اصول که درسازمانهای فردی (غیرشرکت) اجرامیگردد ذیلاً شرح داده میشود .

الف ـ a. cost principle

یعنی هزینه موقعی واقعیت پیدا مینماید که انجام گردد ویابعبارت دیگرهزینه هرسازمان موقعی نیستکه پول آن پرداخت میشود بلکه زمان انجام هزینه میباشد .

ب ـ b. revenue principle

یعنی موقعیکه فروش انجام گردید نتیجه حاصل ازفروش باید جزو درآمد

محسوب گردد . و یا بعبارت دیگر زمان تشخیص درآمد زمان دریافت پول نمیباشد بلکه زمان انجام معامله که نتیجه اش درآمد استهلاك عمل و زمان تشخیص درآمد است.

پ ـ اصل وضع هزینه های یك دوره از درآمد همان دوره :

c. matching cost against applicable revenue

منظور از این اصل آن است که در تعیین سود و یا زیان یك دوره مالی باید کلیه اقلام درآمد وهزینه همان دوره به حساب منظور گردد . ویا بعبارت دیگر برای تعیین سود ویا زیان یك دوره مالی اقلام درآمد و هزینه ای را منظور داشت که هر دو متعلق بهمان دوره بوده ودر همان دوره انجام شده باشند .

ت ـ اصل واقعیت : d. objectivity

منظور از این اصل آن است که حتی الامکان سعی شود تا عملیات حسابداری وگزارشات مالی مبتنی برحقایق وواقعیات باشد . مثلا " تا عملا " معامله ای انجام نشده ویا معاوضه ای صورت نگرفته ، درآمد ویا هزینه ای تحقق نیافته نباید در دفاتر چیزی عمل وثبت گردد .

ث ـ اصل ثبات رویه : e. consistency

اصولا " حسابدار برای ثبت ، طبقه بندی ، تلخیص فعالیتهای مالی باید روش مطلوب ومناسبی را موافق با اصول وموازین حسابداری برگزیند وسعی نماید این روش را در دوره مالی آینده بکار برد تا بدینوسیله مقایسه صورتحسابهای مالی

ادوار مختلف امکان‌پذیر باشد .

ج ـ اصل افشاء حقایق : f. full disclosure

منظور از این اصل آن است که حسابداران موظفند حقایق را بطور کامل آشکار سازند ودر صورت حسابهائیکه تهیه می نمایند توضیح ویاد آوری کلیه اطلاعاتی که مورد استفاده مدیران و سایر اشخاص ذینفع قرار میگیرد وآنانرا باحقایق و واقعیات آشنا میسازد لازم وضروری است درغیراینصورت حاصل کار آنان وگزارشهای مالی تهیه شده مفید وکافی نبوده ودر بعضی موارد گمراه کننده نیزمیباشد .

ج ـ g. exception

این اصل حاکی از این است که در حسابداری موارد ی پیش میآید که استثنائی میباشد .وباید حسابدار به مسائلی رسیدگی نماید که قابل اهمیت بوده ومسائل کوچك را با استفاده از نیروی فکری وطرح سیستم بهتر حل نماید . ویا بعبارت دیگر در حسابداری فقط نکاتی که دارای اهمیت کافی باشد باید در حسابها انعکاس یابد .

ح ـ اصل تفکیك شخصیت حقوقی موءسسات از شخصیت حقیقی صاحب یا صاحبان آن :

h. seperat entity assumption

همانطوریکه از تعریف آن مشخص میگردد در حسابداری بایستی شخصیت حقوقی موءسسات را از شخصیت حقیقی صاحبان آن تفکیك نمود .برای روشن شدن

مطلب به‌مثال زیرتوجه‌شود .

اگر ساختمان یك فروشگاه متعلق به‌صاحب آن باشد . ممکن است ساختمان مذکور بعنوان قسمتی از سرمایه‌صاحب آن تلقی گردد وازآن بعنوان فروشگاه استفاده‌نماید . دراین حالت چون ساختمان جزو دارائی موءسسه محسوب میگردد نمیتوان مبلغی بعنوان اجاره‌بهای فروشگاه به‌حساب هزینه منظور نمود بلکه میتوان برای آن استهلاك ازنظر گرفت . ودرحالت دوم اگر ساختمان جزو سرمایه موءسسه نباشد نمیتوان برای آن استهلاك درنظر گرفت وبجای آن میتوان برای آن اجاره‌بها محاسبه نمود .

خ ـ اصل دوام فعالیتهای مالی موءسسات : i. continuity

منظورازاین اصل آن است که حسابداران بایستی بهنگام تهیه‌صورتحسابهای مالی فرض کنند که فعالیتهای مالی موءسسه برای همیشه ادامه‌خواهد یافت .

د ـ اصل واحد پول : j. unit of measure

اعدادی که در دفاتر و صورتحسابهای مالی ثبت ونگهداری میشوند نباید معرف حجم ومقدار اموال ویااشیاء باشد بلکه بهای آن نوشته‌میشود و واحد اندازه‌گیری پول رایج کشور میباشد .

ذ ـ اصل لزوم قبول دوره‌مالی : k. time period

جهت محاسبه‌ونمایش چگونگی فعالیتهای مالی یك موسسه بایستی عمر موءسسه را به ادوارمختلف تقسیم نمود ودرپایان هردوره نتیجه‌فعالیت مالی وعملکرد موسسه را

راتعیین ومورد تجزیه و تحلیل قرارداد .

حق سرقفلی : GOOD WILL

سرقفلی یکی ازانواع دارائیهای غیرمشهود میباشد . یعنی باوجود اینکه وجود آن درخارج برای موءسسه خریدارمشهود نیست برای آن دارای ارزش میباشد واغلب باپرداخت وجهی بدست میآید . وغالباً حق سرقفلی بابت حسن شهرت ، موقعیت خوب ، موفقیت تجارتخانه به فروشنده پرداخت میگردد . فرض کنیم ارزش بازار دارائیهای موءسسه ای ۱۰۰۰۰۰۰ ریال باشد (اعم از زمین ، ساختمان ، ماشین آلات وغیره) و بدهی آن ۲۰۰۰۰۰ ریال . چنانچه تجارتخانه دیگری این موءسسه را بمبلغ ۹۰۰۰۰۰ ریال خریداری نماید . مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال (۹۰۰۰۰۰ - ۸۰۰۰۰۰) که اضافه پرداخته است بعنوان حق سرقفلی بابت حسن شهرت وسایرمزایای تجارتخانه فروشنده تلقی میگردد .

بطورکلی حق سرقفلی عبارتست مبلغی استکه توسط موءسسه خریدار بیشتر از ارزش کل دارائی (به قیمت بازار) منهای بدهی های موءسسه فروشنده پرداخت میگردد .

GROSS MARGIN

عبارتست از تفاوت بین قیمت فروش و قیمت تمام شده کالای فروش رفته و یا بعبارت دیگر سود ناخالص میباشد و فرمول آن بطریق زیر است :

قیمت تمام شده کالای فروش رفته - فروش خالص = سود ناویژه

دوره مالی دوره مالی دوره مالی

INCOME

د رآمـــــد :

د رآمد رامیتوان عبارت ازافزایش د رسرمایه موءسسه د راثرفعالیت های مالی تلقی نمود . ویابعبارتد یگرعبارت ازمبلغی استکه بین سرمایه داران طـی یك د وره مالی تقسیم میگرد د بد ون آنکه تغییری د راصل سرمایه حاصل شـــود و به زبان د یگربد ون اینکه تفاوتی بین سرمایه د راول د وره وسرمایه د رآخر د وره مشاهد ه گرد د .

INCONE STATEMENT

صورتحساب سود وزیان :

عبارت ازصورت حسابی استکه چگونگی ونتیجه فعالیتهای مالی یـــك موءسسه راطی د وره مالی نشان مید هد .

INCOME TAXES

مالیات بر د رآمد :

مالیات رامیتوان عبارت از ادعای د ولت برروی د ارائی موءسسه تلقی نمود . ومالیات بر د رآمد عبارت است ازمالیاتی استکه د ولت از د رآمد خالص افراد ویـا موءسسات د ریافت می نماید .

INSTALLMENT SALES

فروش باقساط :

یکی ازانواع حالتهای فروش میباشد و د راین نوع فروش مبلغی ازفروش را بعنوان پیش قسـط د ریافت میدارند وبقیه رابطورقسطی (ماهیانه ، سه ماهه ، شش ماهه وغیره) وصول مینمایند .

INTERNAL REVENUE SERVICES

عبارت از یك سازمان دولتی در آمریکا میباشد که مسئول جمع آوری مالیات بر درآمد است. وکلیه صورتحسابهای مالی موءسسات جهت پرداخت مالیات باید به تصویب این سازمان برسد . و چنانچه سازمان ویا افراد کشور بدلایلی مدعی باشند که زیاد تر از عایدات ودرآمد شان مالیات پرداخته اند از طریق این سازمان با ارائه مدارك میتوانند مازاد مالیات پرداختی را دریافت نمایند .

موجودی کالا : INVENTORIES

بطورکلی موجودی کالا را میتوان اقلامی از دارائی های مالی مشهود یك موءسسه دانست که برای فروش درجریان عادی فعالیتهای تجاری موءسسه نگهداری میشود ویا درجریان تولید کالا و یا خدماتی مورد استفاده قرار میگیرد ویا درجریان برای ساختن کالای تولیدی میباشد .

با بررسی وتجزیه وتحلیل تعریف فوق میتوان گفت نکات زیر از خصوصیات مهم موجودی کالا میباشد .

۱ـ موجودی کالا ازجمله اقلام دارائی یك موءسسه میباشد .

۲ـ موجودی کالا نمیتواند جزو دارائی غیرمشهود ازقبیل حق سرقفلی حق اختراع ونظایر آن باشد .

۳ـ موجودی کالا شامل کالا های آماده برای فروش، کالا های نیمه ساخته ،

کالا هائی ومواد یست که بطور مستقیم ویاغیرمستقیم د رتولید محصول مورد استفاده قرارمیگیرد .

٤ـ مالکیت موءسسه نسبت به کالای معین شرط لازم برای محاسبه کالای مذکور د رشمار موجودی کالای آن موءسسه میباشد . بنابراین کالا هائیکه بطور امانی د رموءسسه بمعرض فروش گذاشته میشوند ویا کالا هائیکه فروخته شده ولی هنوز ازانبار خارج نگردیده رانباید جزو موجودی کالای موءسسه بحساب آورد . کالائیکه خریداری گردیده وهنوز تحویل نشده راباید جزو موجودی کالای موءسسه خریدار منظور داشت . حالا که تاحدودی بمفهوم موجودی کالا آشنا شدیم باید گفت ارزیابی ومحاسبه دقیق وصحیح موجودی کالا د رمحاسبه سود وزیان نقش مهمی را ایفا مینماید . برای نشان دادن نقش موجودی کالا د ر تعیین سود وزیان صحیح ودقیق فرمول ومحاسبه سود ناویژه راذیلا مینویسم .

قیمت تمام شده کالای فروش رفته ـ فروش خالص = سود ناویژه د وره مالی

د وره مالی

موجودی کالای آخر د وره ـ خرید طی د وره + موجودی کالای اول د وره = قیمت تمام کالای فروش رفته د ر د وره مالی

باتوجه به فرمولهای فوق مشخص میشود که ارزیابی وصحت موجودی کالا نقش مهمی د رمحاسبه سود وزیان موءسسه د ارد که روشهای محاسبه د رقسمت های خود توضیح داده میشود . باتوجه به تعریف فوق بطورکلی موجودی کالا شامل موجودی های

جنسی ، مواد خام ، محصول نیمه‌تمام (ساخته) ، کالای ساخته‌شده میباشد .

که در بعضی موءسسات فقط موجودی اجناس آن موجودی کالای تجارتخانه را نشان میدهد و بعکس در موءسسات صنعتی و تولیدی موجودی کالا از مواد خام ، محصول نیمه‌ساخته (کالای در جریان سوخت ، کالای ساخته‌شده (تکمیل شـــــده) تشکیل شده است که ذیلاً هریك از آنها تعریف میشوند .

الف ـ موجودی جنســی : a. merchendise

شامل کلیه انواع کالا هائیست که در فروشگاهها و عمده فروشی ها و تجارتخانه‌ها بمنظور فروش خریداری و نگاهداری و در اختیار مشتریان قرار میگیرد . این موجودی ممکن است شامل انواع مواد خام مصرفی ، مواد ساخته‌شده و یـــا هر دو آنها باشد . و از خصوصیات این نوع کالا ها آن است که غالباً بصورتی که خریداری شـــده بفروش میرســـد .

ب ـ موجودی مواد اولیه ـ مواد خام : b. raw materials

عبارت از کلیه مواد و کالا هائیست که بمنظور ساخت و تغییر شکل توســـط یك سازمان صنعتی و یا تولیدی خریداری شده و هنوز وارد مرحله ساخت و یا تولیـــد نگردیده است . تذکار این نکته لازم است که بعضی مواد ممکن است از نظر یـــك موءسسه کالای ساخته‌شده باشد و از نظر موءسسه خریدار مواد اولیه تلقی گردد مانند نخ که از نظر کارخانه ریسندگی جزو کالای ساخته‌شده و از نظر کارخانـــه بافندگـــی جزو مواد اولیه محسوب میشود . و یا پارچه از نظر کارخانه بافندگـــی

کالای تکمیلی ولی ازنظر کارخانه‌د وزندگی مواد اولیه‌میباشد .

پ ـ کالای درجریان ساخت (محصول نیمه‌تمام) c. work in process

عبارت ازمواد خامی استکه‌درجریان تولید قرارگرفته‌وهنوز تکمیل نشده‌استو یابعبارتدیگر پس ازطی مراحل‌دیگر تبدیل به‌کالای ساخته شده خواهد شد . مانند اتومبیلی استکه‌قطعات آن سوار شده‌ولی هنوز رنگ نشده‌است .

ت ـ کالای ساخته‌شده (تکمیل‌شده) d. finished goods

عبارتاز محصولی است که‌ساخته‌وتکمیل شده‌وآماده‌برای‌فروش میباشد .

ث ـ موجودی‌ملزومات : e. supplies

ملزومات اصولاً به‌سه‌گروه‌تقسیم‌میشود . ۱ـ ملزومات کارخانه (تولیدی) ۲ـ ملزوماتمربوط به‌قسمت توزیع و فروش ۳ـ ملزومات اداری .

ملزوماتتولیدی‌عبارتازمواد خامی استکه درجریان‌تولید کالا بطور غیرمستقیم مورد استفاده قرارمیگیرد بدون اینکه‌قسمت مهمی ازآنرا تشکیل بدهد . مانند روغنی که‌به‌ماشین آلات جهت روان‌شدن آن زده‌میشود .

ملزومات فروشگاه عبارتاز موادی استکه‌برای‌فروش درقسمت توزیع وفروش مورد مصرف قرار میگیرد مانند لوازم التحریر ونظایر آن .

ملزوماتاداری نیز عبارت از ملزوماتی استکه‌درقسمت اداری سازمان‌مورد ـ

استفاده قرار میگیرد ، مانند کاغذ ، مداد ، کاربن ، نظایر آن .

ج ـ سیستم ادواری محاسبه موجودی کالا : f. periodic sistem

بطورکلی تعیین موجودی کالا بیکی از دو روش اصلی بنامهای ـ "محاسبه ادواری موجودی کالا " و " محاسبه دائمی موجودی کالا " بعمل میآید که در این قسمت روش ادواری جهت تعیین موجودی کالا مورد بحث قرار میگیرد . در این روش کالای موجود در پایان دوره مالی یا سایر مواقع که دانستن موجودی کالا ضروری بنظر میرسد بطریقی که آنرا موجودی بردار ای عینی یا اندازه گیری حقیقی موجودیها نامیده میشود با اندازه گیری کالای مذکور تعیین میگردد . ویا بعبارت دیگر در مواقع لزوم ودر پایان دوره مالی برای تعیین مقدار موجودی آنرا مورد شمارش قرار داده وبدینوسیله از تعداد ومقدار آن آگاهی حاصل می نمایند وحسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد که میزان موجودی کالا را در مواقع ضروری ودر پایان دوره نشان دهد . در این روش کلیه خریدها در حسابی بنام حساب خرید کالا بدهکار میگردد وکلیه برگشت ازخرید در این حساب ویا حساب جداگانه ای بنام برگشت ازخرید بستانکار میگردد وحسابی بنام موجودی کالا وجود ندارد . وکالاهائیکه بفروش میرسد در حساب فروش بستانکار شده وکالای برگشتی در حساب برگشت ازفروش بدهکار میگردد . بنابراین حسابی بنام موجودی کالا در این روش نگهداری نمیشود تا در مواقع لزوم برای محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته ویا موجودی کالا بآن مراجعه نمود .

بنابراین موءسساتی که ازاین روش استفاده میکنند ناگزیرند در پایان دوره مالی ویا سایر مواقع منظور تعیین موجودی کالا اقدام بموجودی برداری وشمارش انبار نمایند . تا بدینوسیله بتوانند سود ویا زیان ویژه دوره مالی را محاسبه کنند . عیب این روش آن استکه چنانچه کالائی دزدیده شده باشد ویا خراب وازبین رفته باشد جزو قیمت تمام شده کالای فروش رفته منظور میگردد بعلت اینکه موقعیکه موجودی برداری گردید یعنی مقدار کالائی که در انبار موجود نیست جزو کالای فروش رفته میباشد بنابراین چنانچه در فاصله زمانی بین دو موجودی برداری کالائی ازبین رفته باشد ویا دزدیده شده باشد جزو کالای فروش رفته محسوب شده در نتیجه سود وزیان دوره باواقعیت تطبیق نمی کند .

دیگر اینکه زمان لازم برای شمارش دقیق انبار زیاد است وچون معمولا "قبل از تهیه صورت حساب سود وزیان این عمل انجام میگیرد معمولا " بعلت کمبود وقت بطور صحیح موجودی برداری انجام نمی گیرد .

چ- سیستم محاسبه دائمی موجودی کالا : g. perpetual system

در روش محاسبه دائمی موجودی کالا یك حساب برای موجودی کالا نگهداری میشود ویا اگر کالا های متنوعی باشد برای هر کالا یك حساب موجودی کالا نگهداری میگردد . خرید کالا ویا کالا هائیکه بانبار وارد میشود در بدهکار این حساب و فروش کالا ویا کالا هائیکه ازانبار خارج میگردد در بستانکار این حساب ثبت میگردد . در نتیجه مانده حساب در هرزمان حاکی از موجودی کالای مذکور در آن تاریخ

میباشد . وقیمت کالای فروش رفته نیز بدین ترتیب تعیین میگردد . زمانیکه کالا بفروش میرود حساب موجودی کالا بستانکار وحساب قیمت تمام شده کالای فروش رفته بدهکار میگردد . این روش بعلت اینکه در هر زمان مقدار موجودی کالا وقیمت تمام شده کالای فروش رفته جهت محاسبه سود وزیان در اختیار استفاده کنندگان قرار میدهد روش خوبی بنظر میرسد . وتنها عیب این روش آن است که احتمال دارد مانده موجودی کالای ثبت شده در دفاتر با موجودی که واقعاً در انبار وجود دارد فرق داشته باشد . بنابراین در این روش برای کنترل بیشتر در فاصله زمانی های لازم از موجودی انبار صورتبرداری می شود وبا موجودی دفاتر تطبیق داده میشود . این روش بیشتر در موءسسات صنعتی ، عمده فروشی مورد استفاده قرار میگیرد .

ح ـ روشهای محاسبه ارزش موجودی کالا (ارزیابی موجودی کالا :

h. costing methods

همانطوریکه فوقاً تشریح گردید دو سیستم برای محاسبه موجودی کالا وجود دارد که این سیستمها عبارت بودند از سیستم محاسبه ادواری موجودی کالا و سیستم محاسبه دائمی موجودی کالا . بهرحال هر سیستمی که موءسسات برای ـ محاسبه موجودی خود ترجیح دهند موقعیکه خرید انجام میگیرد ممکن است کالا ها به قیمت مختلفی خریداری شوند . وهمچنین موءسسات غالباً در یک دوره مالی قادر نیستند تمام موجودی خود را بفروش برسانند ویا بعبارت دیگر

همیشه مقداری کالا درانبار موجود میباشد . درنتیجه مسئله‌ای که حسابداران با آن مواجه هستند این است که باوجود تنوع درقیمت خرید کالا های گوناگون کالای فروش رفته باچه قیمتهائی خریداری شده است. وهمچنین موجودی کالای باقیمانده انبار باچه قیمتی خریداری شده است. ویابعبارتدیگرمشکل حسابداران ارزیابی دقیق وصحیح قیمت تمام شده کالای فروش رفته وهمچنین تعیین قیمت موجودی کالا درپایان دوره مالی میباشد .

روشهای مختلفی برای ارزیابی موجودی کالا وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از: روش تعیین قیمت تمام شده واحد های مشخص کالا ، روش محاسبه میانگین ، روش اولین صادره ازاولین وارده ، روش اولین صادره از آخرین وارده که ذیلا" هر کدام ازآنها شرح داده میشود . تذکار این نکته لازم است که این روشها در موءسساتی بکار میرود که سیستم ادواری برای محاسبه کالا بکار میبرند .

خ - روش محاسبه میانگین : i. average cost

دراین روش فرض براین است که موجودی آخر دوره وهمچنین کالا های فروش رفته ترکیبی ازکالا های آماده برای فروش میباشد واین روش بیشتر درمورد کالا هائی که بصورت مایع میباشد صدق میکند مانند بنزین که باقیمتهای مختلف خریداری میشود ودرانبار ذخیره میگردد بنابراین موجودی آخر دوره ویامقداری که فروش رفته است ازترکیب ومیانگین قیمتهای خریداری شده تشکیل شده است. برای محاسبه موجودی کالا ازاین روش قیمت میانگین کالای خریداری شده راتعیین نموده و

سپس موجودی کالای آخر دوره و همچنین قیمت تمام شده کالای فروش رفته را بر مبنای آن محاسبه میکنند . برای روشن شدن مطلب فرض میکنیم اطلاعات زیر در دست است .

تعداد کالای آماده برای فروش ۵۹۰۰ واحد

قیمت کالای آماده برای فروش ۵۹۰۰۰۰ ریال

با در دست داشتن اطلاعات فوق می فهمیم قیمت تمام شده یك واحد کالا ۱۰۰ ریال ($\frac{۵۹۰۰۰۰۰}{۵۹۰۰}$) میباشد . بنابراین اگر موجودی کالا در آخر دوره ۱۵۰۰ واحد باشد برای محاسبه موجودی کالا و قیمت تمام شده کالای فروش رفته بطریق زیر عمل میگردد .

موجودی آخر دوره = ۱۵۰۰ × ۱۰۰ = ۱۵۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۵۹۰۰۰۰ − ۱۵۰۰۰۰ = ۴۴۰۰۰۰ ریال

مثال دیگر : اطلاعات زیر از دفاتر تجارتخانه حسینی در پایان دوره مالی منتهی به اسفند ماه سال ۲۵۳۵ در دست است .

موجودی کالا در اول دوره	۱۰۰۰ واحد	قیمت هر واحد	۵۰ ریال	جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال
خرید در تاریخ اول شهریور ماه	۳۰۰۰ واحد	" "	۴۰ "	" ۱۲۰۰۰۰ "
" " پانزدهم آبان ماه	۷۰۰۰ "	" "	۷۰	" ۴۹۰۰۰۰
" " دهم اسفند ماه	۴۰۰۰	" "	۸۰	۳۲۰۰۰۰
	۱۵۰۰۰		۲۴۰	۹۸۰۰۰۰

موجودی کالای آخر دوره ۳۰۰۰ واحد .

در این روش برای محاسبه موجودی کالای آخر دوره از طریق زیر محاسبه میشود .

ریال ۶۰ = $\frac{۲۴۰}{۴}$ = قیمت متوسط (میانگین) هر واحد کالا

ریال ۱۸۰۰۰۰ = ۶۰ × ۳۰۰۰ = موجودی کالای آخر دوره

ریال ۸۰۰۰۰۰ = ۱۸۰۰۰۰ − ۹۸۰۰۰۰ = قیمت تمام شده کالای فروش رفته

د ـ روش اولین صادره از اولین وارده j. first in first out

در این روش فرض بر این است که کالا هائی که اول وارد انبار میشود ابتدا فروخته شده و موجودی کالا در آخر دوره از کالا هائی که در آخر خریداری شده است تشکیل شده است و یا بعبارت دیگر نخستین فروش های دوره مالی از موجودی کالا در ابتدای دوره مالی و نخستین خرید ها بعمل آمده و بنابراین موجودی کالا در پایان دوره مالی یا تاریخ ارزیابی از آخرین خرید های کالا میباشد . هرچند این فرضیه در عمل با واقعیت تطبیق نمی کند و عملاً کالا هائیکه زودتر خریداری شده و در انبار در زیر سایر کالا ها قرار گرفته است دیرتر از همه بفروش میرسد . حسن این فروش در آن است که قیمت تمام شده موجودی کالای آخر دوره با آخرین قیمت های خرید و قیمت کالا در بازار روز نزدیکتر است و موجودی کالای آخر دوره که دیرتر از نامه نشان داده میشود معمولاً با واقعیت نزدیکتر است . روش محاسبه موجودی کالا از این روش بطریق زیر است .

فرض کنیم مانند مثال بالا اطلاعات زیر در دست است :

موجودی اول سال ۱۰۰۰ واحد فی (قیمت هر واحد) ۵۰ ریال

جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال

خرید بتاریخ اول شهریور ماه ۳۰۰۰ واحد فی (قیمت هر واحد) ۴۰ ریال

جمعاً ۱۲۰۰۰۰ ریال

" " پانزدهم آبان ماه ۷۰۰۰ ۷۰ ریال

جمعاً ۴۹۰۰۰۰ ریال

" " دهم اسفند ماه ۴۰۰۰ ۸۰ ریال

جمعاً ۳۲۰۰۰۰ ریال

۱۵۰۰۰	۲۴۰	۹۸۰۰۰۰ ریال

موجودی آخر دوره ۳۰۰۰ واحد میباشد .

همانطوریکه در بالا توضیح داده شد در این روش فرض بر این است کالا هائیکه اول خریداری شده اول فروش رفته است ویا بعبارت دیگر فروش کالا بترتیب خرید است بنابراین موجودی کالای آخر دوره شامل کالا هائی است که در آخر خریداری شده است بنابراین ۳۰۰۰ واحد موجودی آخر دوره شامل کالا هائی است که با قیمت ۸۰ ریال خریداری شده در نتیجه :

موجودی کالای آخر دوره = ۳۰۰۰×۸۰ = ۲۴۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۹۸۰۰۰۰ − ۲۴۰۰۰۰ = ۷۴۰۰۰۰ ریال

در این روش موقعیکه قیمت کالای خریداری شده روبافزایش باشد . قیمت موجودی

کالا پایان دوره بیشتر وقیمت تمام شده کالای فروش رفته کمتر از روشهای دیگر نشان داده میشود . در نتیجه سود ویژه باتتخاذ این روش بیشتر تعیین میگردد . واین عمل ونتیجه در موقعیکه قیمت کالا در بازار روبکاهش است بعکس میباشد .

ز ـ روش اولین صادره از آخرین وارده : k. last in first out

در این روش بخلاف روش فوق فرض براین است که نخستین فروشهای دوره مالی از آخرین خریدها بعمل میآید وموجودی کالا در پایان دوره مالی ویا تاریخ ارزیابی ازموجودی ابتدای دوره مالی واولین خریدهای دوره مالی تشکیل شده است . با استفاده ازاین روش برای ارزیابی موجودی کالای پایان دوره بطریق زیر عمل میگردد .

فرض میکنیم مانند مثالهای قبل اطلاعات زیر در دست است .

موجودی کالا ابتدای دوره	۱۰۰۰ واحد		قیمت هر واحد ۵۰ ریال	جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال
خرید در تاریخ اول شهریور ماه	۳۰۰۰ "	"	۴۰ ریال	۱۲۰۰۰۰ "
" پانزدهم بهمن ماه	۷۰۰۰ "	"	۷۰	۴۹۰۰۰۰ "
" دهم اسفند ماه	۴۰۰۰	"	۸۰	۳۲۰۰۰۰ "
	۱۵۰۰۰			۹۸۰۰۰۰ ریال

موجودی کالا در پایان دوره مالی ۳۰۰۰ واحد میباشد .

چنانچه بفرض این روش توجه شود میتوان فهمید موجودی کالای آخر دوره وقیمت تمام شده کالای فروش رفته بطریق زیر بدست میآید .

موجودی کالای آخر دوره = ۱۰۰۰×۵۰ + ۲۰۰۰×۴۰ = ۱۳۰۰۰۰ ریال

قیمت تمام شده کالای فروش رفته = ۹۸۰۰۰۰ − ۱۳۰۰۰۰ = ۸۵۰۰۰۰ ریال

با اعمال این روش در مواقعی که قیمتها در بازار رو بافزایش است موجودی کالای پایان دوره کمتر و قیمت تمام شده کالای فروش رفته بیشتر از روش میانگین و روش اولین صادره از اولین وارده نشان داده میشود . در نتیجه سود ویژه از این روش کمتر تعیین میگردد . و بدیهی است چنانچه قیمت در بازار رو به کاهش باشد عکس این حالت پیش میآید .

معایب این روش عبارتست از :

۱ـ اتخاذ روش فوق معمولاً با خط مشی موءسسات تطبیق نمی کند زیرا در عمل سعی میشود کالاهائیکه زودتر خریداری میشود زودتر بفروش برسد و این کوشش بخصوص در موءسساتی که کالایشان در معرض کهنه شدن ، از مد افتادن است بیشتر است .

۲ـ بعلاوه چون در روش اولین صادره از آخرین وارده موجودی کالای پایان دوره به قیمت تمام شده موجودی کالا در ابتدای دوره مالی ارزیابی میشود و همه ساله این روش تکرار میگردد ممکن است موجودی کالا در پایان یکسال برمبنای قیمتهای چند سال قبل تعیین شده باشد و بعبارت دیگر مبلغی که در این روش بعنوان موجودی کالا در ترازنامه نشان داده میشود دور از حقیقت بوده و واقعیت امر را در تاریخ ترازنامه حکایت نمیکند . و باعث گمراهی اشخاصی است که اقلام در ترازنامه

راتجزیه‌وتحلیل میکنند .

ر- روش‌تعیین قیمت‌تمام‌شده واحد های مشخص‌کالا :

1. specific identification

در این روش برای هرکالا یك کارت‌مشخصات‌تعیین نموده که در آن قیمت خرید وسایر اطلاعات مربوط به‌کالا نوشته‌میشود وروی‌آن نصب میگردد .

بنابراین موجودی کالای آخر دوره ویا تاریخ ارزیابی از روی این کارتها مشخص میگردد . این روش بهترین ومناسبترین طریقه محاسبه موجودی کالا ست ولی بندرت‌میتوان آنرا بکاربرد . واین روش در مواردی میتواند بکاررود که خرید و فروش کالا تعداد معدود باشد مثل موءسساتیکه‌اتومبیل میفروشند میتوانند برای هریك کارتی تعیین نمایند که‌مشخص کننده آنان باشد . همانطوریکه‌گفته شد اتخاذ این روش درعمل بسیارمشکل میباشد ومستلزم هزینه زیادی است.

برای ارزیابی موجودی کالا ازاین روش‌بطریق زیرعمل میگردد .

فرض‌کنیم اطلاعات زیردر دست است.

موجودی اول سال	۱۰۰۰	واحد	فی ۵۰ ریال	جمعاً ۵۰۰۰۰ ریال
خرید اول شهریورماه	۳۰۰۰	واحد	فی ۴۰ "	۱۲۰۰۰۰ ریال
" پانزدهم آبان ماه	۷۰۰۰	"	" ۷۰ "	۴۹۰۰۰۰ ریال
" دهم اسفند ماه	۴۰۰۰	"	" ۸۰ "	۳۲۰۰۰۰ ریال
	۱۵۰۰۰			۹۸۰۰۰۰ ریال

موجودی کالا آخر دوره ۳۰۰۰ واحد است.

اگرطبق فرضیه برای هریک از کالا ها کارت مشخصات که در آن قیمت وسایر اطلاعات کالا نوشته شده باشد تهیه گردد بدین طریق مشخص میگردد چه مقدار از ۳۰۰۰ واحد کالای آخر سال از کالائی است که قیمت آن ۵۰ ریال بوده وچه مقدار از کالائی است که قیمت هر واحد آن ۴۰ ریال بوده وغیره . وبدین ترتیب موجودی کالا در پایان دوره ودر نتیجه قیمت تمام شده کالای فروش رفته تعیین میگردد ؛

دفتر روزنامه : JOURANLS

بطوریکه در تعریف حسابداری اشاره شد نخستین مرحله حسابداری ثبت معاملات است ودراین مرحله کلیه فعالیت ومعاملات مالی موءسسات بترتیب تاریخ وقوع در دفتری بنام دفتر روزنامه ثبت میشود . بنابراین دفتر روزنامه عبارت از دفتری است که کلیه معاملات موءسسات در آن وبترتیب تاریخ وقوع ثبت گردیده و توضیحات لازمه داده میشود . پس از ثبت معاملات در دفتر روزنامه که مرحله اول حسابداری است کلیه اقلام ثبت شده معمولا " هفته ای یکبار به دفتر کل وحسابهای مربوطه انتقال میابد . نحوه ثبت در دفتر روزنامه در قسمت ثبت معاملات توضیح داده شد ودراین قسمت انواع دفتر روزنامه توضیح داده میشود . در هر موسسه باتوجه بچگونگی حجم فعالیتهای موءسسه از انواع خاص دفتر روزنامه استفاده میگردد . ساده ترین ومتداولترین نوع دفتر روزنامه دفتریست که بنام دفتر روزنامه عمومی

ویا دفتر روزنامه دوستونی است . در موءسسات بزرگ که حجم فعالیت آن بسیار زیاد میباشد و روزانه صدها هزار داد وستد انجام میگیرد از دفاتر دیگری که بنام دفاتر روزنامه اختصاصی معروفاست استفاده میشود که این دفاتر عبارتند از دفتر روزنامه پرداختی صندوق ، دفتر روزنامه دریافتی صندوق ، دفتر روزنامه خرید ، دفتر روزنامه فروش که ذیلاً هرکدام از آنها شرح داده میشود .

الف ـ دفتر روزنامه پرداختی صندوق a. cash dislursmento

دفتر روزنامه پرداختی صندوق یکی از دفاتر روزنامه اختصاصی میباشد و غالباً موءسساتی که روزانه صدها داد وستد انجام میدهند وپرداختهای نقدی زیادی دارند برای سهولت ثبت معاملات در دفتر روزنامه وهمچنین صرفه جوئی در وقت از این نوع دفاتر استفاده مینمایند . این دفتر برخلاف دفتر روزنامه عمومی که دارای دوستون (بدهکار وبستانکار) میباشد دارای چندین ستون است. یک ستون آن اختصاص به پرداختی صندوق ویا بعبارتدیگر بستانکار صندوق است وستونهای دیگر مربوط به حسابهائی است که با صندوق ارتباط داشته وپرداختی صندوق در آنها اثر میگذارد . معمولاً این ستونها شامل بستانکاران ، حقوق پرداختی ، اجاره بها و سایر حسابهائی است که بسته به فعالیت موءسسه بیشتر مورد استعمال قرار گرفته وطرف حساب صندوق میباشند . فرم دفتر روزنامه پرداختی صندوق بشکل زیر است :

دفتر روزنامه پرداختی صندوق

تاریخ	شرح (گیرنده وجه)	صندوق بستانکار	بستانکاران بدهکار	حقوق پرداختی بدهکار	اجاره پرداختی بدهکار		هزینه های متفرقه		
						حساب	عطف	بدهکار	بستانکار
۳۵/۲/۱	موسسه احمدیان	۱۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰						
۳۵/۴/۲	شرکت ماکس	۱۴۰۰۰۰				ساختمان	۱۱	۲۰۰۰۰	
"	"					اسناد پرداختی	"		۶۰۰۰۰
	موازنه	۲۴۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰					۲۰۰۰۰۰	۶۰۰۰۰

اگر به‌ثبت های فوق که‌بعنوان مثال نوشته‌شده‌توجه‌گردد . در تاریخ ۱ / ۲ / ۳۵

تجارتخانه حمیدی مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال بدهی خود را به‌موءسسه احمدیان

پرداخت نموده‌است . در این روش بجای اینکه دو قلم ثبت انجام‌گیرد به آسانی

ستون صندوق که‌پول پرداخت نموده‌بستانکار بدهکار گردیده‌است . و یا

تجارتخانه حمیدی ساختمانی بمبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال از شرکت ماکرخریداری

نموده‌که ۱۴۰۰۰۰ ریال آنرا نقداً پرداخته وبرای بقیه سفته‌صادر نموده‌است

که‌بصورت فوق ثبت گردید . واین دفاتر بمنظور آسانی وسهولت وصرفه‌جوئی

در وقت نگهداری میشود . یکی ازنکات قابل تذکار آن استکه‌جمع‌ستون های

بدهکار وبستانکار باید باهم‌برابرباشد . همچنین تعداد ستونها بستگی

به‌ترکیب‌وفعالیت موءسسه‌دارد . در پایان هرماه‌ستونهای اختصاصی جمع زده

شده و یکسره به‌حسابهای مربوطه در دفتر کل نقل میگردد .

ب ـ دفتر روزنامه‌دریافتی صندوق : b. cash reciept

این دفتر نیزمانند دفترروزنامه‌پرداختی دارای‌چند ستون میباشد که‌یک

ستون آن به‌صندوق اختصاص دارد وکلیه‌دریافتیهای در صندوق آن بدهکارمیگردد و ـ

ستونهای دیگرمربوط به‌حسابهائی استکه‌دریافتی صندوق در آنها اثرمیگذارد و

معمولاً شامل حساب بدهکاران ، تخفیفات نقدی فروش ، فروش وحسابهای متفرقه

دیگر میشود در این جا فرم آن بشرح زیر نمایش داده میشود .

دفتر روزنامه دریافتی صندوق

تاریخ	شـــــرح	صندوق بدهکار	تخفیفات فروش بدهکار	بدهکاران بستانکار	فروش بستانکار	متفرقـــه			
						حساب		بدهکار	بستانکار

پ ـ دفتر روزنامه عمومی (دوستونی) : c. general

دفتر روزنامه‌عمومی ساده‌ترین‌ومتداولترین‌نوع دفترروزنامه‌میباشد . این‌دفتر دارای دوستون مبلغ(بدهکار وبستانکار) میباشد و معمولا " درموءسسات کوچك مورد استفاده قرار میگیرد . وفرم آن‌بصورت زیراست .

دفتـــر روزنامه‌عمومی

تاریخ	شـــرح	عطـف	بدهکار	بستانکار

ت ـ دفتر روزنامه‌خریـــد : d; purchase

یکی دیگرازانواع دفتر روزنامه اختصاصی دفترروزنامه خرید میباشد .

دراین دفتر یک ستون اختصاص به‌بستانکاران دارد . علت اختصاص داده‌یک ستون به‌بستانکاران آن‌است که‌این خرید ها معمولا " بصورت نسیه‌انجام‌میگیـرد وبرای سهولت وصرفه‌جوئی در وقـت ازاین دفاتر استفاده‌میشود . ازمحسنات دیگر این‌نوع دفاتـر آن‌استکه نقل اقلام مندرج درآن به‌حسابهای مربوطـه دردفتر کل‌بآسانی صورت‌میگیـرد . فرم دفترروزنامه خرید بصورت زیـراست .

تاریخ	شرح (نام)	بستانکاران بستانکار	ملزومات بدهکار	کـالا بدهکار	متفرقـــــه			
					حساب	عطف	بدهکار	بستانکار

ث ـ دفتر روزنامه‌فروش : e. sales

دراین دفترکلیه معاملات فروش نسبه ثبت میگردد . ویك ستون اختصاص به‌بدهکاران دارد وستونهای دیگر مانند سایر دفاتر اختصاصی بستگی به حجم ونوع فعالیت موءسسه دارد نمونه دفتر روزنامه فروش بشکل زیراست :

دفتر روزنامه فروش

تاریخ	شرح	شماره سیاهه	بدهکاران بدهکار	فروش بستانکار	مالیات بر فروش بستانکار	متفرقه			
						حساب	عطف	بدهکار	بستانکار

LEASE

اجـــــــاره :

عبارتازیك توافق وقرارداد انتقال حق استفاده ازیك دارائی بین مالك آن وشخص دیگر (استفاده کننده ازدارائی) معمولا" درقبال پرداخت قسطی میباشد . مانند اجاره خانه ونظایر آن . غالبا" مدت استفاده وهرنوع محدودیت استفاده ، مبلغ پرداختی ، و فاصله زمانی پرداخت درقرارداد ذکرمیگردد .

LIABILITIES

بدهـــــی :

بدهی یك موءسسه عبارتازمبلغی استکه موءسسه مذکور بافراد و یـــــا موءسسات دیگربدهکاراستیابعبارت دیگر بدهی عبارتازحق وحقوقی اســـت که سایر اشخاص (غیراز صاحب یاصاحبان موءسسه) نسبتبه دارائی یك موءسسه دارند . ارقامی که درسمتچپ ترازنامه تحت عنوان بدهی نوشته میشود معرف چنین دیونی میباشد . ومعمولا" این نوع دیون درمقابل خرید دارائی بطـــور نسیه ویا دریافت وام بوجود میآید . بدهی موءسسات را اصولا" به بدهی جـــاری وبدهی طویل المدت وبدهی احتمالی تقسیم میکنند که ذیلا" شرح داده میشود :

الف ـ بدهی جاری : a. current

بدهی جاری عبارت از دیونی استکه معمولا" باید درعرض مدتی کوتـــاه وغالبا" ازمحل دارائی جاری موءسسه پرداخت گردد . انواع مهم این نوع بدهـــی عبارتاستازبستانکاران ، اسناد پرداختنی (کوتاه مدت) حقوق پرداختنـــی پیش دریافت درآمد ونظایـــر آن .

ب ـ بدهی احتمالی : b. contingent

بدهی احتمالی عبارتاز دیونی استکه برای موءسسه قطعی نمیباشد .

برای روشن شدن مطلب میتوان تنزیل سفته را نام برد . چنانچه دارنده ـ

سفته قبل از سررسید آن بعللی سفته را نزد بانك تنزیل نماید وپول آنـــرا

دریافت کند . این یك نوع بدهی احتمالی برای او بوجود میآورد . چون اگـر

صادرکننده سفته در زمان سررسید سفته مبلغ پول را نپرداخت مسئول دارنده سفتـــه

می باشد وبدهی او قطعی میگردد . وتا زمان سررسید این بدهی جزو بدهی

احتمالی شخص تنزیل کننده میباشد .

پ ـ بدهی طویل المدت : c. long-term

عبارتاز بدهی استکه زمان سررسید ویا بعبارت دیگر بازپرداخت آن در

آینده نسبتاً دورمیباشد ومعمولاً بیش از یکدوره مالی است . مهمترین نوع بدهـی

طویل المدت عبارتاز دیون رهنی واوراق قرضه ای است که برخی از موءسســات

جهت توسعه فعالیتهای خود صادرو برای فروش ببازار عرضه میکنند .

بـــازار : MARKET

در اصطلاح حسابداری عبارتاستاز جاومحلی که در آن اوراق بهادار مانند

اوراق قرضه ، سهام ونظایر آن بطورآزاد خرید وفروش میشود .

دارائی نقدی (پولی) : MONETARY ASSETS

عبارتاز مجموع برخی از دارائی جاری که یا نقد هستند و یا قابلیت آنهـا

به‌نقد بسیار زیاد است . این نوع ارائی شامل پول نقد ، موجودی در بانک ، سهام قابل فروش (سرمایه‌گذاری شده در سایر موءسسات) ، بدهکاران - (کوتاه‌مدت) واسناد دریافتنی (کوتاه‌مدت) میباشد .

NOTES

اسناد تجاری :

اسناد تجاری در معنای وسیع کلمه شامل تعداد زیادی از اسناد است که روزانه در موءسسات تجاری تهیه ورد وبدل میگردد . این قبیل اسناد غالباً بجای وجه نقد مورد استفاده قرار میگیرد ویا از وجود دینی حکایت مینماید . مانند چك ، چك تضمین شده ، حواله‌های پرداخت وجه ، حواله صندوق ، سفته ، برات و نظایر آن :

الف - اسناد پرداختنی : a. payable

بطور کلی معاملات در موءسسات تجاری یا بطور نقد انجام میشود یا بطور نسیه . معاملات نسیه نیز بر دو نوع است . یکی اینکه خریدار با فروشنده قرار میگذارد تمام یا قسمتی از بهای کالای خریداری شده را بعداً بپردازد . ویا اینکه در مقابل این خرید سندی به فروشنده تسلیم مینماید . مبلغ این سند در حساب اسناد پرداختنی خریدار بستانکار میگردد . بنابراین مانده حساب اسناد - پرداختنی حاکی از بدهی موءسسه به افراد وموءسسات در مقابل خرید نسیه ویا وام دریافتی است که در ازای آن سندی (سفته ، چك ، برات نظایر آن) رد وبدل میگردد . این حساب جزو بدهی موءسسه بوده ودر ترازنامه در طبقه بدهی جاری -

نشان داده میشود .

ب ـ اسناد دریافتنی : b. receivable

عبارت از اسنادی است که در مقابل فروش نسیه ویا پرداخت وام کوتاه مدت دریافت میگردد. مانده این حساب حاکی از طلب موءسسه از افراد ویا موءسسات دیگر در مقابل فروش نسیه ویا وام پرداختی است که در ازای آن سندی (چک ، سفته ، برات ، نظایر آن) رد وبدل میگردد . این حساب جزو دارائی موءسسه بوده ودر ترازنامه در طبقه دارائی جاری قرار میگیرد . همانطوریکه قسمتی از مطالبات (حساب بدهکاران) ممکن است بنظر لا وصول آید امکان وصول برخی از اسناد دریافتنی نیز ممکن است مورد تردید واقع شود . بنابراین بهتر است در تاریخ تنظیم ترازنامه معادل اسنادیکه وصول آن مشکوک بنظر میرسد به حساب هزینه دوره منظور نموده ومعادل همان مبلغ در حساب اندوخته برای اسناد مشکوک الوصول ثبت کرد .

سرمایه صاحب یا صاحبان موءسسه : OWNERS EQUITY

سرمایه عبارتست از حق یا علاقهٔ صاحب یا صاحبان موءسسه نسبت به دارائی موءسسه مذکور میباشد ویا بعبارت دیگر آن قسمت از دارائی موءسسه وسازمان میباشد که توسط سرمایه گذاران وصاحبان آن تاءمین گردیده است. ومقدار آن از تفاضلهای موءسسه از جمع دارائی بدست میآید . بطور کلی سرمایه متعلق به هر موءسسه از دو مبلغ حاصل میشود . ۱ ـ سرمایه گذاری صاحب یا صاحبان موءسسه .

۲ـ سود ویژه (پس از تمام هزینه ها و سود تقسیم شده) حاصل از فعالیتهای مؤسسه که در سازمان باقی میماند. و یا بعبارت دیگر افزایش در سرمایه از طریق تحصیل سود خالص نتیجه شده از فعالیت های مؤسسه انجام میگیرد.

شرکتهای غیر سهامی : PARTNER SHIP

عبارت از شرکتهائی هستند که سرمایه آن بوسیله دو یا چند نفر تأمین گردیده است و یا بعبارت دیگر سرمایه آن متعلق به دو و یا چند نفر شریک میباشد. در این شرکتها در صورتیکه شرکت نامه منع نکرده باشد سهم هریك از شرکاء از سود بسرمایه وی اضافه میگردد. و نحوه فعالیت شرکتهای غیرسهامی و اداره امور آن در نوشته ای که بنام شرکت نامه معروف است تعیین میگردد. اخذ مالیات در شرکتهای غیرسهامی برمبنای درآمد هر فرد میباشد. یعنی مالیات بر روی درآمد شرکت تعیین نمی گردد بلکه هر شخص به نسبت سودی که دریافت مینماید به دولت مالیات میپردازد.

حقوق بازنشستگی : PENSIONS

عبارت از حقوق و یا مزایائی است که هر سازمان به افراد و کارکنان خود پس از بازنشستگی پرداخت مینماید. و معمولاً این حقوق در کشور امریکا بوسیله سازمانهائی (مانند بانك، شرکتهای بیمه) بغیر از شرکت کارفرما پرداخت میگردد. و چون در زمانیکه شخص شاغل است کارفرما همه ماهه مبلغی ببانك و یا شرکت بیمه جهت حقوق بازنشستگی کارمند خود پرداخت مینماید.

PETTY CASH

وجه‌نقد (پول‌نقد) جزئی :

درموءسسات‌پرداخت هزینه‌های‌جاری وضروری روز مره‌که‌مبلغ آن‌کم میباشد توسط چك غالبا" موجب اتلاف وقت‌ومستلزم‌هزینه‌است. بدین منظور بعض موءسسات همیشه مبلغ جزئی پول‌نقد درسازمان‌جهت پرداخت ایتنوع‌هزینه‌های‌ضروری وفوری‌نگهداری‌می نمایند .واصطلاح فوق بدین معنی میباشد .

PRINCIPAL

اصل سرمایه :

عبارت‌از اصل سرمایه‌ویا مبلغی استکه‌بهره بآن‌تعلق می گیرد .

مثلا" درموقع دریافت وام‌مبلغی راکه‌برمبنای‌آن‌بهره‌تعلق‌میگیرد رااصل سرمایه می نامند .

PURCHASE DISCOUNT

تخفیفات خرید :

بعضی‌از فروشندگان برای‌تشویق‌خریداران‌به‌پرداخت‌بهای‌کالای خریداری‌شده‌درمدتی کوتاه‌تر برای‌آنان‌نوع‌خاصی تخفیف بعنوان جایزه‌تعیین مینمایند که‌این‌تخفیف برای‌خریدار بعنوان تخفیف نقدی خرید محسوب میشود .مثلا" می گویند اگر بهای‌کالای‌خریداری‌شده‌راکه‌خریدار قراراست درپایان‌دو ماه‌آینده‌پرداخت نماید درفاصله‌زمانی بین خرید و ۱۰ روزآینده پرداخت‌کند ۲٪ نسبت‌به‌بهای‌کالا تخفیف داده‌میشود .مسئله‌ای‌که‌حسابداران برای‌ثبت‌این‌نوع‌تخفیفات باآن‌روبرو هستند این‌استکه‌درزمان‌خرید قیمت

کالای خریداری شده باید به چه مبلغی در دفاتر خرید ارثبت گردد یا بعبارت دیگر باید به قیمت ناخالص (بدون تخفیف) ثبت گردد ویا به قیمت خالص (با تخفیف) منعکس شود . چنین بنظر میرسد که ثبت کالا به قیمت خالص عاقلانه تر بنظر میرسد . چون این کالا را میتوانستیم به قیمت کمتری خریداری نمائیم و چنانچه بین تاریخ تخفیف نتوانستیم پرداخت نمائیم این نباید روی قیمت کالا اثر بگذارد بلکه یك هزینه ای است که باید در حساب سود وزیان دوره منظور گردد . بهرحال ثبت تخفیفات نقدی خرید بصورت زیر است .

فرض کنیم موءسسه احمدیان کالائی به مبلغ ۵۰۰۰۰ ریال خریداری می نماید که تاریخ پرداخت آن ۳ ماه دیگر میباشد . و طبق قرارداد فروشنده قبول می نماید چنانچه موءسسه احمدیان بهای کالا را در مدت کمتر از ۱۵ روز پرداخت کند از ۳ ٪ تخفیف برخوردار میشود .

۱ـ ثبت بصورت قیمت ناخالص کالای خریداری شده

حساب کالا ۵۰۰۰۰ ریال

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

وچنانچه قبل از ۱۵ روز پرداخت گردد بصورت زیر عمل میشود .

بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال

صندوق ۴۸۵۰۰ ریال

تخفیفات خرید ۱۵۰۰

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

حساب بستانکاران ۵۰۰۰۰ ریال (بدهکار میشود)

صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

زیان حاصل از استفاده ننمودن تخفیفات خرید ۱۵۰۰۰ ریال (بدهکار میشود)

تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

در حالت دوم که خرید بصورت خالص ثبت میگردد .

حساب کالا (خالص) ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بهای کالا بموقع پرداخت گردد (قبل از ۱۵ روز)

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

حساب صندوق ۴۸۵۰۰ ریال (بستانکار میشود)

وچنانچه بعد از ۱۵ روز پرداخت گردد .

بستانکاران ۴۸۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

زیان حاصل از استفاده ننمودن تخفیفات خرید ۱۵۰۰ ریال (بدهکار میشود)

حساب صندوق ۵۰۰۰۰ ریال (بستانکار میشود)

برگشت از خرید : PURCHASE RETURN

در هر موسسه وفروشگاهی ممکن است گاهگاهی بعللی از علل قسمتی از کالای خریداری شده برگشت داده شود در این موارد میتوان معادل کالای برگشتی

ازحساب خرید کالا کم نمود . لکن بهتر است بجای بستانکار کردن (کاهش دادن)
حساب خرید کالا حساب جداگانه دیگری برای برگشت از خرید اختصاص داده و
مقدار و مبلغ کالا های برگشتی را ثبت نمود . مانده این حساب همیشه بستانکار است
و حاکی از جمع برگشت از خرید طی دوره مالی است و هنگام تعیین قیمت تمام شده
کالای خریداری شده در صورت حساب سود وزیان از مانده حساب خرید کسر میگردد .

قیمت تعویض ویا تبدیل : REPLACEMENT COST

در این روش برای محاسبه سود وزیان واقعی دوره گفته میشود که درآمد (فروش)
وقیمت تمام شده کالای فروش رفته مربوطه باید برحسب مبلغ ریالی محاسبه گردد که
دارای قدرت خرید یکسان باشد ویا بعبارت دیگر قیمت تمام شده کالای فروش رفته
که در صورت حساب سود وزیان گزارش میگردد باید برحسب مبلغی باشد که در تاریخ
تنظیم این صورت حساب میتوان مشابه آن کالا را خریداری کرده وجایگزین کالای
فروش رفته نمود . فرض کنیم کالائی بمبلغ ۱۰۰۰۰ ریال در اول دوره خریداری میگردد
ودر پایان دوره (یا هر زمان دیگر) بمبلغ ۱۵۰۰۰ ریال بفروش میرود طبق این روش
میگویند که در زمان فروش کالا باید بررسی نمود تا مشابه آن چه مبلغ است وقیمت تمام
شده کالای فروش رفته را برای محاسبه سود وزیان برحسب قیمت بازار وقیمت روز تعیین
نمود . که در این مثال فرض میکنیم در زمان فروش کالای مذکور قیمت کالای مشابه کالای
فروش رفته ۱۳۰۰۰ ریال باشد در این صورت میگویند سود واقعی مبلغ ۲۰۰۰ —
(۱۵۰۰۰ — ۱۳۰۰۰) میشود نه مبلغ ۵۰۰۰ (۱۵۰۰۰۰ — ۱۰۰۰۰) ریال .

RETAINED ERRNING

درآمد خالص (سود ویژه) :

عبارت از حسابی استکه افزایش در سرمایه صاحبان موءسسه را در اثر فعالیتهای سازمان مذکور در آن ثبت ونگهداری مینمایند ودر ترازنامه تحت عنوان این حساب در قیمت سرمایه نوشته میگردد . این اصطلاح مترادف با درآمد خالص(net income) میباشد که ما فقط یك کلمه درآمد خالص میتوانیم برای آن بکار ببریم ولی در حسابداری های دیگر مانده حساب درآمد (net income) بحساب فوق منتقل شده ودر ترازنامه نشان داده میشود . ومانده این حساب حاکی از سود خالص (افزایش در سرمایه) موءسسه میباشد .

مستهلك کردن (بازنشسته کردن) بدهی های طویل المدت :

RETIREMENT-LONG- TERM-DEBT

بدهی های طویل المدت عبارت از دیونی استکه زمان سررسید ویا بعبارت دیگر بازپرداخت آن در زمان نسبتاً دور میباشد. که از انواع بدهی اوراق قرضه ودیون رهنی را میتوان نام برد . معمولاً در زمان انتشار این نوع اوراق شروطی در آن قید میگردد که یکی از این شروط طریقه مستهلك کردن ویا بازخرید کردن بدهی میباشد . بطور کلی مستهلك کردن به سه طریق انجام میگیرد .

۱ـ بازخرید کردن ۲ـ تعویض یا بدهی جدید ۳ـ تبدیل کردن که ذیلاً شرح داده میشود .

الف- بازخرید کردن بدهی طویل المدت: a.redemtion

در زمان انتشار اوراق قرضه (بدهی های طویل المدت) قید میگردد که موءسسه ناشر میتواند قبل از سررسید این نوع بدهی ها باپرداخت مبلغی بیشتر از ارزش اسمی آنرا مستهلك نماید. معمولاً این مبلغ رصدی از ارزش اسمی بدهی میباشد. بنابراین موءسسه ناشر میتواند بدینوسیله بدهی خود را بازخرید نماید. وهمچنین در این حالت میتواند اوراق قرضه خود را از بازار آزاد نیز خریداری کند.

ب- تبدیل کردن بدهی طویل المدت: b. conversion

در این حالت برای مستهلك کردن بدهی طویل المدت (اوراق قرضه، نظایر آن) شرطی وجود دارد که در آن قید میگردد خریداران وطلبکاران در صورت تمایل میتوانند مبلغ طلب خود را تبدیل به سهام موءسسه ویا سازمان نمایند وبدین وسیله بدهی مستهلك میگردد.

پ- تعویض کردن با بدهی جدید: c. refunding

بدهیهای طویل المدت مانند اوراق قرضه ممکن است با انتشار اوراق قرضه دیگر تبدیل به بدهی جدید گردد. در این حالت موءسسه ناشر اوراق قرضه جدیدی منتشر نموده وجایگزین بدهی قبلی مینماید وبدینوسیله بدهی مستهلك میگردد.

REVENUE

درآمد :

عبارتازافزایشدر دارائی موءسسه درنتیجه فروشکالا ویاانجامخدمت ـ میباشد . زمانیکهیك موءسسهخدماتی برای دیگران انجامویاکالائی بآن تحویل میدهد مبالغی ازآنان دریافت میدارویااینکهمعادل خدماتانجام شده ویا کالای تحویلی ازآنان طلبکارمیشود . درحالتاول یعنی دریافت پول حساب صندوق بدهکارمیگردد ودرحالتدوم حسابمطالبات (بدهکاران ، اسناد دریافتنی) بدهکارمیشود درهردوحالتدارائی موءسسه دراثرانجامخدمات یاتحویل کالا افزایشمی یابد چنین افزایشی راکه در دارائی یك موءسسهحاصل میشود درآمد می نامند . لازمبهتذکاراستکهاین افزایشباید در مقابل انجام خدمت ویا تحویل کالا باشد تابتوان آنرا درآمد بهحسابآورد . مثلاً دریافتوام باعث میشود حسابصندوق بدهکارگردد وافزایشیابد این نمیتواند برای موءسسه گیرنده وام درآمد محسوب شود .

درآمد حاصل از فروش:

SALES REVENUE

عبارتاز افزایشدر دارائی ویادرآمدی استکهدرنتیجهفروش کالا عاید سازمان ویاموءسسه میگردد .

قیمتاسقاط یافرسوده دارائی ثابت :

SALVAGE VALUE

عبارتازقیمتدارائی ثابتدرپایان عمرمفید آن میباشد ویابعبارتدیگرعبارت ازمبلغی استکهمنگام ازجریان خارج کردن دارائی ثابت ازطریق فروش یامعاوضه

آن باد ارائی ثابت دیگر تحصیل میشود .

فرض کنیم دارائی ثابتی (ماشین تولیدی) بمبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال خریداری شده وپیش بینی میشود که عمر مفید آن ۱۰ سال باشد . پس از ۱۰ سال ماشین را بمبلغ ۲۰۰۰ ریال میفروشیم این مبلغ را قیمت فرسوده دارائی ثابت مینامند .

SECURITIES AND EXCHANGE COMMISION : (SEC)

عبارت از یک سازمان دولتی در آمریکا میباشد که به امور شرکتهای سهامی رسیدگی مینماید . وچنانچه شرکتهای سهامی در آمریکا بخواهند سهامی در ایالتی بغیر از ایالتی که در آن فعالیت دارند منتشر نمایند این سهام باید بگواهی سازمان فوق برسد و با اجازه آنان باشد .

وجوه استهلاکی :

SINKING FUNDS

اصولاً موءسسات هنگام دریافت وامهای طویل المدت از طریق انتشار اوراق قرضه ویا دیون رهنی ونظایر آن تعهد می نمایند اصل بدهی را در سررسید معینی در آینده نسبتاً طولانی پرداخت نمایند . ویا بعبارت دیگر بدهی طویل المدت که از طرق مختلف (مثلاً انتشار اوراق قرضه) ایجاد میگردد عبارت از دریافت وام ویا سایر وجوه در قبال پرداخت مبلغ معینی بهره وتعهد پرداخت اصل بدهی در زمان نسبتاً دور در آینده که سررسید وام نامیده میشود میباشد . در بعضی موارد استثنائی موقعیکه موءسسه از جهت توسعه فعالیت های خود ویا بمنظور تحصیل پول اقدام بانتشار اوراق قرضه مینماید در آن قید میشود که موءسسه ناشر میتواند

(باید) مبلغ بدهی خود را در فاصله زمانهای معین (معمولا "سالیانه) پرداخت نماید . وبدین طریق بدهی خود را مستهلک نماید . اصطلاح فوق به این نوع بدهی های طویل المدت اطلاق میشود مثلا" موسسه ای مبلغ ۲۰۰۰۰ ریال اوراق قرضه منتشر نماید که سررسید آن ۱۰ سال بعد از تاریخ انتشار آن باشد با بهره ۸ ٪ . چنانچه در زمان انتشار قید گردد بجای اینکه موسسه ناشر تمام پول را در تاریخ سررسید پرداخت نماید سالیانه مبلغ ۱۰۰۰ ریال بدهد این نوع بدهی ها را وجوه استهلاکی می نامند .

موسسات فردی : SOLE PROPRIETORSHIP

بطور کلی موسسات ممکن است بصورت تجارتخانه ویا موسسه فردی ویا بصورت شرکت باشد . شرکتها نیز بشرکتهای سهامی وغیر سهامی تقسیم میشوند سرمایه در موسسات فردی متعلق بیک نفر بوده وسود حاصل از عملیات وفعالیتهای موسسه به سرمایه صاحب آن افزوده میگردد . اصطلاح فوق به موسسات وتجارتخانه های فردی اطلاق میگردد .

STATEMENT OF CHANGES IN FINANCIAL POSITION

عبارت از صورتحسابی است که در آن تغییرات در وضع مالی موسسه بین دو تاریخ مختلف (معمولا" بین دو ترازنامه) را تشریح نموده ومنابع تغییرات را نشان میدهد . برای حصول باین هدف ابتدا اقلام موجود در ترازنامه تهیه شده در پایان دوره مالی را با ترازنامه دوره قبل مقایسه می نمایند . وتغییرات در اقلام بدهی ،

دارائی وسایراقلام راتعیین ومشخص می نمایند وسپس ازروی صورتحساب سود و زیان وسایر اطلاعات موجود منابع این تغییرات وعلت آنرا پیدا نموده در صورت حساب مربوطه بصورت گزارش نشان میدهند . وبدین وسیله مشخص میگردد که واقعاً تغییرات در دارائی ویا افزایش سرمایه ویا تغییرات در بدهی ویا کاهش آنها به چه علتی بوده ومنابع این تغییرات کدامند . چنانچه صندوق که یکی از اقلام دارائی است مثلاً ۱۰۰۰۰ ریال نسبت به دوره گذشته افزایش داشته است بدینوسیله مشخص میگردد آیا در اثر دریافت وام بوده ، انتشار سهام بیشتر بوده ، درآمد وفروش بیشتر بوده ویا ترکیبی ازآنها بوده ونظایر آن .

ترازآزمایشی : TRIAL BALANCE

ترازآزمایشی عبارت ازفهرستی ازمانده حسابهای دفترکل میباشد که هرچند باریکبار بمنظورحصول اطمینان ازصحت ارقام آن تهیه میشود . تنظیم ترازآزمایشی قبل از تهیه صورتحسابها ازنظرسهولت تفکیک واستخراج اقلام مورد نیاز برای درج درصورتحسابها نیز مفید وضروری است .

دستمزد وحقوق : WAGES AND SALARIES

اصولاً دستمزد درمقابل ساعت کار داده میشود وبه مقدار ساعت کاربستگی دارد ومبلغ آن با ساعت کارتغییرمیکند . ومعمولاً بکارگران پرداخت میگردد ولی حقوق عبارت از یک مبلغ معینی است که معمولاً ماهیانه پرداخت میگردد و غالباً حق الزحمه ایراکه به کارمندان ، مدیران داده میشود حقوق می نامند .

WORKING ± CAPITAL

سرمایهٔ جاری :

مازاد دارائی جاری بربدهی جاری سرمایه جاری نامیده میشود ویابعبارت دیگر بدهی جاری ـ دارائی جاری = سرمایه جاری .

سرمایه جاری حاکی ازتضمینی استبرای بدهی های جاری بطلبکاران . درهر حال سرمایه جاری هرموءسسه باتوجه به حجم عملیات وچگونگی فعالیتهای ـ موءسسه مذکور باید باندازه ای باشد که تکافوی هزینه های جاری آن موءسسه رادرمدتی مناسب بنماید .

APPENDIX B

MANAGERIAL ACCOUNTING TERMINOLOGY
INTERPRETED IN THE IRANIAN LANGUAGE

Term	Pages
ABSORPTION COSTING	B-5
DIRECT COSTING	B-6
ABSORPTION RATE	B-11
ACCUMULATION	B-14
ACTUAL COST	B-14
ALLOCATION	B-14
AMORTIZATION PERIOD (see payback period)	
APPLIED (overhead)	B-15
ASSET TURN OVER (see Return on Investment)	
ASSIGNMENT (cost)	B-21
BILL OF MATERIALS	B-22
BREAK EVEN ANALYSIS	B-18
BREAK EVEN POINT	B-22
BUDGET	B-16
BURDEN	B-17
BY PRODUCT	B-17
CAPACITY	B-18
CAPITAL BUDGETING	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS	B-24
CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD	B-58
CAPITAL EXPENDITURE BUDGET (see Capital Expenditure)	
CAPITAL EXPENDITURE (see Capital Expenditure)	
CAPITAL COST	B-24

	TERM PAGES
CAPITAL RATIONING	B-27
CASH BUDGETING	B-28
CASH INFLOW	B-30
CASH OUTFLOW	B-30
CASH FLOW	B-30
COMMITTED FIXED COST	B-43
COMPTROLLER	B-31
CONTRACT	B-31
CONTRIBUTION-MARGIN	B-31
CONTRIBUTION MARGIN RATIO	B-33
CONTROL	B-35
CONTROL-REPORT	B-47
CONTROL-REPORT PERIOD	B-47
CONTROLLER (see Comptroller)	
CONTROL-ACCOUNT	B-35
CONTROLLABLE-COST	B-36
CONTROLLABLE-RESPONSIBILITY B-58	B-58
COMPOUND-INTEREST	B-61
CONVERSION COST	B-37
COST-BEHAVIOR	B-54
COST-CENTER	B-37
COST-CLASSIFICATION SCHEME	B-52
COST-FLOW	B-38
COST-OBJECTIVE (see Cost Center)	
COST OF CAPITAL	B-74
COST TRACEABILITY (see Traceability to Cost Objective)	

	TERM PAGES
DIFFERENTIAL COST	B-57
DIRECT-COST	B-38
DIRECT-COSTING	B-6
DIRECT-LABOR	B-39
DIRECT-LABOR COST	B-40
DIRECT-MATERIAL	B-40
DIRECT-MATERIAL COST	B-40
DIRECTLY RELATED COST	B-41
DISCOUNT PRESENT VALUE (RATE)	B-62
DISCRETIONARY FIXED COST	B-42
DISCOUNT CASH FLOW (see Time Adjusted Rate of Return)	
ECONOMIC LIFE	B-64
FACTORY OVERHEAD (see Burden)	
FIXED COST	B-41
FINANCIAL STATEMENT METHOD (see Unadjusted Rate of Return)	
FULL COSTING (see Absorption Cost)	
HISTORICAL COST (see Actual Cost)	
INDIRECT COST	B-44
INTERNAL RATE OF RETURN (see Time Adjusted Rate of Return)	
INVESTMENT-CENTER	B-45
INVESTOR'S METHOD (see Time Adjusted Rate of Return)	
MARGINAL BALANCE (see Contribution Margin)	
MARGINAL CONTRIBUTION (see Contribution Margin)	
MIXED COST	B-45
MARGIN ON SALE (see Internal Rate of Return)	

	TERM PAGES
NET PRESENT VALUE METHOD (NPV)	B-65
NON CONTROLLABLE COST	B-48
NON VARIABLE COST (see Fixed Cost)	
PAY BACK PERIOD	B-75
PREDETERMINED OVERHEAD RATE (see Absorption Rate)	
PRESENT VALUE (see N.P.V.)	
PRESENT VALUE INDEX (see Profitability Index)	
PRIME-COST	B-48
PROFITABILITY INDEX	B-70
PROFIT-CHART (see Break Even Chart)	
RESPONSIBILITY CENTER	B-46
RETURN ON INVESTMENT (ROI)	B-48
REVENUE CENTER	B-50
SELLING COST	B-54
SEMI-VARIABLE COST (see Mixed Cost)	
SIMPLE RATE OF RETURN (see Unadjusted Rate of Return)	
T ACCOUNT (see Account)	
TIME ADJUSTED RATE OF RETURN	B-71
TIME VALUE OF MONEY	B-60
TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE	B-55
UNADJUSTED RATE OF RETURN	B-75
UNADJUSTED RATE OF INVESTMENT (see Unadjusted Rate of Return)	
VARIABLE COST	B-50

روش تعیین مقدار هزینه انجام شده (جذب شده)

ABSORPTION-COSTING

عبارت از روشی است که طی آن میتوان قیمت تمام شده یك واحد کالای تولیدی (تولید شده) را در یك دوره تولیدی تعیین نمود . وهدف از این روش تعیین قیمت تمام شده یك واحد کالای تولید شده ، قیمت تمام شده مقدار کالای فروش رفته ، و تعیین مقدار موجودی کالا میباشد .

در این روش برای محاسبه قیمت تمام شده یك واحد کالای تولید شده طی دوره مقدار هزینه متغیر وهزینه ثابت طی دوره را جمع نموده وبرتعداد واحد تولید شده تقسیم مینمایند .

مثـــال :

فرض کنیم شرکت تولیدی x در طی یك دوره ۱۰۰۰۰ واحد کالا تولید نماید .

هزینه ثابت دوره (طی دفاتر) مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال وهزینه متغیر هر واحد ۱ ریـــال میباشد . چنانچه بخواهیم باتوجه باطلاعات فوق قیمت تمام شده یك واحد کالا را تعیین نمائیم همانطوریکه توضیح داده شد بطریق زیر عمل میگردد .

(fixed cost)	هزینه ثابت دوره	۱۰۰۰۰ ریال
(variable cost)	هزینه متغیر دوره (۱۰۰۰۰×۱)	+ ۱۰۰۰۰
(total cost)	جمع قیمت تمام شده کالای تولید شده	۲۰۰۰۰ ریال
(unit produced)	کل واحد تولید شده طی دوره	÷ ۱۰۰۰۰
(cost per unit)	هزینه تمام شده یك واحد کالا	۲

چنانچه شرکت تعداد ۴۰۰۰ واحد از کالای تولید شده را بفروش برساند وقیمت فروش یك واحد ۳ ریال باشد برای محاسبه سود شرکت ، قیمت تمام شده کالائیکه فروختیم وهمچنین قیمت موجودی انبار (باقیمانده کالا) چنین عمل می کنیم .

(revenue or sale) درآمد فروش (۳×۴۰۰۰) ۱۲۰۰۰ ریال

(cost of good sold) قیمت تمام شده کالای فروش رفته (۲×۴۰۰۰) ۸۰۰۰ —

(net in come) سود حاصل از فروش ۴۰۰۰ واحد ۴۰۰۰ ریال

برای محاسبه موجودی کالا طی دوره ۱۰۰۰۰ واحد تولید کرده بودیم و تعداد ۴۰۰۰ واحد آنرا فروختیم درنتیجه تعداد ۶۰۰۰ واحد موجودی خواهیم داشت که مبلغ آن

موجودی کالا ریال ۱۲۰۰۰ = ۲×۶۰۰۰

نکته ای که در اینجا قابل تذکار میباشد آن است که در این روش قیمت تمام شده هرکالا از دو قسمت هزینه متغیر وهزینه ثابت تشکیل شده است ویا بعبارت دیگر تمام هزینه های انجام شده (متغیر وثابت) برتعداد واحد کالا تقسیم میشود ومسئله ای که در این روش وجود دارد آن است که قیمت تمام شده یك واحد کالا در سطوح مختلف تولیدی فرق مینماید .

روش هزینه یابی مستقیم : DIRECT COSTING

روشی که در سالهای اخیر برای تعیین قیمت تمام شده یك واحد کالا ی

تولیدی معمول ورایج گردیده است روش هزینه‌یابی مستقیم -

(direct costing) میباشد . در این روش برای تعیین قیمت

تمام‌شده یك واحد کالای تولید شده هزینه متغیر را منظور میدارند یعنی

مقدار هزینه متغیر که شامل هزینه دستمزد ، هزینه مواد اولیه وهزینه سربار

متغیر که مستقیماً برای تولید کالا بکار میرود را بر تعداد کالای تولید شده تقسیم

مینمایند . ویکی از دلایل بکاربردن این روش آن است همانطوریکه در بالا تذکر

داده شد در روش قبلی قیمت تمام‌شده کالا برای سطوح مختلف تولیدی فرق

مینمود یعنی اگر مثال زده شده در روش قبلی برای ۵۰۰۰ واحد کالای تولیدی بود

(کالای تولید شده طی دوره ۵۰۰۰ واحد بود) قیمت تمام‌شده یك واحد

کالا ۳ ریال میگردید . ودلیل دیگر بکاربردن این روش آن است که هزینه متغیر

با مقدار تولید کالا نسبت مستقیم داشته وبهتر است برای محاسبه قیمت تمام شده

کالا فقط آنرا مورد محاسبه قرار داد . وهزینه ثابت که در یك سطح تولیدی همیشه

ثابت بوده وبا افزایش وکاهش مقدار تولید کالا در مقدار آن تغییری حاصل نمیشود

وارتباط مستقیم به تولید کالا ندارد نباید بعنوان هزینه تولید منظور گردد .

در این روش برای محاسبه قیمت تمام‌شده یك واحد کالا " قیمت موجودی کالا و قیمت

تمام‌شده کالای فروش رفته بطریق زیر عمل میگردد .

مانند مثال قبل : تعداد واحد تولید شده ۱۰۰۰۰ هزینه متغیر

هزینه ثابت

هرواحد ۱ ریال هزینه دوره ۱۰۰۰۰ ریال فروش هرواحد

۳ ریال تعداد واحد فروش رفته ۴۰۰۰

فروش درآمد (۳×۴۰۰۰) ۱۲۰۰۰ ریال

هزینه تمام شده کالای فروش رفته ۴۰۰۰ ریال

سود ناویژه ۸۰۰۰

هزینه دوره (ثابت) ۱۰۰۰۰-

زیان (۲۰۰۰)

در این روش قیمت تمام شده هزینه متغیر ثابت دوره برای یك واحد

یك واحد ۱ ریال میشود

روش قبلی ۱/۵ ریال

مواد اولیه مستقیم (متغیر) ۰/۵ ریال

دستمزد مستقیم (متغیر) ۰/۲۵ ریال

هزینه سربار متغیر ۰/۲۵ ریال

هزینه ثابت ۰/۵ ریال

۱/۵

برای محاسبه موجودی کالا (باقیمانده کالا) طی دوره بطریق زیر عمل میگردد .

۶۰۰۰×۱ = ۶۰۰۰ ریال

درصورتیکه این مثال ومفروضات با مثال روش قبل یکسان میباشد ولی در اثر اعمال دوروش متفاوت در محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته وموجودی کالای آخر دوره که نتیجه کاملاً متفاوت بدست آمده است وعلت تفاوت آن طریق محاسبه

ومنظورنمودن هزینه‌ثابت میباشد که‌در حالت اول قیمت‌تمام‌شده یك واحد شامل دونوع هزینه‌میباشد ۱ـ هزینه ثابت ۲ـ هزینه‌متغیر ودراین روش قیمت تمام‌شده یك واحد کالا فقط شامل هزینه‌متغیراست وتذکاراین مسئله مهم‌میباشد که‌در حالتی که‌تمام‌کالای‌تولید شده‌طی دوره بفروش میرود نتیجه دو روش یکی میباشد (درمحاسبه سود وزیان‌ونتیجه آن) .

مقایسه دو روش :

فرض می‌کنیم‌اطلاعات‌زیر دردست‌است‌این‌اطلاعات مربوط به ۲ سال متوالی میباشد .

برای هرسال

۱ـ هزینه‌ثابت‌طی دوره ۱۰۰۰۰ ریال

۲ـ هزینه‌متغیر هرواحد ۱ ریال

۳ـ هزینه‌فروش‌یك واحد ۳ ریال

٤ـ مقدارتولید درسال‌اول ۶۰۰۰ واحد وفروش ۵۰۰۰ واحد

۵ـ مقدارتولید درسال دوم ٤۰۰۰ واحد . فروش ۵۰۰۰ واحد

وازدو طریق مختلف میخواهیم‌سود وزیان و قیمت تمام‌شده کالا (یك واحد) وموجودی‌کالا را محاسبه نمائیم.

شـــــــــــرح	تولید ۶۰۰۰ واحد فروش ۵۰۰۰ " سال اول روش مقدار هزینه انجام شده	روش هزینه یابی مستقیم	تولید ۵۰۰۰ فروش ۴۰۰۰ سال دوم روش اول	روش دوم	مجموع دو سال (اول و دوم) روش اول	روش دوم
محاسبه قیمت تمام شده یک واحد						
هزینه ثابت	۱۰۰۰۰ ریال	— ۰ —	۱۰۰۰۰	— ۰ —		
هزینه متغیر ۶۰۰	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰		
جمع هزینه ها :	۱۶۰۰۰	۶۰۰۰	۱۴۰۰۰	۴۰۰۰		
	÷	÷	÷	÷		
تعداد واحد تولید شده	۶۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰	۴۰۰۰		
قیمت تمام شده یک واحد کالا	۲/۶۲	۱ ریال	۳/۵ ریال	۱ ریال		
سود وزیان	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۱۵۰۰۰ ریال	۳۰۰۰	۳۰۰۰۰
فروش (درآمد) شده						
قیمت تمام شده کالای فروخته	۱۳۳۳۳	۵۰۰۰	۱۶۶۶۷	۵۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
هزینه تمام شده دوره	— ۰ —	۱۰۰۰۰	— ۰ —	۱۰۰۰۰	— ۰ —	۲۰۰۰۰
سود حاصل از فروش	۱۶۶۷	۰	(۱۶۶۷)	— ۰ —	— ۰ —	— ۰ —
موجودی آخر سال	۲۶۶۷	۱۰۰۰	— ۰ —	— ۰ —	— ۰ —	— ۰ —

نکاتیکه قابل تذکار است وبا مقایسه دو روش میخواستیم بآن توجه داده باشم

عبارت استاز :

۱ـ طریقه محاسبه قیمت تمام شده کالای فروش رفته ، قیمت تمام شده

یك واحد کالا ، وموجودی آخر سال طی دو روش .

۲ـ توجه باینکه مقدار هزینه ثابت در دو روش بچه صورتی منظور میگردد

ودر کجا میآید .

۳ـ قیمت تمام شده یك واحد کالای تولیدی در روش اول در سطوح

مختلف متغیر بوده درحالیکه در روش دوم ثابت میباشد .

٤ـ چنانچه کالای تولید شده تماماً بفروش برسد نتیجه سود و زیان

از هر دو روش یکی میباشد چنانچه در مثال فوق در پایان سال دوم تعداد واحد

تولید شده ۱۰۰۰۰ واحد بود مجموع تولید دو سال و همچنین مقدار فروش

کالا ۱۰۰۰۰ واحد گردید مجموع فروش دو سال در نتیجه حاصل سود وزیان

در هر دو روش در پایان سال دوم مساوی صفر گردید یعنی هر دو نتیجه یکی شد .

لازم نیست سود وزیان مساوی صفر گردد در این مثال باین صورت اتفاق افتاده و

در هر صورت نتیجه یکسان میگردد .

نرخ هزینه سربار جذب شده : ABSORPTION RATE (overhead rate)

برای سرشکن کردن هزینه های سربار (هزینه هائی که مستقیماً نمیتوان

آنرا بواحد تولید شده کالا تقسیم نمود) معمولاً نرخی تعیین مینمایند که نرخ

هزینه سربار نامیده میشود ودونوع نرخ هزینه سربار وجود دارد .

۱- نرخ سربار واقعی : (Actual overhead rate)

دراین روش جمع هزینه سربار (غیرمستقیم) راکه طی دوره واقعا " انجام گردیده برتعداد واحد های تولیدی تقسیم مینمایند تانرخ هزینه سربار بدست آید .

نرخ هزینه سربار واقعی (over head rate per unit) = جمع هزینه های سربار طی دوره (معمولا "یکسال) / تعداد واحد های تولید شده دوره

۲- نرخ سربار پیش بینی شده : (Predetermine Rate)

معمولا " درشرکتهای تولیدی بعلت نیاز به دانستن قیمتهای تولید در هرزمان ازنرخ سربار پیش بینی شده استفاده مینمایند . ومعمولا " در حسابداران اول هردوره هزینه سرباز طی دوره راپیش بینی نموده وهمچنین مقدار تولید رامشخص مینمایند (بودجه) وازتقسیم هزینه سربار پیش بینی شده برمقدار تولید ویاحجم تولید پیش بینی شده نرخ آن بدست میآید .

(نرخ سربار پیش بینی شده = (Predetermined Rate) هزینه سربار پیش بینی شده طی دوره / تعداد تولید پیش بینی شده

واگرطی دوره هرمقدار تولید نمائیم برای محاسبه هزینه سربار مقدار تولید شده تعداد آنرا درنرخ سربار پیش بینی شده ضرب میکنیم .

مثال :

فرض کنیم در اول سال پیش بینی نمودیم که طی این دوره ۱۰۰۰۰ واحد تولید مینمائیم که هزینه سربار آن ۲۰۰۰۰ ریال پیش بینی میشود در نتیجه نرخ سربار پیش بینی شده

$$\text{ریال}۲ = \frac{۲۰۰۰۰۰}{۱۰۰۰۰} \text{ میگردد}$$

و مزیت این روش آن است که بآسانی میتوانیم قیمت تمام شده کالای تولید شده را محاسبه نمائیم فرض کنیم اگر در وسط سال احتیاج بقیمت تمام شده کالا داشته باشیم و در تاریخ مورد نظر ۵۰۰۰ واحد تولید کرده باشیم هزینه سربار آن بآسانی بدست میآید .

$$\text{ریال} \quad ۱۰۰۰۰ = ۲ \times ۵۰۰۰$$

در حالتیکه در روش قبل بایستی تا آخر سال صبر نموده تا هزینه واقعی سربار انجام گیرد و در تاریخ معین تعیین مقدار هزینه سربار مشکل بنظر میرسد . در آخر هر دوره هزینه واقعی انجام شده سربار را محاسبه نموده و آنچه که بیشتر از سربار پیش بینی شده و یا کمتر باشد یک تعدیل بعمل میآید . نرخ سربار پیش بینی شده میتواند براساس معیارهای دیگر بغیر از واحد تولیدی باشد . براساس ساعت کار ماشین های تولیدی و یا براساس ساعت کار کارگر و یا سایر معیارها و در این حالت نیز مقدار ساعت کار را در اول دوره پیش بینی و هزینه مربوط به آن را تخمین میزنند و از تقسیم آن نرخ سربار پیش بینی شده براساس ساعت کار بدست میآید . و ملاک تعیین هزینه سربار میگردد .

ACCUMULATION

معنی لغوی آن بصورت جمع آوری میباشد و در اصطلاح -

حسابداری عبارت از جمع آوری اطلاعات حسابداری از منابع مختلف میباشد .

هزینه واقعی : ACTUAL COST

عبارت از هزینه ای است که واقعاً انجام میشود نه هزینه هائی که

پیش بینی میگردد .

تسهیم (تخصیص) هزینه سربار : ALLOCATION

عبارتاست از تسهیم کردن (عمل تسهیم کردن) هزینه سربار به مراکز

هزینه (مراکزی که تولید هزینه مینمایند) .

مثال :

فرض میکنیم یك کارخانه از سه قسمت تشکیل شده است قسمت تولیدی A

و تولید B و قسمت اداری C که هر کدام از این مراکز را مرکز هزینه میگویند

اگر کارخانه در اثر ایجاد هر قسمت بالا متحمل هزینه میگردد . هر کدام

از این قسمتها بنحوی در هزینه کل سربار شرکت دارند ولی نمیتوان هزینه

سربار را به هر قسمت مربوط دانست و مستقیماً بآن سرشکن نمود عمل و طریق

تسهیم هزینه به هر قسمت را Allocation مینامند .

مثال :

فرض کنیم ۱۰۰۰۰ ریال هزینه سربار شرکت تولیدی که از سه قسمت A و B و C

تشکیل گردیده باشد چون مشخص نیست از این مبلغ چه مقدار را باید به A

تقسیم نمود و یا B ویا C چون مثلاً جزو این ۱۰۰۰۰ ریال

حقوق مدیر عامل میباشد چگونه میتوان مستقیماً گفت چه مقدار به قسمت A

تعلق دارد و چه مقدار به قسمت B ویا چه مقدار به قسمت ادارهٔ C

چون معیار مشخصی نیست در نتیجه کلی هزینه سربار طی دوره که انجام

گردیده باید بنحوی مثلاً برحسب ساعت کالا هر قسمت ، مقدار فضای

اشغالی ویا سایر معیارها به این قسمتها تسهیم نمود این عمل را —

Allocation می نامند .

هزینه سربار بکاربرده شده : (بکار رفته) : APPLIED(overhead)

همانطوریکه در قسمت نرخ سربار پیشبینی شده توضیح داده شد

حسابداران هزینه سربار هر دوره را پیشبینی نموده و براساس واحد تولید

ویا ساعت کار مستقیم ویا ساعت کار کارگر نرخ سربار پیش بینی شده را بدست

میآورند . هزینه سربار بکاربرده شده عبارتست از هزینه سرباری است که بر

اساس نرخ سربار پیشبینی شده محاسبه و عملاً در حسابها و تعیین قیمت

تمام شده طی دوره بکار میرود .

مثال :

چنانچه شرکت تولیدی آلفا سربار پیش بینی شده طی دوره را —

۱۰۰۰۰۰ ریال حد سرمیزند (طبق بودجه) واین پیش بینی براساس

۱۰۰۰۰ ساعت‌کارکارگر (طبق بودجه) میباشد درنتیجه‌نرخ سربار پیش‌بینی شده‌عبارت‌از :

ریال ۱۰ = $\frac{۱۰۰۰۰۰۰}{۱۰۰۰۰}$ میباشد یعنی بازای‌هرساعت‌کاری‌که‌کارگرانجام میدهد ۱۰ ریال هزینه‌سربار محاسبه‌میگردد . فرض‌میکنیم‌کارخانه‌طی دوره ۸۰۰۰ ساعت کار حقیقی نموده‌است‌دراین‌صورت‌هزینه‌سربار‌بکاررفته (Overhead Applied) مساوی ریال ۸۰۰۰۰ = ۱۰ × ۸۰۰۰ میباشد وقیمت‌تمام‌شده کالائی که‌طی دوره‌فروختیم براساس‌این نرخ تعیین‌گردیده است.

بطورکلی وبرای‌روشن‌شدن‌مسئله‌باید گفت‌سه‌نوع سربار داریم :

۱ـ سربار پیش‌بینی شده سرباری‌است‌که‌در اول سال طی بودجه حدسزده‌وپیش‌بینی می‌نمائیم درمثال ۱۰۰۰۰۰ ریال .

۲ـ هزینه‌سربار واقعی سرباری‌است‌که‌طی دوره‌واقعاً انجام گردیده‌است.

۳ـ هزینه‌سربار‌بکاررفته‌که‌درزمان‌فروش‌کالا برای‌محاسبه‌قیمت تمام شده‌کالای فروش‌رفته بکار میرود ودرمثال فوق ۸۰۰۰۰ ریال‌میباشد .

بودجه : BUDJET

عبارت است‌ازبرنامه‌ریزی‌معین عملیات‌وفعالیت‌ها درغالب‌اعداد که مشخص‌میکند هدف‌و وسیله رسیدن به‌آن‌هدف‌ها درنوشته‌ای‌درج شده‌است.

ومقصود ازنوشتن بودجه آن است که یك هماهنگی بین قسمتهـــــا ی

سازمان بوجود میآورد واینکه مشخص میکند هدف ما چیست، وما چکار میخواهیم

بکنیم وهمچنین میتوانیم باداشتن بودجه یك کنترلی بر روی عملیات وفعالیت

توسعه داشته باشیم بوسیله مقایسه بودجه وآن چیزی که واقعاً انجـــام

داده ایم واینکه اگـر فعالیت حقیقی با بودجه تفاوت داشته علت آن چـــه

بوده است.

BURDEN : (Factory overhead) هزینه سربار کارخانه :

هزینه سربار (هزینه غیرمستقیم) هزینه هائی هستند که نمیتوان آنها

را مستقیماً به هزینه تولید مربوط دانست وباید غیرمستقیم آنها را به کالا ی ـ

تولید ی سرشکن نمود مانند هزینه حقوق مدیر عامل، هزینه اجاره، استهلاك

هزینه سوخت وغیـره.

BY PRODUCT محصول فرعـــی :

عبارتست از محصولی است که در یك کارتولید اهمیت کمتری دارد .

مثلاً کارخانه ای که کالباس تولید میکند محصول کالباس که از گاو بدســت

میآورد محصول اصلی وپوست وکله وپاچه بصورت محصول فرعی خواهد بود .

ویا کارخانه ای که بنزین تولید میکند بدست آوردن سایر مواد نفتی ازنفـــت

تصفیه شده محصول فرعی خواهد بود .

ظرفیـــــت : CAPACITY

عبارتست از تعداد محصولی ویا توانائی کارخانه میباشد . مثلا "میگویند ظرفیت کارخانه معادل تولید ۵۰۰۰ ماشین در سال میباشد . وشامل مقدار ثابت از وسائل وتجهیزات وماشین آلات وپرسنل است که برای بکار انداختن یك سازمان بکار میرود .

بقیه نقطه سراسری : CONTINUE BREAK EVEN ANALYSIS

بصورت زیر خواهد بود :

$$\text{نقطه سراسری (Break even point)} = \frac{\text{هزینه ثابت (FC)}}{\text{قیمت فروش یك واحد (P)} - \text{هزینه متغیر یك واحد}}$$

مثال : فرض کنیم قیمت فروش یك واحد کالا ۵ ریال وهزینه متغیر یك واحد کالا ۴/۲۵ ریال باشد وهزینه ثابت طی دوره ۳۰۰۰۰ ریال باشد برای اینکه بفهمیم چه مقدار باید تولید کنیم تا به نقطه سراسری برسیم (نه سود داشته باشیم ونه زیان) طبق فرمول بالا .

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{۳۰۰۰۰}{۵-۴/۲۵} = ۴۰۰۰۰ \text{ واحد}$$

که اگر با توجه باطلاعات فوق ما ۴۰۰۰۰ واحد تولید کنیم نه سود خواهیم داشت ونه زیان واگر مبلغ ریالی نقطه سراسری را بخواهیم میتوانیم ۴۰۰۰۰ واحد را در قیمت فروش یك واحد یعنی ۵ ریال ضرب کنیم که مبلغ ۲۰۰۰۰۰ ریال میشود .

مثال دیگر :

فرض کنیم میخواهیم بدانیم که اگر بجای ۴۰۰۰۰ واحد ۵۰۰۰۰

واحد تولید کنیم چه مقدار سود خواهیم داشت طبق فرمول .

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{سود} + \text{هزینه ثابت}}{\text{قیمت فروش یك واحد} - \text{هزینه متغیر یك واحد}}$$

که کلیه اطلاعات را داریم فقط سود مجهول است که میشود .

$$\text{۵۰۰۰۰} = \frac{\text{۳۰۰۰۰} + \text{سود}}{\text{۵} - \text{۴/۷۵}} \qquad \text{سود} = \text{۷۵۰۰ ریال}$$

مثال دیگر:

میخواهیم بدانیم که اگر قیمت واحد فروش ۱۵ ریال و هزینه متغیر آن ۶ ریال

باشد چه مقدار تولید کنیم تا مبلغ ۳۰۰۰۰ ریال سود داشته باشیم با توجه

باینکه هزینه ثابت ۵۰۰۰۰ ریال میباشد .

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{۳۰۰۰۰} + \text{۵۰۰۰۰}}{\text{۱۰} - \text{۶}} = \text{۲۰۰۰۰ واحد}$$

با توجه به مثالهای فوق فهمیدیم که از طریق تجزیه و تحلیل نقطه سراسری ما

میتوانیم خیلی مسائل مربوط به فروش ، سود ، سطح تولید وقیمت تمام شده

را بدانیم و به سئوالات مربوط به آنها پاسخ دهیم .

تجزیه وتحلیل نقطه سراسری :

BREAK EVEN ANALYSIS: (Contribution margin)

هدف از تجزیه وتحلیل نقطه سراسری این است که رابطه بین فروش و درآمد

وقیمت تمام‌شده ومقدار تولید کالا را مشخص نمائیم و ببینیم با تغییر یکی از این عوامل چه تغییری در سایر عاملها بوجود میآید ویا بعبارت دیگر به سئوالات زیر پاسخ بدهیم .

۱ــ فرض کنیم قیمت یك واحد فروش را داریم وهمچنین قیمت تمام‌شده آنرا چه مقدار باید تولید بکنیم که مثلاً ٪ ریال سود داشته باشیم .

۲ــ مثلاً قیمت فروش یك واحد را ٪ درصد تقلیل دهیم چقدر وتا چه اندازه باید حجم تولید را افزایش دهیم تا سطح سود تغییری نکند .

۳ــ ویا چه حد باید تولید کنیم که به نقطه سراسری برسیم وسئوالاتی نظیر آنها که مربوط به درآمد ، قیمت تمام‌شده سطح تولید ورابطه آنها میشود .

برای این منظور به محاسبه زیر برای بدست آوردن نقطه سراسری نیازمندیم میدانیم که اگر از مقدار فروش هزینه متغیر را کم کنیم مبلغی که میماند نماینده پولی است که میتوان با آن هزینه ثابت را پوشاند وبعد از آن سود بدست آورد .

(قیمت فروش یك واحد × تعداد فروش) درآمد =

Price x unit sold (Revenue)
- variable cost x units sold

(هزینه متغیر یك واحد × تعداد فروش) هزینه متغیر — =

مقدار پولی است که برای هزینه ثابت میماند واحتمالاً سود =

Contribution margin

$$\frac{\text{Fixed cost}}{\text{Net profit}} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\text{سود خالص (منفعت)}}$$

اگراز فرمول بالا تعداد واحد فروش (units sold) فاکتور

بگیریم میشود :

Units sold (Price - variable Rate)= Net profit + fixed cost

هزینه ثابت + سود خالص = (هزینه متغیر یك واحد ـ قیمت فروش یك واحد)

تعداد واحد فروش در نتیجه معادله فوق

$$\text{Units sold} = \frac{\text{Fixed cost + Profit}}{\text{Price - variable Rate}} = \frac{FC + NP}{P - VC}$$

$$\text{تعداد واحد فروش} = \frac{\text{سود خالص + هزینه ثابت}}{\text{هزینه متغیر یك واحد ـ قیمت فروش یك واحد}}$$

باداشتن فرمول اخیر ، رابطه ای را که میخواستیم بدست آوردیم واز روی آن

تغییرات بین هرکدام ازعوامل رامیتوانیم بررسی کنیم وچون در نقطه سراسری ـ

همانطوریکه گفته شد نه سود داریم ونه زیان پس سود ما صفر میشود وفرمول نقطه

سراسری .

تخصیص قیمت به قسمتهای تولیدی وغیرتولیدی : COST ASSIGNMENT

عبارتست از روشی که تسهیم (توزیع) میکند هزینه ها را به قسمتهای مختلف

یك موءسسه ویا شرکت تولید که هزینه های مستقیم مشخص است که چگونه تقسیم

میشود بعلت اینکه به تولید بستگی مستقیم داشته مثلاً برای تولید یك واحد

کالا معلوم است که چه مقدار هزینه دستمزد ویا مواد اولیه لازم است و در نتیجه قسمتهای مصرف کننده (تولیدی) مشخص است که چقدر و چه مقدار از آن را مورد استفاده قرار داده اند و دیگر هزینه های سربار (غیرمستقیم است) که در قسمت Allocation مشخص گردیده است. پس اختصاص هزینه (مستقیم وغیر مستقیم) به هر قسمت تولیدی و موسسه را Cost Assignment می نامند.

BILL OF MATERIALS

عبارت از لیست ویا سندی است که مشخص مینماید چه مقدار مواد اولیه به کالای تولیدی وارد شده است و از روی آن میتوان یک استاندارد برای مواد اولیه مصرفی بدست آورد.

نقطه سراسری : BREAK EVEN POINT

عبارتست از نقطه ای که در آن نقطه مقدار درآمد کالای فروش رفته وقیمت تمام شده کالای فروش رفته با هم برابر میشود یا بعبارت دیگر نشان دهنده سطح تولیدی ویا مبلغ فروش است که در آن سطح نه سود خواهیم داشت ونه زیان (قیمت تمام شده کالای فروش رفته) Total cost = درآمد Revenue

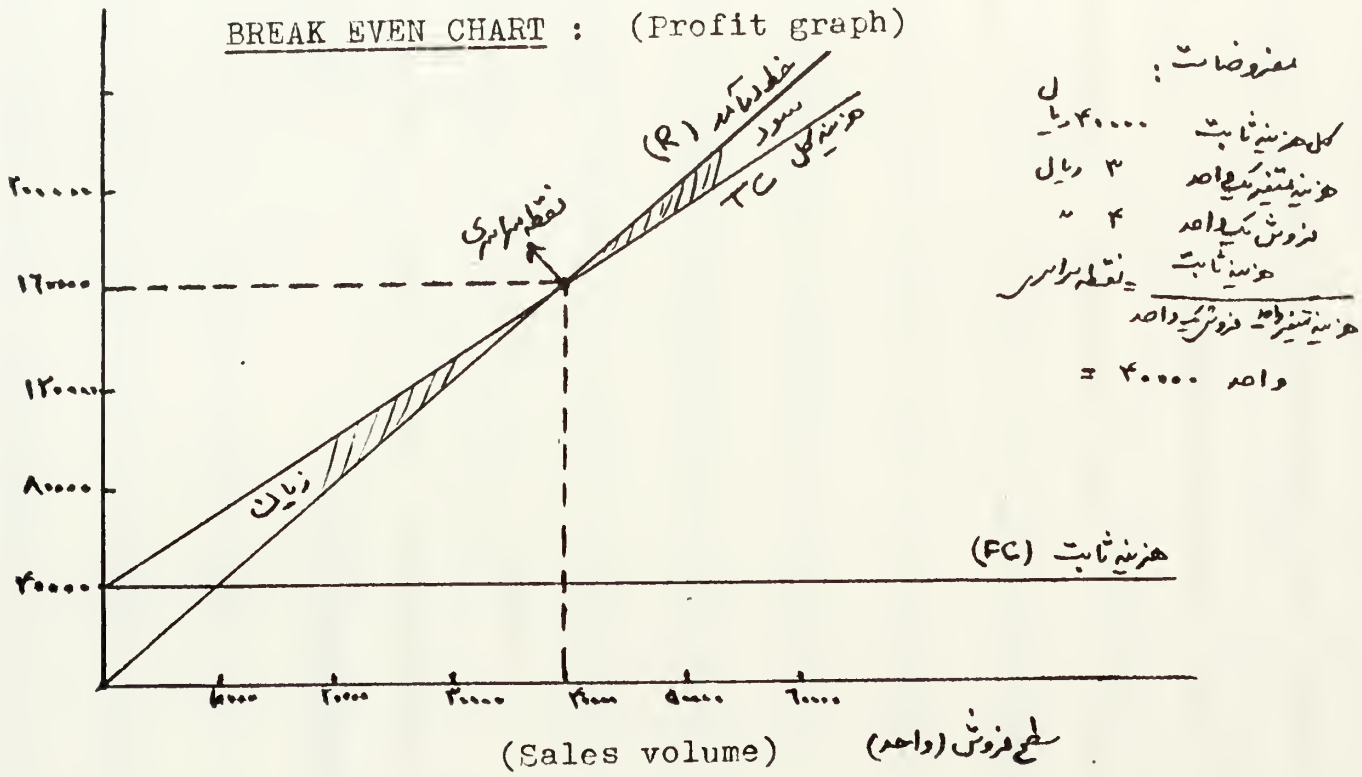
BREAK EVEN CHART : (Profit graph)
خط درآمد (R)
سود
هزینه کل TC
نقطه برابری
زیان
هزینه ثابت (FC)
۲۰۰۰۰۰
۱۶۰۰۰۰
۱۲۰۰۰۰
۸۰۰۰۰
۴۰۰۰۰
۱۰۰۰۰
۲۰۰۰۰
۳۰۰۰۰
۴۰۰۰۰
۵۰۰۰۰
۶۰۰۰۰
(Sales volume)
سطح فروش (واحد)
مفروضات :
کل هزینه ثابت ۴۰۰۰۰ ریال
هزینه متغیر یک واحد ۳ ریال
فروش یک واحد ۴ "
نقطه برابری = هزینه ثابت / (هزینه متغیر واحد - فروش یک واحد)
= ۴۰۰۰۰ واحد

CAPITAL COST

عبارت از ارزش دارائی ثابت که در ترازنامه نشان داده میشود . یا بعبارت دیگر مقدار هزینه ای ویا پولی که برای بدست آوردن کالا های سرمایه ای پرداخت میشود . وبطور کلی در ترازنامه تحت عنوان دارائی ثابت نوشته میشود . مانند زمین ، ساختمان ، ماشین آلات تولیدی و سایر اقلام دارائی ثابت .

تصمیم گیری سرمایه ای : CAPITAL BUDGETING

طرح وبرنامه ریزی جهت تصمیم گیری در مورد سرمایه گذاری طویل المدت استوبدست آوردن کالا های سرمایه ای را در اصطلاح حسابداری Capital budgeting می نامند ویا بعبارت دیگر از منابع مالی وپولی در زمان حاضر استفاده میگردد که در آینده وبرای مدت طولانی از آن سرمایه استفاده وبهره گیری شود . ومعمولاً این نوع سرمایه گذاریها شامل تهیه کالا های سرمایه ای از قبیل تهیه ساختمان ، زمین ، خرید ماشین آلات ، وسایل وتجهیزات و یا توسعه یک قسمت تولیدی ویا تصمیم گیری در مورد ایجاد یک کارخانه تولیدی میباشد وازخصوصیات آن این است که معمولاً جزو برنامه های عادی نمیباشد وحالتهائی پیش میآید که تصمیم گیری وبرنامه ریزی در مورد این نوع سرمایه گذاریها واجب میگردد وچون این نوع سرمایه گذاریها درگیر پول وسرمایه زیاد وهمچنین زمان زیاد درآینده میباشد درطرح ریزی و تصمیم گیری در مورد آن باید مسائل را دقیقاً مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرار

قرار داد بخاطروقوع حوادث مختلف درآینده که ممکن است نتیجه پیش‌بینی راتحت تاءثیر قرار دهد واین زمان همانطوریکه گفته شد طویل المدت معمولا" (۵، ۱۰، ۱۵ سال) میباشد که پیش‌بینی و تعیین حوادث آینده بسیار مشکل میباشد . وهمچنین بعلت اینکه برگشت سرمایه درطول سالهای آینده ممکن است یکسان نباشد ودرپایان هرسال درآمد متفاوتی عاید گردد لذا باید به‌نتیجه جمع برگشتهای سرمایه درسالهای مختلف توجه نمود واین مسئله واهمیت آن درتجزیه‌وتحلیل بودجه‌های سرمایه‌ای و روش تجزیه‌و تحلیل بودجه‌های سرمایه‌ای مشخص میگردد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS

همانطوریکه درتصمیم‌گیری سرمایه‌ای گفته شد تصمیم‌گیری سرمایه‌ای عبارت ازطرح وبرنامه‌ریزی درمورد سرمایه‌گذاریهائی است که استفاده ازآن درآینده وبرای مدت طولانی معمولا" (۵ ، ۱۰ ، ۱۵ سال ویابیشتر) میباشد . وجهت این‌گونه‌تصمیم‌گیری باید راههای مختلف رامورد بررسی وتجزیه‌وتحلیل قرار داد . تجزیه‌وتحلیل و بررسی راههای مختلف موجود جهت‌تصمیمات سرمایه‌ای را CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS می نامند . ویابعبارت دیگر عبارات سبك وسنگین نمودن راههای موجود برای اینکه‌ببینیم ازبین راههای مختلف وامکانات موجود کدامین راه‌بنظر

مفیـــد و سود آور میباشـــد . متد وروش تجزیه‌و تحلیل جهت انتخاب بهترین راه حل را (Capital expenditure analysis methods) مینامند . چنانچه پس از تجزیه‌وتحلیل وبکاربردن روش‌تجزیه‌وتحلیل تشخیص داده‌شد وتصمیم‌گیری جهت سرمایه‌گذاری سود آوربود باید بودجه‌ای‌جهت این‌نوع‌سرمایه‌گذاریها تهیه نمود وعلت‌آن همانطوریکه گفتیم‌ممکن‌است زمـان انجام وتکمیل این‌نوع‌سرمایه‌گذاریها طولانی باشد مثلاً برای‌احداث یـك کارخانه‌امکان‌دارد ۲ سال ویابیشترزمان‌نیاز باشد . بهرحال بودجه ای باید تهیه گردد که‌بودجه نویسی وتهیه آن را (Capital expendi-ture budget) مینامند . وبعد ازتهیه بودجه‌زمان‌اجرای‌بودجـه فرامیرسد وهزینه‌انجام‌بودجه‌را Capital expenditure مینامند . وزمانیکه‌هزینه‌بتدریج انجام‌گردید این نوع‌هزینه هابه‌دوقسمت تقسیم‌میشوند یاجزو را رائیهای ثابت منظورمیگردند که‌بحساب Capital cost میرود وبصورت دارائی ثابت درترازنامه‌نشان‌داده‌میشود ویك قسمت از آن که جزو هزینه‌دوره‌میباشد وبحساب درآمد دارائی منظورنگردیده و جـزو هزینه دوره‌بحساب سود وزیان میرود . پس مراحل مختلف‌طی شده بشرح زیر میباشـــد .

۱ــ طرح وبرنامه‌ریزی درمورد بودجه‌های‌سرمایه‌ای‌وتصمیم‌گیری در مورد تهیه کالاهای‌سرمایه‌ای (۱ــتصمیم‌گیری‌وبرنامه‌ریزی‌میکنیم)
Capital Budgeting

۲- تجزیه‌وتحلیل میکنیم که آیا این تصمیم‌گیری به‌نفع میباشد

یانه ازطریق مختلف Capital expenditure analysis

و روش‌آن .

۳- چنانچه تجزیه‌وتحلیل و بررسی راههای مختلف سود آورتشخیص

داده‌شد وتصمیم درمورد انجام آن‌اتخاذ گردید بود جه‌نویسی

میشود . Capital Expenditure Budget

٤- پس‌ازبود جه نویسی زمان‌اجرای‌این‌تصمیم فرامی رسد وهزینه

بتدریج انجام میگردد . هزینه سرمایه‌ای Capital Expenditure

٥-پس‌ازانجام‌هزینه‌مقدارهزینه‌ای‌که‌جزو دارائی منظور میگردد و -

به‌ترازنامه‌برده‌میشود به‌نام Capital Cost خواهد بود .

٦- آن قسمت‌از هزینه‌که‌بحساب سود وزیان میرود جزو هزینه

دوره خواهد بود .

تعریف: CAPITAL RATIONING

عبارت‌از آن‌استکه برای‌سرمایه‌گذاری‌ویا سرمایه‌گذاریهائی که دریک

دوره ویازمان‌معین‌امکان آن‌پیش میآید همواره‌مقدارمحدود و معینی

امکانات مالی وپولی (fund) مهیا و آماده‌میباشد ودراثراین‌محدودیت

مالی ناچارا" از تعداد پیشنهادات وصولی وراههای‌مختلف‌سرمایه‌گذاری

تعداد محدودی ازآن راکه‌قادربانجام آن‌هستیم میتوانیم انتخاب‌نمائیم

وبنابراین موسسه‌ای که با چنین مشکلی روبرو میشود باید سعی نماید که یک سرمایه‌گذاری ویا ترکیبی از چند سرمایه‌گذاری را انتخاب نماید که حداکثر سود را دارا باشد .

CASH ACCOUNTING

عبارتست از ثبت معاملات و فعالیتهای مالی یک موسسه در دفاتر آن براساس و مبنای تاریخ دریافت و یا پرداخت پول نقد جهت انجام آن معامله .

مثال :

چنانچه یک موسسه مبلغ ۲۰۰۰ ریال کالا خریداری نماید و تاریخ انجام معامله اول شهریور ماه سال ۲۵۳۵ باشد و تاریخ پرداخت پول اول مهرماه ۲۵۳۵ این معامله بتاریخ اول اردیبهشت ماه در دفاتر موسسه ثبت میگردد .

CASH BUDGETING

عبارت از بودجه‌ای است که در آن مقدار پول دریافتی و پول پرداختی طی دوره و همچنین حداقل موجودی لازمه را پیش بینی مینماید . مثلاً پیش بینی مینماید چه مقدار به بستانکاران باید بدهد چقدر از بدهکاران وصول مینماید چه مقدار هزینه انجام میدهد که باید بپردازد و بطور خلاصه صورت وضعیتی از موجودی پول نقد را مشخص مینماید .

مثال زیر یک نمونه فرضی از بودجه نقدی است .

بودجه‌نقدی برای سال x CASH BUDGET

موجودی اول سال ۱۰۰۰۰ ریال

اضافه‌میشود دریافتیهای نقدی

(فروش طبق بودجه ۴۰۰۰۰ ریال) ۵۰٪ فروش ۲۰۰۰۰

دریافتی از بدهکاران ۱۵۰۰۰

مقدار پول نقد آماده ۴۵۰۰۰

کسرمیشود پرداختیهای نقدی

خرید مواد اولیه ۵۰۰۰ ریال

پرداخت حقوق ۷۰۰۰ "

هزینه‌اجاره ۱۳۰۰۰ "

پرداخت‌بستانکاران ۲۰۰۰ "

جمع پرداختی نقدی ۲۷۰۰۰

تااینجا ۴۵۰۰۰ ریال‌پول‌آماده داشتیم‌طی بودجه و ۲۷۰۰۰ ریال پرداختی نقدی درنتیجه موجودی پول‌نقد درآخر دوره ۱۸۰۰۰ ریال میشود واین‌بودجه‌ای‌استکه‌برای‌راهنمائی وصورت وضعیت موجودی نقدی تهیه‌میگردد وچنانچه‌مقدار موجودی آخرسال مثلاً ۲۰۰۰۰ ریال باشد مجبوریم ازبانک قرض بگیریم‌و یاحالتهای دیگر .

CASH INFLOW

بطوریکه معنای درآمد را میدهد . وعبارتاز وارد شدن پول نقد بداخل موءسسه دراثرانجام فعالیتمیباشد وهمچنین صرفه جوئی درهزینه را (Cash inflow) میگویند مثلاً دراثر خرید ماشین جدید درمبلغ هزینه دستمزد صرفه جوئی میگردد ونیز مبلغ صرفه جوئی شده بعنوان (Cash inflow) میباشد .

CASH OUTFLOW

بطورکلی عبارتاز هزینه استوخارج شدن پول نقد ازموءسسه دراثر انجام فعالیت را (Cash outflow) می نامند تذکراین مطلب لازم است که این تعریف شامل هزینه استهلاک که پول بابت آن داده نمیشود نمی گردد .

CASH FLOW

تفاوت بین (Cash flow) پولهای نقدی که دراثر فعالیت بخصوصی وارد موءسسه میشود وپولهای نقدی که دراثر همان فعالیت از موسسه خارج میگردد (Cash flow) نامیده میشود وتقریباً همان سود خالص میباشد باتوجه باینکه هزینه هائی مانند هزینه استهلاك راکه پول نقد مصرف نمی نمایند باید با آن اضافه نمود .

Cash flow = Cash inflow - Cash outflow

دراثر یك فعالیت .

COMPTROLLER

عبارت از قوه اجرائی ویا شخصی استکه برسیستم حسابداری نظارت نموده ومسئول مالی سازمان میباشد .

CONTRACT

بطورکلی بمعنای قرارداد وپیمان میباشد . ودرحسابداری عبارت از قراردادی استکه یکطرف قرارداد معمولاً دولت میباشد مانند قراردادهائیکه بین دولت وپیمانکار منعقد میگردد .

CONTRIBUTION MARGIN

همانطوریکه درقسمت نقطه سراسری (Break even point) گفته شد نقطه سراسری عبارت از نقطه ای است که درآن سطح تولید (نقطه تولید) مانه سود خواهیم داشت ونه زیان ویابعبارت دیگر باتولید آن مقدار (تولید درآن نقطه) مقدار فروش باقیمت تمام شده کالای فروش رفته برابر ویکسان میشود وبرای تعیین نقطه سراسری ازفرمول زیر استفاده میگردد .

$$\text{نقطه سراسری (تعداد واحد تولید)} = \frac{\text{هزینه ثابت دوره (Fixed Cost)}}{\text{قیمت فروش یك واحد} - \text{هزینه متغیر یك واحد}}$$

(Price) - (Variable cost per unit)

P - V

Contribution margin = قیمت فروش یك واحد - هزینه متغیر یك واحد

پس عبارت ازتفاوت بین هزینه فروش یك واحد کالا باهزینه متغیر آن میباشد وعبارت

ازمبلغی است که ازفروش یك واحد کالا برای پوشاندن هزینه ثابت وسود احتمالی باقی میماند .

درفرمول بالا نقطه سراسری برحسب تعداد واحد تولید بدست میاید و دلیل آن این است که صورت ومخرج کسر برحسب مبلغ (ریال) میباشد وچنانچه بخواهیم نقطه سراسری رابرحسب مبلغ بدست آوریم بایستی نقطه سراسری (تعداد واحد) رادرقیمت فروش یك واحد ضرب کنیم . مثال

۱ـ هزینه ثابت دوره ۱۰۰۰ ریال هزینه متغیر یك واحد ۲۰ ریال

قیمت فروش یك واحد ۳۰ ریال

$$\text{نقطه سراسری} = \frac{۱۰۰۰}{۳۰-۲۰} = ۱۰۰ \text{ واحد}$$

یعنی اگر ۱۰۰ واحد تولید کنیم نه سود خواهیم داشت ونه زیان واگر بخواهیم بدانیم چه مبلغ میشود باید ۱۰۰ واحد رادر قیمت فروش ضرب کنیم که میشود ۳۰۰۰ ریال یعنی اگر باتوجه به مفروضات بالا ۱۰۰ واحد تولید کنیم یا ۳۰۰۰ ریال فروش داشته باشیم نه سود داریم ونه زیان

$$\text{نقطه سراسری برحسب مبلغ (ریال)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\frac{P-V}{P}} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{1-\frac{V}{P}}$$

نسبت (1 - V/P) را Contribution margin ratio مینامند واین نسبت عبارت ازمقدار باقیمانده ازهر ریال فروش که آماده است برای پوشاندن هزینه ثابت وبدست آمدن سود احتمالی .

مثال :

اگرقیمت فروش یك واحد کالا ۵ ریال وهزینه متغیر آن ۴/۵ ریال باشد وهزینه‌ثابت دوره ۳۰۰۰۰ ریال تعیین کنید نقطه سراسری را برحسب تعداد ومبلغ دراینجا Contribution margin چه‌مقدار استوهمچنین تعیین‌نمائید مقدار Contribution margin ratio

۵= قیمت فروش‌یك واحد =P ۴/۵ = هزینه متغیریك واحد = V_c

۳۰۰۰۰ =هزینه ثابت‌طی دوره = F_c

یعنی ازفروش‌هرواحد ۰/۵ ریال‌باقی ۰/۵ = ۴/۵ - ۵ =

Contribution margin میماند برای‌بازیافت هزینه‌ثابت وسود احتمالی .

(Contribution margin ratio) $= 1 - V/P = 1 - \frac{4/5}{5} = \frac{10}{100} = \frac{1}{10}$

یعنی از هر یك ریال‌فروش ۰/۱ آن‌برای پوشاندن هزینه ثابت وسود احتمالی باقی میماند .

نقطه سراسری‌برحسب واحد $= \frac{Fc}{P - V_c} = \frac{30000}{5 - 4/5} = \frac{30000}{0/5} = 60000$ واحد

نقطه سراسری برحسب مبلغ. $= \frac{F_c}{1 - V_c/P} = \frac{30000}{1 - \frac{4/5}{5}} = \frac{30000}{0/1} = 300000$ ریال

همچنین از این روش میتوان نقطه سراسری را برای تمام قسمتهای سازمان که کالا های مختلفی با قیمت فروش متفاوت تولید مینمایند تعیین نمود وفرمول آن بصورت زیر میباشد .

$$\text{نقطه سراسری مبلغ (کل سازمان)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{\left(1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر } (V_c)}{\text{فروش } (R)}\right)} = \frac{F_c}{(1 - V_c/P)}$$

مثال :

فرض کنیم تجارتخانه ای کالا های مختلف تولید می کند ودرآمد حاصل از فروش طی دوره ازفروش کالا های مختلف ۲ میلیون ریال است وهزینه متغیر آن جمعاً بمبلغ ۱۵۰۰۰۰۰ ریال وهزینه ثابت طی دوره ۳۰۰۰۰۰ ریال است برای محاسبه نقطه سراسری در این حالت

$$\text{نقطه سراسری (ریال)} = \frac{\text{هزینه ثابت}}{1 - \frac{\text{هزینه کل متغیر}}{\text{فروش کل}}} = \frac{۳۰۰۰۰۰}{۱ - \frac{۱۵۰۰۰۰۰}{۲۰۰۰۰۰۰}} = ۱۲۰۰۰۰۰$$

پس بطور کلی سه فرمول گفته شد

$$\text{نقطه سراسری برحسب تعداد واحد} = \frac{\text{هزینه ثابت} + \text{سود}}{\text{قیمت فروش یك واحد} - \text{هزینه متغیر یك واحد}} = \frac{\text{(سود حاصل ازفروش)} + FC}{P - V}$$

$$\text{نقطه سراسری برحسب مبلغ} = \frac{\text{هزینه ثابت } (FC) + \text{سود } (NP)}{1 - \frac{\text{هزینه متغیر یك واحد } (V)}{\text{قیمت فروش یك واحد } (P)}} = \frac{FC + NP}{P - V}$$

$$\text{نقطه سراسری (مبلغ) برای کارهای مختلف} = \frac{\text{هزینه ثابت } (FC) + \text{سود } (NP)}{1 - \frac{\text{کل هزینه شیر } (VC)}{\text{کل فروش } (R)}}$$

WP نماینده سود میباشد بدیهی است چنانچه بخواهیم نقطه سراسری را بدست آوریم مبلغ آن صفر است واگر بخواهیم مبلغ x ریال سود ببریم بجای آن مقدار x را قرار میدهیم.

CONTROL

عبارتاز کنترل وسوق دادن رفتار عناصر انسانی در اثر برانگیختن انگیزه آنان جهت نیل بطرف هدف مدیریت وسازمان . مثلاً بادادن مقداری از درآمد فروش وتوزیع آن بین کارکنان سازمان آنان را تشویق مینمایند که در جهت هدف سازمان که بدست آوردن حد اکثر سود میباشد متمایل نمایند .

CONTROL ACCOUNT

عبارتاز حسابی استکه چند حساب دیگر را کنترل مینماید . یا بعبارت دیگر عبارتاز دفتر کلی است که چند دفتر معین تابعه داشته باشد .

مثال :

معمولاً در هر تجارتخانه که کالا بطور نسیه میفروشد و تعداد مشتریان آن زیاد استبرای هر مشتری وبنام آنان یك حساب نگهداری میشود وبرای کنترل این حسابها یك حساب بدهکاران نگهداری میشود فرض کنیم که شرکت x

در تاریخ اول فروردین ماه بنام آقای حسینی ۲۰۰۰ ریال واز آقای اکبری ۳۰۰۰ ریال واز آقای باقری ۱۰۰۰ ریال و آقای فرامرز ۸۰۰۰ ریال و آقای عباسی ۷۰۰۰ ریال طلبداشته باشد که در حساب آنان منعکس باشد در دفتر این تجارتخانه حساب بدهکاران یك حسابی است که کنترل میکند هریك از این حسابها ومجموع آنان را

معین حساب آقای عباسی	معین حساب آقای فرامرز	حساب معین باقری	معین اکبری	حساب معین آقای حسینی	دفتر کل حساب بدهکاران
۷۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۲۱۰۰۰

هزینه‌های قابل کنترل : CONTROLABLE COST

بطورکلی هزینه (Cost) اختصاص دارد به مرکز هزینه یعنی تا مرکز هزینه ای نباشد هزینه ای تولید وایجاد نمیگردد . وبرای کنترل هزینه اصولاً در هر مرکز هزینه یك سرپرست ویا مدیری قرار بدهند که تابتواند از هزینه‌های غیر ضروری جلوگیری نماید . وهزینه‌های قابل کنترل هزینه‌هائی هستند که بوسیله مدیران ومسئولان و قسمت و مرکز هزینه قابل کنترل میباشند و وجود آنان اثر مشخصی در مقدار این نوع هزینه ها دارد . مثلاً که یك کارگر میتواند کارکند و باید کارکند بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل میباشد که کمتر از ساعت مقرر کار ننماید ویا تعداد ومقدار مواد اولیه که برای

تولید بکارمیرود بوسیله مسئول قسمت قابل کنترل است واین درمقابل ـ هزینه هائی است که قابل کنترل میباشد مثلاً هزینه استهلاك رانمیتوان جزو هزینه های قابل کنترل دانست. پس هزینه های قابل کنترل هزینه هائی هستند که بوسیله مدیران ومسئولان هرمرکز کنترل شده وقابل کنترل میباشند .

هزینه تبدیل : CONVERSION COST

عبارتاز مقدار هزینه ای استکه برای تبدیل مواد اولیه به کالای تکمیل شده انجام میشود وعبارتاز مجموع هزینه دستمزد وهزینه سربار میباشد .

Conversion cost = direct labor + overhead

هزینه سربار + دستمزد مستقیم = هزینه تبدیل

مرکز تولید هزینه (مرکز هزینه) : COST CENTER

هرقسمت ویا هرواحد وجزئی ازسازمان که ایجاد هزینه (تولید هزینه) مینماید ویك سیستم حسابداری جهت تعیین مقدار هزینه انجام شده توسط آن واحد ویا جزء طرح گردد مرکزهزینه (Cost center) میگویند . همانطوریکه درقسمت هزینه های قابل کنترل گفته شد وقتی صحبت ازهزینه (Cost) میشود باید یك مرکزهزینه ای باشد تابتوان هزینه را بآن نسبت داد . هزینه ها نسبت به هرمرکز هزینه تغییر ماهیت میدهند مثلاً هزینه برق نسبت به ساختمان ممکن است یك هزینه مستقیم باشد چون مستقیماً بآن مربوط میشود ولی نسبت به واحد کالای تولیدی ممکن است هزینه غیرمستقیم

باشد چون نمی دانیم هرواحد کالا چه مقدار ازهزینه برق راجذ بکند

پس هزینه مربوط به مرکز هزینه است واین مرکز هزینه ممکن است یك دستگاه

تولیدی باشد و یا یك قیمت تولیدی باشد ، قسمت اداری سازمان باشد .

ویا واحد کالای تولید شده باشد .

COST FLOW

عبارت ازگذشتن یك عامل هزینه ازمراحل مختلف اقتصادی میباشد .

به عبارت دیگر مقدار هزینه ای است که یك عامل هزینه ازابتدا (از زمان تصمیم

بانجام آن) وتازمانیکه بصورت درآمد به موءسسه برمیگردد بوجود میآورد .

مثلا" مواد اولیه را درنظرمیگیریم . برای بدست آوردن مواد اولیه مراحل

مختلفی طی میشود و باید ازمراحل مجزائی بگذرد که تولید هزینه مینماید

اول باید برگ درخواست تهیه شود . خرید شود ـ انبارشود ـ به کالای

درجریان ساخت برود ـ کالا ساخته شود ـ به انبار شود ـ فروخته

شود و پول دریافت شود . درتمام این مراحل هزینه هائی ممکن است انجام

شود مانند هزینه انبار داری ، هزینه حمل ـ هزینه فروش جمع همه هزینه ها

ازابتدای تصمیم تازمانیکه پول آن دریافت میشود (Cost flow)

نامیده میشود .

هزینه مستقیم : DIRECT COST

عبارت ازهزینه ای است که مستقیما" میتوان آنرا به مرکزهزینه نسبت داد .

ویا بعبارتدیگراگر مرکزهزینه نباشد مقداراین هزینه‌ها صفر میشود مانند هزینه‌مواد اولیه‌اگرمرکز هزینه‌را کالای تولیدی فرض نمائیم اگرکالا تولید نکنیم احتیاج به‌خرید وهزینه کردن مواد اولیه‌نمی باشد . واین مسئله قابل تذکاراست‌موقعیکه میگوئیم‌هزینه‌مستقیم‌باید ابتدا مشخص نمائیم مرکز هزینه چیست یعنی هزینه‌ها (Cost) نسبت‌به‌مرکز هزینه مستقیم ویاغیرمستقیم میباشد وتشخیص‌هزینه‌مستقیم‌یکی از وظایف مهم حسابداران است. چون شرایطی پیش میآید که میخواهیم مثلاً واحد تولیدی‌را اضافه کنیم‌ویایک مرکز هزینه‌را توسعه ویا ازبین ببریم مشخص‌نمودن هزینه‌های مستقیم نسبت به‌این مراکز خیلی مهم‌است درامر تصمیم‌گیری که باتوسعه ویاازبین‌بردن یک مرکز درهزینه‌مستقیم چه مقدار تاثیرمیگذارد وچه نوع هزینه‌هائی کم وزیاد میشوند تابتوان بوسیله آن‌تصمیم گیری نمود ودرقسمت (Traceability to cost objective) بآن اشاره‌زیاد شده‌است.

وتنهادرزمانیکه‌میگوئیم‌هزینه‌دستمزد مستقیم ویاهزینه مواد اولیه‌مستقیم مشخص استکه‌مرکز هزینه‌کالای تولیدی‌میباشد ودرغیراینصورت‌موقعیکه صحبت‌ازهزینه‌مستقیم میشود ابتدا باید مشخص‌کرد مرکز هزینه (Cost Center) چیست به‌مرکزهزینه (Cost objective) نیزمی‌گویند .

کارگر مستقیم : DIRECT LABOR

عبارتاز کارگروساعت کار کارگر که‌برروی کالای تولیدی کالا می نماید .

وزمانیکه صحبت ازکارگرمستقیم میشود (Direct labor)

یعنی تعداد ساعت کاری استکه کارگر انجام داده است. مثلاً برای تولید

یك واحد کالا ۲ ساعت کار لازم است ساعت ۲ = (Direct labor)

برای یك واحد

هزینه دستمزد مستقیم: DIRECT LABOR COST

عبارتاز هزینه دستمزدی است که برای تولید کالا انجام میشود . مثلاً ـ

میگوئیم هزینه دستمزد برای تولید یك واحد کالا ۱۰ ریال میباشد .

ریال ۱۰ = Direct labor cost per ویا میگوئیم

هزینه دستمزد مستقیم ۵۰۰۰ ریال است . ریال ۵۰۰۰ = Direct labor cost

مواد اولیه مستقیم: DIRECT MATERIAL

عبارتاز مقدار مواد اولیه ای استکه برای کالا بکار میرود مثلاً میگوئیم

برای تولید یك واحد کالا ۱۰ کیلو مواد اولیه بکار رفته است .

کیلو برای یك واحد ۱۰ = Direct material

هزینه مواد اولیه مستقیم : DIRECT MATERIAL COST

عبارتاز هزینه مواد اولیه ای است که برای تولید کالا بکار میرود مثلاً میگوئیم

برای تولید یك واحد کالا ۲۰ ریال مواد اولیه بکار برده ایم :

ریال ۲۰ = Direct material per unit ویا میگوئیم هزینه مواد

اولیه مستقیم ۱۵۰۰۰ ریال بوده است :

ریال ۱۵۰۰۰ = Direct material

DIRECTLY RELATED COST

عبارت از هزینه ای است که از بوجود آمدن هزینه دیگر ایجاد میشود و مستقیماً بآن مربوط میگردد . مثلاً چنانچه کارگر استخدام میکنیم . از استخدام کارگر (یك نوع هزینه است) هزینه هائی دیگر بوجود میآید ومستقیماً بآن مربوط میگردد مانند پرداخت حق بیمه اجتماعی به سازمان بیمه بابت کارگران ویا ساختن نهار خوری برای کارگران وازاین قبیل هزینه هاکه مستقیماً مربوط به ایجاد هزینه های دیگر میشود . این نوع هزینه ها ممکن است مانند هزینه دوره فرض شود وبه حساب سود وزیان برود ویا اینکه جزو هزینه های دستمزد محسوب نمود .

هزینه ثابت : FIXED COST

عبارت از هزینه ای است که تا یك سطح معین تولید ی ثابت بوده وبه مقدار تولید بستگی ندارد ویا بعبارت دیگر به مقدار تولید وافزایش وکاهش آن ارتباطی نداشته وثابت می ماند . مانند حقوق مدیر عامل ، هزینه استهلاك ساختمان اداری ، هزینه بیمه ، اجاره بها وسایر هزینه ها که به سطح تولید بستگی ندارند ومسئله ای که قابل تذکار است در تعریف گفته شد تا یك سطح معین تولید ثابت می باشند یعنی اینکه اگر از آن سطح تجاوز شود در مقدار این نوع هزینه ها تغییری حاصل شده وباز تا یك سطح دیگر در تغییر جدید ثابت می ماند . مثلاً اگر کارخانه تا ۲۰۰۰۰ واحد تولید کند ممکن است

احتیاج به یك تعداد معینی سرکارگر داشته باشیم که هزینه ثابت است و اگر از ۲۰۰۰۰ واحد تجاوز کرد ناچاریم سرکارگر استخدام کنیم که در مقدار هزینه ثابت تغییر حاصل میشود و تا سطح تولید دیگر مثلاً ۳۰۰۰۰ واحد در این تغییر جدید ثابت می ماند . پس بطور کلی هزینه های ثابت هزینه هائی هستند که تا سطح تولید معین همیشه ثابت میمانند .

وچون هزینه ها ثابت است پس هزینه ثابت هر واحد کالای تولیدی با افزایش سطح تولید کمتر شده ویا با تقلیل در سطح تولید هزینه ثابت هر واحد افزایش می یابد .

مثال : چنانچه هزینه کل ثابت دوره ۴۰۰۰۰ ریال فرض شود دو نمودار زیر نشان دهنده هزینه کل وهزینه ثابت در سطوح مختلف برای یك واحد است .

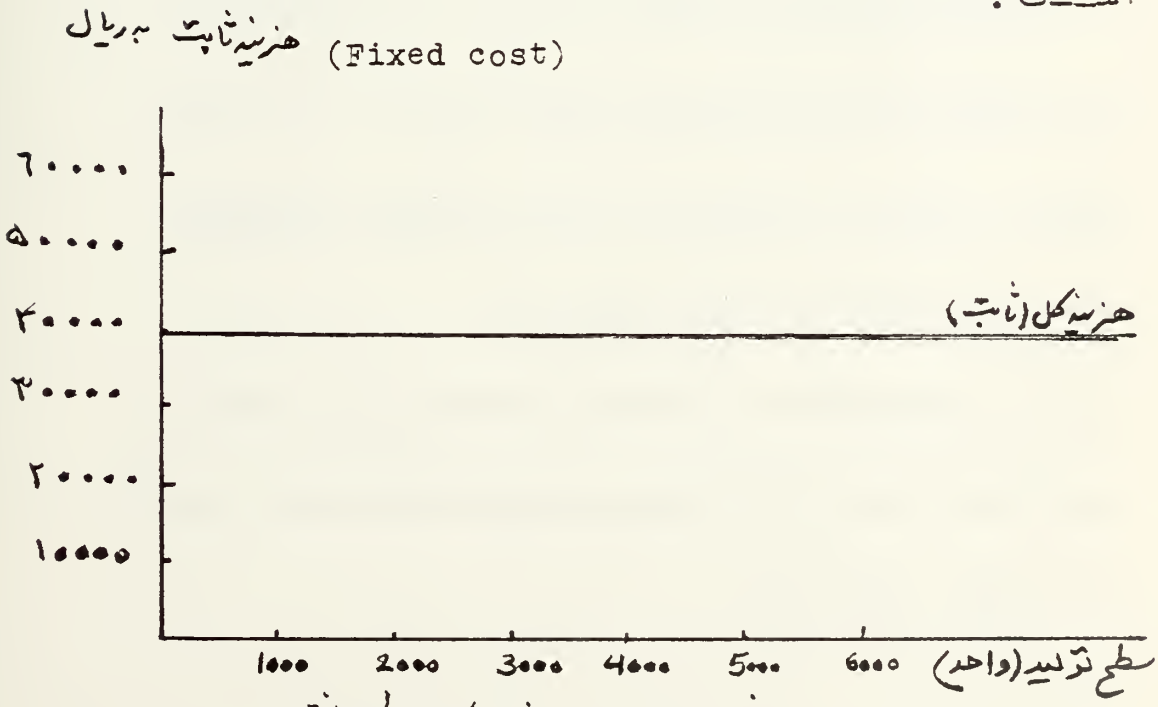

در این نمودار مشخص میگردد که هزینه ثابت کل در سطوح مختلف تولید ثابت است

هزینه ثابت یک واحد به ریال (Fixed cost per unit)

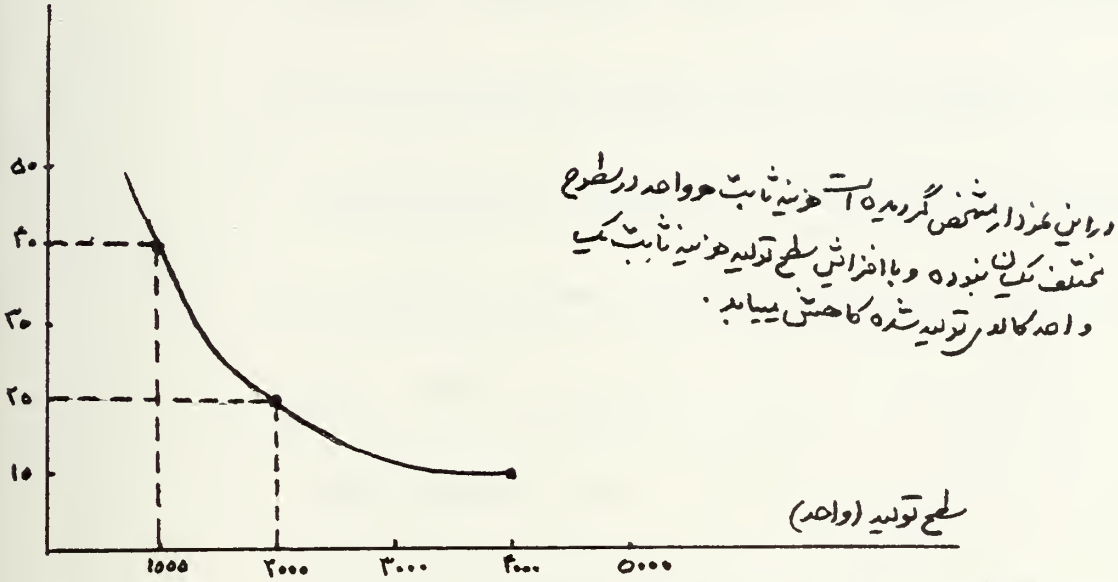

در این نمودار مشخص گردیده است هزینه ثابت هر واحد در سطوح مختلف یکسان نبوده و با افزایش سطح تولید هزینه ثابت یک واحد کالای تولید شده کاهش می‌یابد.

هزینه ثابت به دو نوع تقسیم میشود :

1- Committed Fixed cost 2- Discretionary fixed cost

1-Committed fixed cost

عبارت از هزینه ثابتی است که از بدست آوردن دارائی ثابت و بطور کلی از بدست آوردن وسایل مربوط به ظرفیت سازمان بوجود میآید . مانند هزینه استهلاک (از خرید ساختمان و دارائی ثابت بوجود میآید) و هزینه اجاره ، حقوق مدیر عامل ، حق بیمه ، و نظایر آن .

و معمولا این نوع هزینه‌ها ثابت بوده و قابل کنترل تا حدودی نمی باشند و تغییر آن مستلزم تقلیل دروسایل (ارکان) اصلی سازمان میباشد مانند کم کردن سرکارگر ، مدیران مسئول ، و از این قبیل .

2- Discretionary Fixed cost

این نوع هزینه های ثابت نیز به حجم تولید بستگی ندارند . وافزایش وکسر آن معمولا " در اختیار هیئت مدیره ومدیرعامل میباشد ولی بهر حال جزو هزینه های ثابت تحت عنوان فوق محسوب میگردند . واین نوع هزینه ها بستگی بسیاست زمان ونظریه هیئت اجرائی آن برای نیازمندیهائی ازقبیل بازاریابی ، برنامه آموزشی حین کار ، آگهی و تبلیغ بوجود میآید . ودراول هر دوره مبلغ معینی بدین منظور گمارده میشود . وچون در اختیار مدیران میباشد در دوره های مختلف ممکن است مبلغ آن تغییر کند ولی در طی دوره ثابت است مثلا " در اول یک دوره ۱۰۰۰۰۰۰ ریال برای آموزش، تبلیغ مطالعه در مورد توسعه و بهبود سازمان در نظر گرفته میشود وممکن است در دوره دیگر بسته به سیاست سازمان این مبلغ به ۱۵۰۰۰۰۰ ریال افزایش یابد ویا کسر گردد .

هزینه غیرمستقیم : INDIRECT COST

هزینه هائی هستند که مستقیما " بمرکز هزینه (Cost center) مربوط نبوده ونمیتوان رابطه مستقیمی بین این نوع هزینه ها ومرکز هزینه تعیین نمود . مثلا " اگر کالا تولید می کنیم نمیدانیم مستقیما " چه مقداری ازحقوق مدیر عامل ویا هزینه استهلاک مستقیما " به تولید کالا بستگی دارد وهمانطوریکه در قسمت هزینه مستقیم (Direct cost) گفته شد برای تعیین اینکه

هزینه غیرمستقیم است اول باید مشخص نمود که مرکز هزینه کدام است .

مثلاً در اثر تغییر مرکز هزینه (Cost Center) هزینه انجام شده ممکن است از مستقیم به غیرمستقیم ویا برعکس تبدیل شود . مثلاً حقوق کارگران تولیدی نسبت به واحد کالای تولید شده (مرکز هزینه کالای تولیدی است) یك نوع هزینه مستقیم است ولی حقوق کارگر تولیدی نسبت به قیمت اداری سازمان (مرکز هزینه قسمت اداری است) هزینه غیرمستقیم است.

INVESTMENT CENTER

عبارت از مرکزی است که در آن تصمیمات سرمایه ای گرفته میشود . ومرکزی است که در آن سرمایه وهزینه ، ودرآمد نسبت به سرمایه گذاری سنجیده میشود تا کارآئی هر قسمت سازمان بطور جداگانه مشخص گردد .

MIXED COST

عبارت از هزینه هائی است متشکل از ترکیبی از هزینه ثابت وهزینه متغیر . ویا بعبارت دیگر هزینه ای است که قسمتی از آن هزینه ثابت وقسمتی از آن هزینه متغیر میباشد .

مثال :

هزینه تلفن موءسسه معمولاً بصورت (mixed cost) میباشد وازدو قسمت ثابت ومتغیر تشکیل شده است مثلاً مبلغ بونمان که همه ماهه جزو هزینه های ثابت وتعداد تلفنی که میشود جزو هزینه متغیر است یعنی هزینه

تلفن ماهانه شامل دو قسمت زیر است:

۱- هزینه ثابت آن که آبونمان میباشد .

۲- هزینه متغیر آن که بستگی به تعداد تلفن دارد یعنی هرچه تلفن بیشتر بشود این نوع هزینه تغییر میکند . این نوع هزینه ها که از دو هزینه ثابت و متغیر تشکیل شده اند (Mixed cost) نامیده میشوند و یا ماشین تجارتخانه که برای حمل کالا به مشتری استفاده میشود . هزینه استهلاک ، بیمه آن جزو هزینه ثابت و هزینه بنزین ، روغن ، لاستیک آن جزو هزینه متغیر است چون بستگی به مسافت طی شده دارد .

RESPONSIBILITY CENTER

همانطوریکه در قسمت (Cost Center) گفته شد موقعیکه صحبت از هزینه (Cost) میشود یک موضوع هزینه و یا مرکز هزینه ای باید باشد تا هزینه انجام گیرد . پس هزینه مرجوع میشود به مرکز هزینه که تولید هزینه مینماید . چنانچه برای هر مرکز هزینه مسئول و مدیری تعیین شود با آن مرکز با مسئولیت (Responsibility Cost Center) می گویند . که در آن یک و یا چند مرکز هزینه زیر نظر یک مسئول و یا مدیر میباشد . و این مدیران مسئول انجام صحیح هزینه در آن مرکز میباشند .

CONTROL REPORT

عبارت از گزارشی است که به مدیران کمک مینماید برای کنترل بیشتر سازمان . مثلاً گزارش مربوط به ساعت کار کارگران ونظایر آن که معمولاً مدیران با دیدن این نوع گزارشها ممکن است عکس العملی نشان داده و تصمیم جدیدی اتخاذ نمایند . مثلاً با گزارش ساعت کار کارگر مدیر مسئول ممکن است متوجه غیبت بیش از حد کارگران گردد ویا سایر مسئله مربوط بآن وتصمیم جدیدی درمورد کنترل بیشتر و راه حل جدید اتخاذ نماید .

CONTROL REPORT PERIOD

عبارت از فاصله زمانی است که در آن گزارش مربوط به کنترل به مدیران تحویل داده میشود مثلاً ممکن است ماهی یکبار ، هفته ای یکبار ونظایر آن واین فاصله زمانی بسته به موضوع ومسئله ای که گزارش میگردد باید تفاوت نماید مثلاً بهتر است گزارش مربوط به تولید ، ویا ساعت کار بیشتر داده شود چون چنانچه تصمیمی لازم است اتخاذ گردد تا گزارش مربوط به مثلاً بیمه ساختمان ، وازاین قبیل .

NON CONTROLABLE COST

عبارت از هزینه‌هائی هستند که‌بوسیله‌مسئولان مرکز هزینه قابل کنترل نمیباشند مثلاً شخصی که‌مسئول ساختمان یك شرکت است نمیتواند نسبت به هزینه‌استهلاك آن مسئول باشد وکنترل نماید .

PRIME COST

جمع‌هزینه‌مواد اولیه وهزینه‌مستقیم‌کارگر (دستمزد مستقیم) را — Prime cost مینامند وچون‌این هزینه قسمت عمده‌ای‌ازهزینه کالای‌تولیدی (قیمت تمام شده) راتشکیل‌میدهد . یکی‌ازوظایف مهم حسابداران‌صنعتی (حسابداران‌قیمت‌تمام‌شده) برقرارکردن سیستم حسابداری‌دقیقی‌میباشد تامسیرمواد اولیه‌ودستمزد مستقیم رااززمان‌شروع تازمانیکه‌به‌حالت کالای‌تکمیل‌شده درمیآید تعقیب‌نماید .

Prime cost = Direct labor cost + Direct material cost

هزینه‌مواد اولیه‌مستقیم + هزینه‌دستمزد مستقیم

RETURN ON INVESTMENT:(R OI) برگشت ازسرمایه‌گذاری

درموءسساتبرگشت‌از سرمایه بعنوان‌معیاری برای‌ارزیابی کارآیی قسمت تولیدی (عملیاتی) آن‌بکار میرود وبطورساده برگشت‌ازسرمایه‌گذاری‌سودآوری قسمتهای‌مختلف‌را نسبت‌به‌سرمایه‌مشخص مینماید . برای‌محاسبه‌نرخ برگشت حاصل‌از سرمایه‌گذاری ازفرمول‌زیراستفاده‌میشود .

(ROI) نرخ برگشت حاصل از سرمایه‌گذاری =

درآمد خالص (Net income)

مبلغ سرمایه‌گذاری یا دارائی ترازنامه (Assets or investment)

مثال :

اگر در یک قسمت از کارخانه تولیدی (A) بمبلغ ۲۵۰۰۰۰ ریال سرمایه‌گذاری کردیم (ممکن است بصورت دارائی در ترازنامه باشد) ودرآمد حاصل از این سرمایه‌گذاری ۲۵۰۰۰ ریال باشد نرخ برگشت سرمایه و یا (ROI) عبارت از ۱۰ ٪ خواهد بود .

نرخ برگشت از سرمایه (ROI) = $\frac{\text{درآمد خالص}}{\text{مبلغ سرمایه‌گذاری}}$ = $\frac{۲۵۰۰۰}{۲۵۰۰۰۰}$ = ۱۰ ٪

که این مقدار ۱۰ ٪ را میتوان با قسمتهای دیگر سازمان که تولید درآمد مینمایند مقایسه نمود وهمچنین میتوان آنرا با بهره‌ای که در اثر سرمایه‌گذاری در راه دیگر بدست میآید سنجید وبهترین را انتخاب نمود . بطور کلی محاسبه (ROI) این روش برای تعیین کارآیی قسمتهای مختلف است ویک معیاری است که به مدیران کمک میکند تا از راههای مختلف موجود بتوانند یکی را انتخاب کنند .

Asset turnover and margin on sale

چنانچه فرمول (ROI) را ومقدار فروش ضرب وتقسیم نمائیم فرمول بصورت زیر خواهد بود .

$$\text{ROI} = \frac{\text{درآمد خالص}}{\text{فروش}} \times \frac{\text{فروش}}{\text{سرمایه (دارائی)}}$$ برگشت حاصل از سرمایه

۱ـ نسبت فروش به سرمایه (دارائی) را Asset turnover

می نامند واین نشان دهنده سرعت برگشت سرمایه میباشد ویکی دیگر از

معیارها است برای سنجش کارآیی قسمتهای مختلف

$$\text{Asset turnover} = \frac{\text{فروش Sale}}{\text{سرمایه (دارائی)}}$$

۲ـ نسبت درآمد خالص به فروش را margin on sale مینامند

واین نشان دهنده درصد درآمد درهر فروش میباشد .

$$\text{Margin on sale} = \frac{\text{درآمد خالص (Net income)}}{\text{فروش (Sale)}}$$

Margin on sale
Margin a

مرکز درآمد (مرکز تولید درآمد : REVENUE CENTER

عبارتاز مرکزی است که ایجاد درآمد نموده و یک سیستم حسابداری ـ

جهت تعیین مقدار درآمد توسط این مراکز طرح وتنظیم میگردد . مثلا "قسمت

فروش یک موسسه را مرکز درآمد مینامند و مراکز درآمد همیشه دارای مسئول ـ

میباشند مثل مدیر فروش.

هزینه متغیر : VARIABLE COST

عبارتاز هزینه ای که در اثر تغییر حجم تولید وفعالیت تولید ی مستقیما"

با آن تغییر مینماید وفرض شده است مستقیماً هرچه تولید افزایش یابد هزینه متغیر بهمان نسبت تغییر میکند وبرعکس مانند هزینه مواد اولیه ، دستمزد مستقیم که هرچه بیشتر تولید کنیم بیشتر هزینه مواد اولیه ودستمزد خواهیم داشت. ونمودار تغییر آن بصورت زیر است :

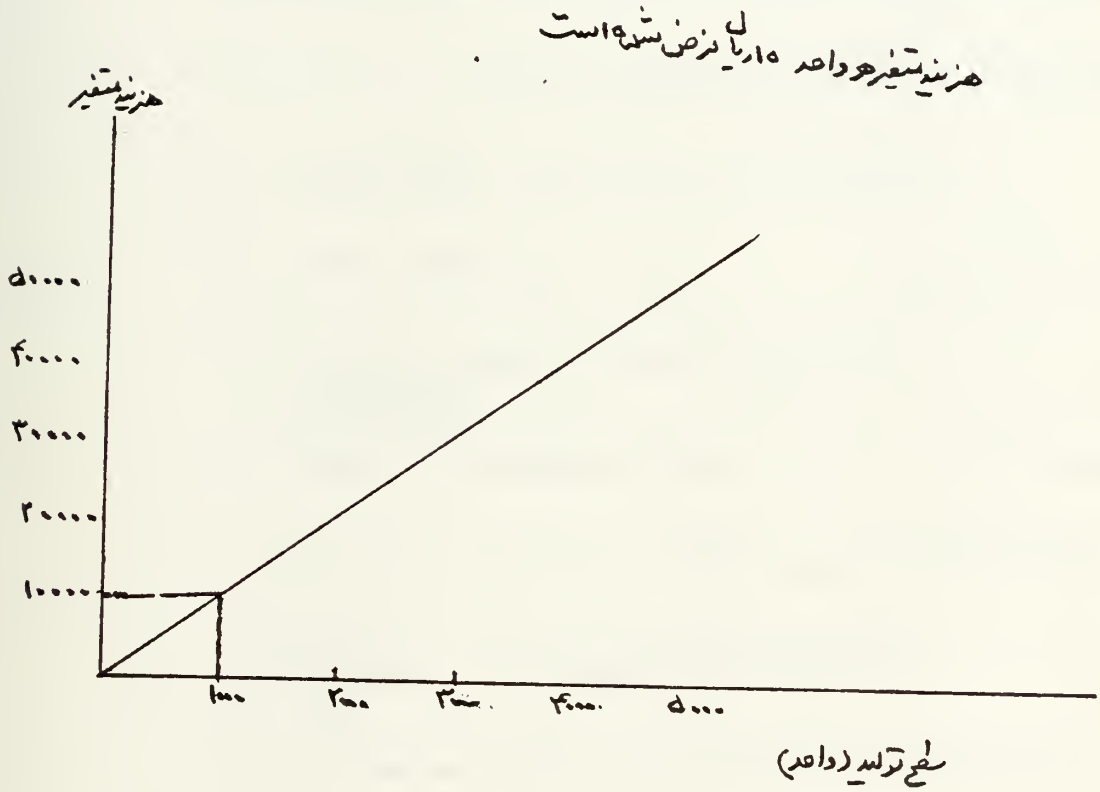

COST CLASSIFICATION SCHEMES

بطورکلی در هرسازمان هزینه‌ها رابرحسب زیرتقسیم بندی میکنند و

هدف ازاین نوع تقسیم‌بندی برای منظور های مختلف مانند تعیین قیمت تمام

شده کالای تولیدی ، تصمیم‌گیری سازمانی ، برنامه‌ریزی تولیدی ، تعیین

سود وزیان ونظایر آن میباشد این طبقه‌وتقسیم بندی عبارت است از :

برحسب وظیفه هزینه‌ورابطه با آن بافعالیت موسسه

1. Functional (Activity Relationship)

2. Cost behavior برحسب رفتارهزینه‌ها

3. Traceability to cost objective برحسب رابطه‌مستقیم آن به‌مرکز هزینه

4. Control responsibility برحسب‌مسئولیت‌افراد سازمان

وهدف ازهرکدام‌ازآن تقسیم‌بندی منظور خاصی است که‌در بالا متذکرگردید .

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

در این نوع تقسیم‌بندی هزینه‌های موءسسه‌رابرحسب‌وظیفه ونوع —

رابطه‌ای که‌با قسمت‌فعالیت موءسسه دارند تقسیم‌بندی می نمایند . ودر

این‌حالت‌هزینه‌ها یاجزو هزینه‌تولید (Manufacturing cost)

میباشند مانند هزینه‌مواد اولیه ، هزینه‌دستمزد ، هزینه سربار . ویاهزینه‌ها

جزو هزینه‌های فروش‌میباشند مانند حقوق فروشندگان ، هزینه‌حمل کالا به —

مشتری ، ونظایر آن (Selling-cost) ویاهزینه‌ها راجزوهزینه‌های

اداری محسوب مینمایند مانند هزینه حقوق کارمندان اداری ، حقوق مدیر عامل ، هزینه استهلاک ساختمان اداری ونظایر آن (Administrative cost) ویاجزو هزینه‌های مالی (Financial cost) محسوب میشوند واین نوع هزینه مانند بهره وامهای دریافتی که برای خرید دارائیهای ثابت دریافت میشود . وهدف ازاین نوع تقسیم‌بندی جهت تعیین سود وزیان موءسسه میباشد .وخلاصه آن درصفحه بعد بصورت نمودار میباشد .

طبقه‌بندی هزینه (Cost) برحسب

FUNCTIONAL (Activity Relationship)

Manufacturing cost ۱ـ هزینه تولید

A. Material

مواد اولیه مستقیم Direct

مواد اولیه غیرمستقیم Indirect

B. Labor

دستمزد مستقیم Direct

دستمزد غیرمستقیم Indirect

C. Overhead

هزینه سربار مستقیم Direct

هزینه سربار غیرمستقیم Indirect

2. Selling cost ۲ـ برحسب هزینه فروش

مانند هزینه حقوق فروشندگان ، هزینه حمل کالا به مشتری

3. Administrative cost ۳ـ هزینه اداری

مانند استهلاك ساختمان اداری، حقوق کارکنان اداری.

4. Financial cost ٤ـ هزینه مالی

مانند بهره‌ای که بابت قرض دریافتی جهت خرید دارائی پرداخت میگردد.

COST BEHAVIOR

1. Fixed cost 2. Variable cost 3. Mixed cost

در این روش هزینه‌ها را برحسب هزینه ثابت (fixed cost) و هزینه متغیر (Variable cost) و هزینه ترکیبی (Mixed cost -semy variable cost) تقسیم میگردند. یعنی هزینه‌ها را جزو هزینه ثابت میبرند مانند هزینه استهلاك، حقوق کارکنان اداری ونظایر آن و یا هزینه متغیر هستند مانند مواد اولیه، هزینه کارگر ونظایر آن و یا جزو هزینه ترکیبی هستند باید به فرق میان این دو حالت تقسیم بندیها وتمام طبقات مختلف هزینه توجه داشت چون همانطوریکه گفته شد ازهرکدام هدف خاصی درنظر است در این حالت هزینه مواد اولیه جزو هزینه متغیر در حالتیکه در روش قبلی (دارائی) جزو هزینه تولید منظور گردیده بود. وهدف ازاین روش واین نوع تقسیم بندی برای تصمیم گیری سازمانی و تعیین حجم تولید وتصمیمات مربوط بآن میباشد وهدف آن استکه عکس العمل وتغییرات هزینه در مقابل تغییرات حجم وسطح تولید مشخص گردد. که تا چه سطح تولیدی هزینه

ثابت بصورت ثابت باقی میماند ویا اینکه هزینه متغیر به نسبت تولید تغییر می نماید وهمانطوریکه گفته شد هدف از این نوع تقسیم بندی تصمیم گیری وبرنامه ریزی سازمانی است.

TRACEABILITY TO COST OBJECTIVE

1. Direct cost
2. Indirect cost

در این روش هزینه ها را برحسب آنکه میتوان به مرکز هزینه (Cost Center) تقسیم نمود ویا تقسیم کردن بطور مستقیم غیرممکن باشد تقسیم مینمایند ویا بعبارت دیگر هزینه ها را برحسب ارتباط آن با مرکز هزینه تقسیم بندی می نمایند ودر این روش هزینه ها یا جزو هزینه مستقیم (هزینه هائیکه مستقیماً بمرکز هزینه مربوط میشوند) ویا هزینه های غیرمستقیم تقسیم میشوند . وهدف از این روش تعیین قیمت تمام شده کالای تولیدی میباشد . مسئله ای که بازهم لازم بتذکار میباشد توجه به طبقه بندی هزینه ها در روشهای مختلف وهدف از این تقسیم بندیها میباشد . مثلاً مواد اولیه در روش اول (Functional) جزو هزینه تولید ودر حالت دوم Cost behavior جزو هزینه های متغیر ودر حالت اخیر جزو هزینه های مستقیم (اگر مرکز هزینه واحد تولیدی باشد) تقسیم میگردند وهدف از هرکدام این تقسیم بندی متفاوت است . در تقسیم بندی هزینه ها به مستقیم و غیر مستقیم مسئله قابل توجه ومهم مرکز هزینه

میباشد یعنی ابتدا باید مرکزهزینه مشخص کرد تا بگوئیم هزینه مستقیم یاغیرمستقیم است . مثلا" هزینه مواد اولیه نسبت به کالای تولیدی (مرکزهزینه ای است) مستقیم میباشد چون مصرف وهزینه آن مستقیما" بکالای تولیدی وحجم آن بستگی دارد ولی چنانچه مرکزهزینه تغییرنماید وبخواهیم مثلا" هزینه قسمت اداری را مشخص کنیم هزینه مواد اولیه نسبت به این مرکزهزینه جدید (قسمت اداری) هزینه غیرمستقیم میباشد . ودرحالتی هزینه مستقیم با هزینه متغیر یکی میشود که مرکز هزینه کالای تولیدی باشد یعنی اگر بخواهیم هزینه تمام شده کالای تولیدی را محاسبه نمائیم وهزینه متغیر همان هزینه مستقیم است. برای تفاوت هزینه متغیر وهزینه مستقیم به مثالهای زیر توجه شود :

۱ـ هزینه متغیر ممکن است مستقیم ویاغیرمستقیم باشد :

الف ـ هزینه مواد اولیه نسبت به واحد تولیدی هزینه متغیرمستقیم (Direct variable cost) میباشد .

ب ـ هزینه استهلاک ساختمان وآب وبرق نسبت بواحد تولیدی وکالای تولید شده هزینه متغیر غیرمستقیم (Indirect variable cost) میباشد .

۲ـ وهزینه ثابت ممکن است مستقیم ویاغیرمستقیم باشد .

الف ـ هزینه بیمه ساختمان ، اجاره ساختمان ، استهلاک ساختمان

نسبت به هزینه ساختمان یك هزینه ثابت مستقیم (Direct fixed cost

) میباشـــد .

بـــ هزینه حقوق کارمندان ، استهلاك ساختمان ، مدیرعامل نسبت

به تولید کالا هزینه ثابت غیرمستقیم Indirect fixed cost

میباشد که هم ثابت هستند وهم نسبت به واحد تولید ی غیرمستقیم هستند .

پس بطور کلی هدف از این روش Traceability to cost objective

جهت تعیین سود وزیان است وتقسیم بندی هزینه ها برحسب ارتباط مستقیم

آن (قابل سرشکن بودن) با واحد هزینه ویا ارتباط غیرمستقیم آن (غیر قابـــل

سرشکن بودن) تقسیم میشونـــد .

تفاوت هزینه : DIFFERENTIAL COST

عبارت از تفاوت هزینه در شرایط مختلف میباشد وهدف از تعیین تفاوت

هزینه ها برای سرمایه گذاری وتصمیم گیری میباشد مثلاً برای توسعه یك قسمت

تولید ی باید محاسبه نمود با این تغییر چه مقدار در هزینه ها تغییر حاصل میشود

ویا اگر خط تولید ی جدید اضافه کنیم ویا اینکه یك خط تولید ی را برداریم و

شرایطی نظیر آن وبا فهمیدن تفاوت بین هزینه ها در شرایط مختلف به مدیران

کمك میکند تا در مورد تصمیم جدید بتوانند نتیجه گیری نمایند ومسئله مهم آن —

است که در این شرایط هزینه هائیکه بیشتر از همه تغییر میکنند هزینه های مستقیم

هستند چه هزینه های ثابت مستقیم وچه هزینه های متغیر مستقیم وتشخیص این نوع

هزینه‌ها نهایتا اهمیت در مورد تصمیم‌گیری در شرایط مختلف را دارا میباشد .

تقسیم‌بندی هزینه‌ها برحسب مسئولیت : CONTROL RESPONSIBILITY

در این نوع تقسیم‌بندی هزینه‌ها را برحسب هزینه‌های قابل کنترل (Controlable cost) وهزینه‌های غیر قابل کنترل (Noncontrolable cost) تقسیم می‌نمایند ودر این تقسیم بندی هزینه‌ها را برحسب مسئول هرمرکز تقسیم‌بندی می‌نمایند واین روش کاملا" پیچیده ومشکل است وبایستی نهایت دقت را بعمل آورد .

CAPITAL EXPENDITURE ANALYSIS METHOD

همانطوریکه در قسمت بودجه ها وسرمایه‌ای Capital budgeting گفته شد هدف از سرمایه‌گذاریها وتصمیمات سرمایه‌ای برنامه‌ریزی در مورد بدست آوردن دارائیهائی میباشد که عمر طولانی داشته واستفاده از آن مربوط بزمان آینده وبرای مدت طولانی (معمولا" ۵ ، ۱۰ ، ۱۵ ، ۲۰ سال) میباشد مانند خرید ماشین‌آلات تولیدی ، احداث خط جدید تولیدی ، توسعه و بهبود یک قسمت از تولید ونظایر آن بدیهی است در این نوع سرمایه‌گذاریها - بعلت معلوم نبودن حوادث آینده ودرگیر بودن با پول وسرمایه اولیه مورد لزوم مستلزم بررسی وتجزیه وتحلیل دقیق میباشد . تجزیه وتحلیل این تصمیمات وبرنامه‌ها را در اصطلاح حسابداری Capital expenditure Analysis

می نامند وروش ومتد تجزیه وتحلیل بود جه های سرمایه را (Capital - expenditure method) می نامند ودراین قسمت هدف ارائه دادن مدلهای ساده برای اتخاذ تصمیمات سرمایه ای ومشخص نمودن نوع اطلاعات مورد نیاز تصمیم گیرنده برای فورموله کردن این اطلاعات جهت انتخاب بهترین راه موجود میباشد . واین مدلها ومتد کمك میکند به مدیران درمورد اتخاذ تصمیم وانتخاب بهترین راه .

مراحلی که در تجزیه وتحلیل بود جه های سرمایه مورد توجه میگیرد عبارتند از :

۱ـ مشخص کردن هدف از سرمایه گذاری که شرکت ویا سرمایه گذار رسمی دارد بوسیله سرمایه گذاری بآن هدف برسد ومعمولاً این نوع هدفها شامل : بحد اکثر رساندن سود ، حد اقل کردن قیمت تمام شده ، بازگشت سریع سرمایه ، حد اقل کردن ریسك میباشد .

۲ـ برای رسیدن به هدف مشخص شده باید راههای مختلف رسیدن به هدف را مورد بررسی وتجزیه وتحلیل قرار داده وتا میتوانیم راههای مختلف عملی را ارائه دهیم .

۳ـ مشخص نمودن وتعیین معیاری که بوسیله آن بتوانیم نتیجه راههای مختلف را مورد بررسی قرار دهیم .

٤ـ بوسیله این معیارها نتیجه راهها را بررسی کرده وبهترین راه را انتخاب نمائیم .

قبل از آنکه در مورد روشها ومتد های تجزیه وتحلیل بود جه های سرمایه ای توضیح داده شود وگفته شود که بود جه های سرمایه ای به چه مسائلی باید رسیدگی کند مفاهیم واصطلاحاتی وجود دارد که باید قبلاً توضیح داده شود . این مفاهیم عبارتند از :

1. Time value of money — ارزش زمانی پول

2. Compound interest — ربح مرکب

3. Discounted Rate (present value)

TIME VALUE OF MONEY — ارزش زمانی پول :

عبارت از آن است که ارزش پول در زمانهای مختلف متغیر بوده وتفاوت مینماید اگر به فردی بگویند ۱۰۰۰ ریال پول را اختیار نمیگذاریم وزمان انتخاب با توست که در حال حاضر داشته باشی ویا این مبلغ را در سال آینده بتو بدهیم قطعاً شخص تشخیص میدهد و توضیح میدهد که ۱۰۰۰ ریال در زمان حال باو بدهند تا سال آینده . ویا برعکس شخص بدهکار تمایل دارد بدهی خود را در زمانهای آینده پرداخت نماید بجای حال . چرا افراد چنین رفتاری دارند ؟ جواب این مسئله تقریباً روشن است . با پول نقد هر فردی میتواند از موقعیتهائی که ممکن است پیش آید وپول مورد نیاز باشد استفاده کند . در زندگی روزمره موقعیتهائی پیش میآید که بعلت نداشتن پول نقد از دست میرود در حالیکه ممکنست بیشتر از این مبلغ پول بصورت های دیگر مثلاً طلب وجود داشته باشد .

وداشتن پول نقد احتمال ازبین رفتن آنرا به حد اقل میرساند و یا اینکه

در اثر تغییرات اقتصادی ممکنست ارزش ریالی پول وقدرت خرید آن کم گردد .

وتمام این تعاریف وتفاوتها ومزایای پول نقد مفهوم ارزش زمانی پول را میرساند .

دانستن ارزش زمانی پول اساسی است برای دانستن بهره مرکبکه در قسمت

دیگر توضیح داده میشود ویك اساس ومعیار مهمی است که در سرمایه گذاریها

رل اساسی را بازی میکند . چنانچه فردی در مقابل ۱۰۰ ریال حالا داشته

باشد یا ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد (بفاصله زمانی مثلاً یکسال) ترجیح

دهد ۱۱۰ ریال در پایان سال بعد داشته باشد در اینجا ارزش زمانی پول

بصورت نرخ بهره نمایندگی میشود واین مفهوم دیگری است از ارزش زمانی پول

که در این مسئله ۱۰ ٪ میباشد ونسبت ۱۰ ٪ را نرخ بهره ساده میگویند

(Interest Rate)

نرخ بهره مرکب : COMPOUND INTEREST

اگر مفهوم نرخ بهره ساده را که در ارزش زمانی پول توضیح داده شد برای

بیشتر از یکسال در نظر بگیریم نرخ بهره مرکب بدست میآید و یا بعبارت دیگر

بهره در بهره . اگر ارزش زمانی پول (نرخ بهره ساده) برای فردی ۱۰ ٪ باشد

ویا و بگویند بجای ۱۰۰ ریال در حال حاضر چه مبلغ حاضر است در پایان

سال سوم دریافت نماید او چنین محاسبه خواهد کرد .

پایان سال اول ریال ۱۱۰ = ۱۰ ٪ × ۱۰۰ + ۱۰۰

پایان سال دوم ریال ۱۱۰ + ۱۱۰ × ٪۱۰ = ۱۲۱

در پایان سال سوم ریال ۱۲۱ + ۱۲۱ × ٪۱۰ = ۱۳۳

وبطورکلی فرمول نرخ بهره مرکب برای سرمایه‌گذاری بمدت n سال بانرخ بهره r و مبلغ سرمایه‌گذاری p عبارت خواهد بود :

$$p(1+r)^n$$

مثال :

فرض میکنیم شخصی ۱۰۰۰ ریال برای مدت ۵ سال بانرخ بهره ۵ ٪ سرمایه‌گذاری میکند میخواهیم بدانیم در پایان سال پنجم چه مقدار خواهد داشت طبق فرمول

مبلغ سرمایه در پایان سال پنجم ریال ۱۲۷۶ = $(۱+٪۵)^۵$ ۱۰۰۰

ودرضمن جداولی وجود دارد که نتیجه $(1+r)^n$ را در اختیار ما قرار میدهد وباضرب کردن آن در مقدار سرمایه مبلغ سرمایه را در پایان سال n خواهیم داشت.

DISCOUNTED PRESENT VALUE (rate)
(D P V)

عبارت از ارزش برابری مبلغ پول در زمان حال با مبلغ معینی از پول در سالهای معین آینده میباشد ویا بعبارت دیگر میخواهیم بدانیم مثلاً ۱۰۰ ریال در سال x آینده در حال حاضر چه ارزشی خواهد داشت. یعنی میخواهیم بدانیم ۱۰۶ ریال در سال آینده بانرخ ٪۶ حالا چه ارزشی دارد که ۱۰۰ ریال

درحال حاضر معادل ۱۱۲۰۳۶ ریال در دوسال آینده استدرحالیکه نرخ بهره ٦٪ باشد . دراینجاتذکار این مسئله لازم استکه (D.V.P.) بانرخ بهره مرکبتفاوت دارد . وفرمول (D.V.P.) بصورت زیرخواهد بود :

$$P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right)$$

کهدرآن n تعداد سال و r نرخ بهره و p ارزشپول وسرمایهمیباشد .

مثال :

فرضمیکنیمسرمایهگذاری برروی پروژه a بمبلغ ۲۰۰۰ ریال درسال سوم بما سود میدهد ومیخواهیمبدانیم ارزشفعلی آن چقدر است درحالیکهنرخ بهره ٥٪ میباشد .

ارزشفعلی (P.V.) = $P \left(\frac{1}{(1+r)^n} \right)$

Present value

$$۲۰۰۰ \quad \frac{۱}{(۱/۰۵)^۳} = ۱۷۲۷/٦۷ \text{ ریال}$$

یعنی ۱۷۲۷/٦۷ ریال زمان حال با نرخ بهره ٥٪ معادل ارزش ۲۰۰۰ ریال درپایان سال سوم (از حالا) میباشد .

وهمچنین جدولهائی موجود میباشد که $\frac{1}{(1+r)^n}$ رابما میدهد ومیتوان باضربکردن درمبلغ ارزشفعلی آنرامحاسبهنمود وحاصل $\frac{1}{(1+r)^n}$ را Discount rate ویا Discount factor مینامند .

حالا که با این مفاهیم آشنا شدیم باتوجه به تعاریف بالا مسائلی که در بودجه‌ها سرمایه‌ای در متد وروش تجزیه‌وتحلیل مهم هستند وباید مورد بررسی قرارگیرند عبارتند از :

۱ـ مبلغ سرمایه‌گذاری Amount of investment

۲ـ دریافتیهای سالهای آینده (خالص) که چه مبلغ بطور خالص در سالهای آینده دریافت میکنیم در نتیجه این سرمایه‌گذاری و زمان دریافت آن چه موقع میباشد (further cash flow) .

۳ـ مدت عمر مفید سرمایه ویا بعبارت دیگر چه مدت از سرمایه‌گذاری بهره‌گیری میشود وآیا سرمایه ودارائی در پایان عمر آن دارای ارزش اسقاطی است یا نه Economic life

٤ـ نرخ بهره ویا Discount rate

روشها ومتدهای تجزیه‌وتحلیل بودجه‌های سرمایه Capital expenditure Analysis method عبارتند از :

1. Net present value method
2. Profitability index
3. Time adjusted rate of return
4. Unadjusted rate of return(simple rate of return)
5. Pay back period

NET PRESENT VALUE : (NPV)

عبارت ازتفاوت ارزش خالص فعلی مبلغ سرمایه‌گذاری و درآمد های ـ

خالص حاصله از آن ویا بعبارت دیگر هرچه پول در زمانهای مختلف از نتیجه سرمایه

گذاری حاصل گردید را باید به ارزش فعلی (PV) تبدیل نمائیم و هرچه

که در اثر سرمایه‌گذاری هزینه گردید ویا بعبارت دیگر از موسسه خارج گردید

ارزش فعلی آن را نیز محاسبه نموده تا (NPV) بدست آید . بمثال

برای روشن شدن مطلب توجه شود .

فرض میکنیم ۲۰۰۰ ریال برای سرمایه‌گذاری در اختیار داریم و برای

سرمایه‌گذاری در دو راه (پروژه) موجود میباشد ونرخ بهره در هر دو حالت

معادل ۱۰٪ است اگر روی پروژه A سرمایه‌گذاری نمائیم که عمر مفید آن ٤ سال

میباشد در پایان هر سال بترتیب سال اول ۲۰۰ ریال سال دوم ۲۰۰ ریال

سال سوم ۲۰۰ ریال و سال چهارم ۲۸۰۰ ریال سود حاصل میگردد ـ

(Cash flow) برای فهمیدن مفهوم Cash flow به قسمت

آن مراجعه شود . و پروژه B که عمر مفید آن ٤ سال میباشد در پایان هر سال

بترتیب سال اول ۱٤۰۰ ریال ، پایان سال دوم ۱۰۰۰ ریال و پایان سال

سوم ٤۰۰ ریال و پایان سال چهارم ۲۰۰ ریال سود حاصل میگردد جمعاً

از پروژه A مبلغ ۳٤۰۰ ریال عاید میشود و از پروژه B مبلغ ۳۰۰۰ ریال عاید

میگردد در مرحله اول فکر میشود که پروژه A بهتر است و غرض از تجزیه و تحلیل

آن است که دقیقاً روشی را اعمال کنیم که نتیجه مطلوب بدست آید .

بهرحال در این طریق (NPV) همانطوریکه گفته شد چون زمان دریافتی پول وسود (Cash flow) فرق میکند باید همه آنها را به ارزش فعلی تبدیل کرد . مثلاً پروژه A که در سال چهارم ۲۸۰۰ ریال سود میدهد ارزش فعلی این مبلغ چیست ویا در سال دوم ۲۰۰ ریال بهره عاید میکرد ارزش فعلی (PV) آن چقدر میباشد وهمینطور برای تمام دریافتیها وپرداختیهای دو پروژه وموقعیکه ارزش فعلی آن بدست آمد (پرداختها و دریافتهای هر پروژه بطور جداگانه) آن موقع (NPV) هر پروژه را محاسبه میکنیم وهرکدام که (NPV) بیشتری داشت بهتر است واگر یک پروژه باشد باید (NPV) آن بیشتر از صفر گردد .

NPV = (PV of inflow) - (PV of outflow)

وطبق مثال فوق بصورت زیر محاسبه میگردد .

پروژه A	سال	مبلغ	$r = 10\%$ discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	PV present value $P\left[\frac{1}{(1+r)^n}\right]$
(outflow) مبلغ سرمایه‌گذاری	۰	(۲۰۰۰) ریال	۱.۰۰	(۲۰۰۰) ریال
(inflow) مبلغ دریافتی خالص	۱	۲۰۰	۰/۹۰۹	~ ۱۸۲
~ ~ ~ ~	۲	۲۰۰	۰/۸۲۶	~ ۱۶۵
~ ~ ~ ~	۳	۲۰۰	۰/۷۵۱	~ ۱۵۰
~ ~ ~ ~	۴	۲۸۰۰	۰/۶۸۳	~ ۱۹۱۲
	ارزش فعلی دریافتیها		P.V of cash inflow	۲۴۰۹ ریال

NPV = (P.V of cash inflow) - (P.V of cash outflow)

= ۲۴۰۹ - ۲۰۰۰ = ۴۰۹ ریال

ارقام به عدد صحیح تبدیل شده است

در جدول قبل برای تعیین discount factor جداولی موجود میباشد که برای نرخهای متفاوت و در سالهای مختلف مبلغ آنرا تعیین می نماید.

present value $P\left[\frac{1}{(1+r)^n}\right]$	discount factor $\frac{1}{(1+r)^n}$	مبلغ	سال	پروژه B
(۲۰۰۰) ریال	۱.۰۰	(۲۰۰۰) ریال	۰	مبلغ سرمایه گذاری
۱۲۷۳	۰/۹۰۹	۱۴۰۰	۱	مبلغ درآمد خالص
۸۲۶	۰/۸۲۶	۱۰۰۰	۲	
۳۰۰	۰/۷۵۱	۴۰۰	۳	
۱۲۸	۰/۶۳۸	۲۰۰	۴	
۲۵۲۷ ریال				

P.V of cash inflow

N.P.V = ۲۵۲۷ − ۲۰۰۰ = ۵۲۷ ریال

در این حالت گفته شد هر پروژه و سرمایه‌گذاری که ارزش فعلی آن بیشتر باشد بهتر است بنابراین سرمایه‌گذاری روی پروژه B که (NPV) آن بیشتر است بهتر میباشد . و این یک متد و روشی است که بوسیله آن ما توانستیم از دو راه موجود یکی را انتخاب کنیم و علت اینکه این متد سرمایه‌گذاری B را ترجیح میدهد آن است که سرمایه‌گذاری B مبلغ دریافتی آن در سالهای اول مبلغ بیشتری میباشد و این همان تفاوت ارزش زمانی پول است و میتوان دوباره آنرا سرمایه‌گذاری نمود در پروژه A که تنها باشد سرمایه‌گذاری در صورتیکه سود آور است که (NPV) آن بیشتر باشد .

محدودیتهای این طریقه در آن است که اگر دو سرمایه با هم مختلف باشند از این طریقه و متد نمیتوان آنها را با هم مقایسه نمود و همچنین این روش در مقابل نرخهای متفاوت بهره حساسیت بیش از حد دارد یعنی اینکه اگر نرخ سرمایه‌گذاری در مثال قبل عوض شود ممکن است سرمایه‌گذاری A بهتر جلوه کند و حساسیت دیگر این روش در مقابل سالهای بازیافت پول میباشد و محدودیت دیگر آن این است که در این روش زمان قطعی دریافت پول و مبلغ آن باید در ابتدای سرمایه‌گذاری مشخص گردد که حدس دقیق آن بسیار مشکل میباشد و اگر اشتباهی در مبلغ برگشت سرمایه شود و یا دقیقاً بررسی نشود ممکن است در عمل دچار اشکال شویم . در ذیل جدول نمونه‌ای با نرخهای مختلف تهیه شده که بطور نمبلی مفهوم حساسیت این روش در مقابل ارزش و نرخهای متفاوت بهره و همچنین

زمانهای متفاوت که در بالا بعنوان محدودیتهای این روش مشخص گردیـــد

نوشـــن گردد .

سال	$\frac{1}{(1+r)^n}$ Discount Rate	r=5%	r=10%	r=20%	r =50%
۱	ستونهای افقی مقدار	.952	.909	.833	.769
۲	discountrate در	.907	.826	.694	.592
۳	نرخهای مختلف را نشان	.864	.751	.579	.455
٤	میدهد وستونهای عمودی	.823	.683	.482	.350
٥	سالهای مختلف را مقایسه	.784	.621	.402	.269
۱۰	کنید موقعیکه نرخ از ٥٪ به ٥٠٪ میـــرود	.614	.386	.162	.073
۱٥	چقدر در مقـــدار discount rate	.481	.239	.065	.020
۲٥	تاثیر میگذارد وهمینطور در نرخ ٥٪ سال اول نسبت به سال ۱۰ ٥ / ۱ برابر میباشـــد	.295	.092	.010	.001

درحالیکه در نرخ ۱۰ ٪ این تفاوت به سه برابر افزایش می یابد واین یکـی از

نواقص این روش اســـت .

PROFITABILITY INDEX METHOD (PI)

در این روش ارزش فعلی (سرمایه‌گذاری) هر دریافتی حاصل از سرمایه‌گذاری (Cash flow) را محاسبه میکنیم و بعد از آنکه ارزش فعلی آن بدست آمد آنرا بر مقدار سرمایه تقسیم میکنیم . هرکدام از سرمایه که مقدار این تقسیم بیشتر باشد بهتر است و یا اگر یك سرمایه‌گذاری باشد چنانچه این نسبت بزرگتر از ۱ باشد سرمایه‌گذاری سود آور بنظر میرسد .

$$\text{Profitability index} = \frac{\text{PV of cash flow}}{\text{investiment}}$$

هرکدام از سرمایه که (PI) آن بیشتر باشد بهتر است و در سرمایه گذاری تنها باید PI باشد .

واگر مثال ص توجه شود در پروژه A ارزش فعلی یا PV = ۲۴۰۹ ریال گردید .

$$PI(A) = \frac{۲۴۰۹}{۲۰۰۰۰} = ۱/۲۰۴$$

و سرمایه گذاری B مبلغ ارزش فعلی آن PV = ۲۵۲۷ ریال گردید .

$$PI(B) = \frac{۲۵۲۷}{۲۰۰۰} = ۱/۲۶۳$$

در نتیجه سرمایه‌گذاری B که نسبت (PI) آن بیشتر میباشد بهتر است حسن این روش در آن است که اگر مبلغ سرمایه‌گذاریها در پروژه مختلف یکی نباشد از این روش میتوان با محاسبه PV هرکدام از آنها و تقسیم بر مبلغ سرمایه گذاری آنها را با هم مقایسه کرد تذکار این موضوع ضروری است

که در این روش فرض شده درآمد سرمایه گذاری که در سالهای اولیه دریافت میشود با همان نرخ بهره دوباره سرمایه‌گذاری شود که در این مسئله نرخ بهره ۱۰ ٪ میباشد ومثلاً پروژه A در سال اول ۲۰۰ ریال دریافتی وسود دارد فرض آن است که دوباره مبلغ ۲۰۰ ریال با نرخ ۱۰ ٪ سرمایه گذاری میشود وهمینطور برای سرمایه هائیکه در سال بعد بدست میآید .

TIME ADJUSTED RATE OF RETURN

عبارتاز روشی استکه در آن روش هدف پیدا کردن نرخ بهره‌ای است که اگر با آن نرخ بهره ما سرمایه‌گذاری نمائیم فقط در پایان عمر مفید مبلغ سرمایه گذاری را دریافت نمائیم ویا بعبارت دیگر در این حالت نرخ بهره مجهول است وهدف پیدا کردن نرخ بهره‌ای استکه نه سود ونه زیان داشته باشیم ویا بطور خلاصه N P V حاصله از سرمایه‌گذاری صفر گردد .

برای روشن شدن مطلب به مثال زیر توجه شود :

فرض کنیم پروژه A احتیاج به ۳۹۹۳ ریال سرمایه اولیه دارد وعمر مفید این پروژه ۵ سال ودر پایان هر سال مبلغ ۱۰۰۰ ریال درآمد خالص (Cash flow) داریم . در این روش گفتیم نرخ بهره مجهول است و هدف آن استکه نرخ بهره را چه مقدار حساب کنیم که در پایان سال پنجم مبلغ درآمد کل (۵۰۰۰ ریال) به ارزش فعلی ۳۹۹۳ ریال زمان حال (مبلغ سرمایه‌گذاری) باشد . که در این حالت نه سود داشته باشیم ونه زیان .

$$PV = P\left(\frac{1}{1+r)^n}\right) \qquad \frac{1}{1+r)^n}$$

			سال	پـــــروژه A
Present value		Discount factor	مبلغ	
(۳۹۹۳)	۱/۰۰	۳۹۹۳	۰	مبلغ سرمایه‌گذاری
Y_1		۱۰۰۰	۱	دریافتی
Y_2		۱۰۰۰	۲	" "
Y_3		۱۰۰۰	۳	" "
Y_4		۱۰۰۰	٤	" "
Y_5		۱۰۰۰	٥	" "
x x x		_____ present value		

ودراین مثال باید نرخ طوری باشد که PV = ۳۹۹۳ گردد تا ما نه سود داشته باشیم ونه زیان ویا NPV = ۰ باشد فرمول آن بصورت زیرمیباشد

NPV = PV of cash flow - investment

= مبلغ دریافتی سالیـــانـــه (Anuity) x Discount factor

PV of cash flow

درحالیکه گفتیم NPV = ۰ باید باشد پس باید نرخ بهره طوری باشد که

PV of cash flow = investment گردد واگـــر

بجای PV مقدارش راقرار دهیم

$$\text{Discount factor} = \frac{\text{Investment}}{\text{Cash flow}} \qquad \text{(Anuinty)}$$

ودرمثال فوق ۳/۹۹۳ = $\frac{۳۹۹۳}{۱۰۰۰}$ = Discount factor

میگردد .

وازروی جداول موجود که در آن n و r وهمچنین Discount factor

برای نرخها وسالهای مختلف موجود میباشد درمقابل سال ۵ که در اینجا

عمرمفید ۵ سال نگاه کنیم ۳/۹۹۳ شامل چه نرخی میشود که البته چون

جدول قابل نوشتن نیست این مسئله بخود خواننده مربوط شده ودرکلاس استاد

مربوطه طریق استفاده ازجدول رانشان خواهد داد که بسیار آسان میباشد

بهرحال دراینجا نرخ بهره ۸٪ میشود یعنی اگر بانرخ ۸٪ سرمایه‌گذاری

کنیم نه سود خواهیم داشت ونه زیان ویابعبارتدیگر NPV = ۰ خواهد بود .

وازاین روش برای دوسرمایه‌گذاری مختلف میتوان نتیجه‌گیری نمود و هرکدام که

نرخ بهره بدست آمده آن بیشتر باشد بهتراست. وهمچنین دراین روش

میتوان فهمید چنانچه پول ومبلغ سرمایه رابتوان بابهره ای کمتر بدست آورد

(دراینجا ۸٪) بصرفه است که این پول قرض گرفته شود وسرمایه‌گذاری انجام

کیرد واگرنرخ بهره پول قرض گرفته شده بیشتر باشد متحمل ضرر میشویم .

دراینجا قابل تذکار میباشد که دراین روش فرض شده است که مقداری که در طی

عمرمفید ازسرمایه حاصل میشود باهمان نرخ ۸٪ که به Internal rate

of return نیز معروف میباشد باید سرمایه‌گذاری نمود .

COST OF CAPITAL (Minimum - desired rate of return)

دراینجا بهتراست به‌مفهوم Cost of capital نیز

توجه‌گردد . درهرسازمانی ممکن است تامبلغ محدودی ازبانك که‌بهره کمتری

دارد جهت‌سرمایه‌گذاری‌ابتیاع نمود وممکن است این سرمایه‌ها ازقسمتهای

مختلف‌تهیه شود مثلاً

۲۰۰۰ ریال‌از بانك بانرخ ٦٪ ومبلغ ٤۰۰۰ ریال‌بانرخ ۲۰٪ ازجای‌دیگر

دراینصورت باید نرخ بهره بدست آمده که‌نه‌سود داریم ونه زیـــــــان

(Internal rate of return) رابامبلغ ودرصد زیـــر

محاسبه کرد .

جمع‌سرمایه‌دریافتی ٦۰۰۰ = ٤۰۰۰+۲۰۰۰

یعنی $\frac{1}{6}$ آن‌بانرخ ٦ ٪ بدست آمده $= \frac{1}{3} = \frac{2000}{6000}$

و $\frac{2}{3}$ ازسرمایه بانرخ ۲۰٪ بدست آمده‌است $\frac{1}{3} = \frac{4000}{6000}$

بنابراین $\frac{2}{3} \times \%20 + \frac{1}{3} \times \%6 = 0533$

مقدار ۰/۱۵۳۳ را (Cost of capital or minimum rate of return)

میگوینـــد .

و Internal rate of return باید Cost of capital

مقایسه‌شود که‌اگربیشتربود بنفع است‌که‌ازاین منابع قرض‌گرفته‌شود وبرای سرمایه

گذاری‌بکار رود که‌دراین‌مثال ۸٪ بیشتراست پس‌بهتراست قرض‌گرفته‌شود .

UNADJUSTED RATE OF RETURN

در این روش سود خالص از هر سرمایه‌گذاری را بر مقدار سرمایه‌گذاری تقسیم میکنیم وچنانچه سود حاصل از سرمایه‌گذاری در سالهای مختلف یکی نباشد متوسط سود سالیانه رابرآن تقسیم مینمائیم.

مثلاً چنانچه پروژه A احتیاج به ۱۰۰۰ ریال سرمایه اولیه داشته باشد وسود در سال اول ۳۰۰ ریال ودر سال دوم ۷۰۰ ریال ودر سال سوم ۵۰۰ ریال باشد طی این روش :

جمع سود سه سال ۱۵۰۰ = ۳۰۰ + ۵۰۰ + ۷۰۰

$$\frac{۱۵۰۰}{۱۰۰۰} = ۱/۵$$

وهر پروژه که این نسبت بیشتر باشد بهتر است ولی این روش بعلت در نظر نگرفتن ارزش زمانی پول مناسب نمیباشد .

$$\text{Unadjusted rate of return} = \frac{\text{Net income}}{\text{Investment}}$$

سود ویا متوسط سود / مقدار سرمایه

PAY BACK PERIOD

در این روش هدف بدست آوردن هرچه زودتر مبلغ سرمایه وحد اقل کردن ریسک میباشد ویا بعبارت دیگر در این روش محاسبه مینمائیم که مبلغ سرمایه در چه مدت از زمان برگشت میشود وآن سرمایه که در زمان کمتری برگشت میشود بهتر است.

مثال :

چنانچه دو سرمایه گذاری A و B موجود باشد در این روش برای انتخاب آنکه کدام سرمایه‌گذاری بهتر است مقایسه میکنیم کدام سرمایه‌گذاری در مدت زود تری برگشت میگردد و فرض کنیم برگشت سرمایه بصورت زیر باشد .

A مبلغ سرمایه‌گذاری اولیه مورد نیاز ۲۵۰۰۰ ریال عمر مفید سرمایه‌گذاری ۵ سال و سرمایه‌گذاری B مبلغ سرمایه‌گذاری ۳۰۰۰ ریال و عمر مفید آن ۵ سال باشد با توجه باینکه سرمایه بصورت زیر دریافت خواهد شد و یا اینکه Cash flow دارد .

پروژه A			پروژه B	
	سال	مبلغ	سال	مبلغ
سرمایه اولیه	۰	(۲۵۰۰۰ ریال)	۰	(۳۰۰۰ ریال)
دریافتی	۱	۷۰۰ "	۱	۷۰۰ "
"	۲	۸۰۰ "	۲	۱۵۰۰ "
"	۳	۱۰۰۰ "	۳	۵۰۰ "
"	٤	۵۰۰ "	٤	۳۰۰ "
"	۵	۲۰۰ "	۵ "	۶۰۰ "

سرمایه‌گذاری A در مدت سه سال برگشت میشود ۲۵۰۰ = ۱۰۰۰ + ۸۰۰ + ۷۰۰ و سرمایه‌گذاری B در مدت ٤ سال برگشت میشود .

۳۰۰+۵۰۰+۱۵۰۰+۷۰۰ پس میگوئیم سرمایه‌گذاری بهتر است

بعلت آنکه سرمایه در زمان زودتری برگشت میشود . ودرحالتی که مبلغ

دریافت پول Cash flow در سالهای مختلف یکسان باشد

فرمول آن بصورت زیر خواهد بود .

$$\text{Pay back period} = \frac{\text{Investment}}{\text{Annual Cash flow}}$$

مبلغ سرمایه اولیه / دریافتی سالیانه

وایراد این روش آن است که به نحوه دریافتی پول بعد از زمان برگشت پول —

توجهی ندارد یعنی اینکه مثلاً در سرمایه‌گذاری A کاری ندارد که بعد از

سال سوم چه اتفاقی برای سرمایه می افتد وبچه نحوی دریافت میشود .

Thesis
K775
c.1
Koohi
168570
An Iranian language interpretation of financial and managerial accounting terminology.

Thesis
K775
c.1
Koohi
168570
An Iranian language interpretation of financial and managerial accounting terminology.

thesK775
An Iranian language interpretation of fi
3 2768 002 11726 9
DUDLEY KNOX LIBRARY